

Епископ Артемије

Практична Веронаука

ТРЕЋЕ ИЗДАЊЕ

**Са благословом Његовог Преосвештенства
Епископа рашкопризренског и косовскометохијског
Г. Др АРТЕМИЈА**

Издаје

Манастир Бањска

\yy/yy.h anJ5ka.or§

**Главни уредник
Протосинђ ел Симеон**

**Технички уредник
Владимир Виловски**

1. издање- 1998. - 1000 ком.
2. издање - 1999. - 5000 ком.
3. издање - 2003. - 2000 ком.

**Захваљујемо:
Министарству вера Републике Србије
уз чију помоћ је одштампана ова књига**

**Штампа
Флеш, Земун**

18В^ 978-86-86835-02-4

Београд 2007.

ПРАКТИЧНА ВЕРОНАУКА

ПРЕДГОВОР ПРВОМ ИЗДАЊУ

Књига „ПРАКТИЧНА ВЕРОНАУКА“ настала је као насушна потреба нашег времена. Дуго је трајао процес обезбожења нашег народа. Преко 50. година. Народ је заборавио не само догматске и етичке принципе наше свете вере православне, него и сам начин практиковања вере живе у личном и породичном животу. Заживеле су многе заблуде, усвојене погрешне праксе по многим питањима вере.

И тада, код главног Уредника „Православља“, оца Атанасија Раките (од 1999. год. епископ хвостански) јавила се племенита идеја: да верници питају сами оно што их из области вере интересује, нарочито из области практиковања вере православне, и да на своја питања добијају одговоре засноване на црквеном и светоотачком предању.

Осећ ајућ и сву важност тог подухвата прихватили смо се да на постављена питања одговарамо према својим моћима. Питања верника и наши одговори објављивани су у „Православљу“. До сада је објављено 33 питања и толико одговора. Символичан број - број Христових година проведених овде на земљи међу људима. За тридесет и три године Исус Христос је оставио људима све што је потребно за њихово спасење и живот вечни. У ова тридесет и три одговора „Практичне веронауке“ сматрамо да смо дали основна знања из вере и живота по вери, неопходних да бисмо били хришћани не само по имену, него и по животу.

То нас је и побудило да сва та питања и одговоре саберемо и издамо у овој књизи са одговарајућим илустрацијама, како би поред текстуалног пружио читавим и визуелну помоћ да лакше схвате и прихвате суштину сваког одговора и то примене у своме животу.

Ако овај наш труд допринесе спасењу макар и једне душе, сматраћемо да се он максимално исплатио. Јер је једна душа скупља од целог света.

Епископ Артемије

ПИТАЊЕ 1

Зашто православни хришћани стављају на себе знак Крста? Како то треба да чини и када?

ОДГОВОР:

Радостотворно је сазнање да је у "Православљу" најзад отворена рубрика "Практична веронаука". Потреба за тим се осећала и много раније, како би наш народ који је, не само својом кривицом закорачио у живот без основних (или чак: без икаквих) појмова о својој вери, могао бар донекле да попуни ту празнину у својој души и свом сазнању, питајући и добијајући одговор управо на оно што му је из области вере непознато, или недовољно јасно.

У одговорима на већину тих спонтаних питања која будете постављали у "Православљу" не очекујте никакве високопарне студије и "научне" доказе, него просто излагање практичног хришћанског живота, како нам је у Предању свете Цркве дошло од почетка. Јер, извор наше вере, поред Светог Писма, јесте и Свето Предање, кроз које смо научени управо многим практичним радњама, обичајима и

хришћанском владању. Тако и благочестиви обичај осењивања себе знаком Крста, дошао нам је из Светог Предања. Иако се у Светом Писму много говори о часном Крсту Христовом, о његовој сили (в. I Кор. 1,17), који је једина похвала апостолу Павлу (Гал. 6,12), ипак нигде тамо нема записано како и када се треба крстити. То упутство (као и многа друга) предато је, вероватно, у ономе што пише свети Еванђелист Јован, говорећи и: "А и многа друга чудеса учини Исус пред ученицима својим, која нису записана у књизи овој" (Јн. 20, 30), или пак у току оних 40 дана од васкрсења до вазнесења, за које време се "јављао ученицима својим и говорио им о царству Божијему" (Д.А. 1, 3), што и сачињава свето Предање Цркве Божије.

Па, збиља, зашто православни хришћани стављају на себе знак Крста? Има много разлога за то и повода. Поменимо само неке.

Пре свега што је Крст знак "Сина Човечијег" по коме ми људи познајемо Њега, Спаситеља и Господа нашега, и по коме је Он препознати нас као своје следбенике и ученике. Апостол Павле у својој посланици Коринћанима каже: "Ја нисам мислио да знам што међу вама

осим Исуса Христа, и тога распета" (I Кор. 2, 2), дакле Онога који је на Крсту висио, и због чега је управо постао "Јеврејима саблазан а Грцима безумље" (I Кор. 1,23).

духова (бежи као ђаво од Крста, вели наш народ).

Крстом се све освећује. Нема свештене радње у којој православни свештеник не користи Крст часни ради освећења. Крстом освећујемо и сами себе, као целог човека: чело (ум); доњи део груди (срце); десну и леву страну - наше тело и дело руку наших.

Тиме исповедамо саму суштину наше вере, вере у свету, једносушну, и неразделиву Тројицу. Три прста - три Божанске Ипостаси, сложена у једно - Јединство Божанства. Два прста приљубљена уз длан - две природе Богочовека

**Христа: божанска и човечанска, јер је Он исто-
временно и прави Бог и прави Човек - Богочовек.
То је сва суштина православног хришћ анског
учења.**

**Када се крстимо? У свако време и на сва-
ком месту, при сваком раду и покрету: На путу,
на суду; пре јела, после јела; пре спавања, после
спавања; и тд. и тд. Ко би могао изређ ати све
прилике!**

**А у цркви?
При пролазу по-
ред цркве и при
улазу (излазу) у
цркву; при цели-
вању икона и па-
љењу свећ а; на
сваки свештени-
чки возглас, где
се помиње Отац,
Син и Свети Дух;
на свако: Мир
свима; кад год
чујемо црквено**

**звоно, ма где се налазили, и уопште - кад год
осетимо за то потребу.**

**Не постоје шаблони, прописи, одређ ени мо-
менти. Али постоје упутства, савети, поуке све-
тих Отаца да знак Крста треба чинити са пу-
ном пажњом, почев од склапања три прста ујед-
но (палац, кажипрст и средњи прст) десне руке
и стављања на чело, на доњи део груди, на десно
па на лево раме, при чему то треба чинити тако**

**да осетимо додир руке на нашем телу. Нажа-
лост, многи православни Срби не знају да се
правилно прекрсте, а много више њих то чини
немарно и без пажње, па често само испред себе
мотају руком, као да одгоне муве или свирају
гитару. Такав "знак" крста нема силу и њега се
демони не боје, него се радују. Боље рећ и, они
нас и наводе на то да се немарно и неправилно
крстимо, те да уместо помоћ и од Бога, заслу-
жимо осуду.**

**Стога треба себе приморавати да знак Кр-
ста чинимо пажљиво и са пуном свешћ у о зна-
чају те свете радње, док нам то не пређ е у на-
вику, па ћ е он да сама рука кретати се правилно,
и ми ћ емо својим крсним знаком сведочити
пред небом и људима да смо православни хри-
шћ ани који се свога имена и Крста Господњег
не стиде, те да би нас по том крсном знаку пре-
познао и признао за своје и сам Господ наш,
када дођ е као неумитни Судија да свакоме да
по делима његовим.**

Мир ти и радост од Господа.

ПИТАЊЕ 2

Моје питање јесте: "Како да нађ ем за себе духовног оца? Ко може да буде духовни отац? Да ли духовник може да одбије нечију молбу да га духовно руководи".

ОДГОВОР:

Искрено речено, стрепио сам од оваквог питања. Тачније, од првог његовог дела: "Како да нађ ем за себе духовног оца?". Такво питање, у разним варијантама, постављали су ми многи и раније, додуше усмено, на које ми је увек било тешко да одговорим. Сада "прозван" и писмено постављеним питањем, покушаћу да одговорим, колико ми је то могуће.

Пре свега, нека ми буде допуштено да најпре кажем реч-две о самом појму духовног оца или духовника. Јер, нажалост, србски народ је одавно заборавио шта значи духовник, шта значи духовни живот. У најбољем случају код нас се задржао појам "исповедника", под којим се најчешће подразумева надлежни парох - свештеник, којима појединци повремено одлазе ради исповедања својих грехова, најчешће,

пред свето причешће. У многим крајевима, нажалост, чак ни тога нема. Међу тим, појам духовника је далеко шири од појма исповедника. Исповедник може бити свако свештено лице које саслуша грехе на исповести и прочита разрешну молитву. И ту се његова делатност завршава. Духовник је, пак, нешто сасвим друго. Он, често у порођајним мукама рађа своју духовну децу, (Види: Гал. 4, 19), негује их и васпитава, води и руководи, док у њима не уобличи лик Христов.

У православној духовној литератури то је реч која се веома често сусреће, истина под различитим синонимима: "Геронда" (грчки), "Старец" (руски), "Авва" (староарапски), "Духовник",

"Духовни отац" и тд. Међу тим, сви ти изрази означавају мање-више саму суштину речи духовник. А духовник је управо она личност, углавном у монашком чину (најчешће - свештеномонах), која је духовно веома јака, која је утемељена на Господу Исусу Христу, на светим Оцима и у традицији православне духовности, те је као таква способна да друге људе, друге личности духовно препорађа, или рађа. Зато он и јесте "духовни отац", а сви они које он

руководи на путу спасења јесу његова духовна деца. Духовник, дакле, не само да рађа своју духовну децу него их и непрекидно руководи на путу духовног живота и узрастања.

Духовник не бира своју духовну децу, није онај од кога иницијатива потиче, него који својом личношћу, својом духовном снагом зрачи једну светлост духовну, којом привлачи к себи душе жедне и жељне Бога и узвишеног духовног живота. Исто онако као што сијалица, светлећ и у ноћном мраку, привлачи к себи разне инсекте који се око ње вију. Духовник, иако углавном живи на једном месту, често у пустињи, као што је био свети Антоније Велики или као што су многи светогорски духовници и данас, живи у својој испосници и подвигу, у молитви и посту, у духовном созерцању и сагледавању дубина божанских, ипак он не може остати сакривен од очију света, као онај град "који на гори стоји", о коме говори Свето Писмо.

Духовник, дакле, и кад би хтео, не може се сакрити. Њега налазе сви они који желе напредак у духовном животу и који теже да постигну и остваре циљ и назначење свога постојања. Прематоме, духовник се не намеће никоме. Он је као бистри планински извор. Он се свима нуди, он је свима отворен и ко год жели може да му приступи да се напије и да утоли своју духовну жеђ.

Духовник је, пре свега, човек молитве и пун расуђивања. Зато он никада не настоји да насилно продре у нашу душу. Он стрпљиво че-

ка да се душа његовог духовног чеда отвори њему у искренности, у исповести и поверењу, јер само тада он може да делује и да помогне. Тачно онако као што је често учио, и у пракси поступао, наш савремени велики духовник, преподобни отац Јустин Ђелијски, који је изузетно ценио и поштовао сваку личност, сваког човека, те је говорио "да свакој души људској треба прилазити нежно, као на голубијим ногама", да се не повреди, да насилно не покушава да помогне, него само онолико колико душа од њега тражи. Духовник, дакле, не јури по свету и по народу да "тражи" и "сабира" себи духовну децу, да "спасава свет", као што су многи данас склони да тако нешто захтевају од духовних људи. Он живи својим духовним животом и чека да га нађу у они којима је неопходан, и које Бог на њега упути. Таквима он и постаје духовни отац, а они постају његова духовна деца.

А сада, суштинско питање: "како и где нађи и за себе таквог духовног оца"?

Тајна спасења је надумна тајна. Зато на горње питање није могуће рационално одговорити и прстом указати на таквог духовника. Бог је тај који познаје не само сваку душу него

и сваку помисао душе, и тајне жеље срца, чак и оне најдубље. Ако дакле у нама постоји искрена жеља и потреба да себе предамо искусном вођи и на пу-

ту нашег спасења, ако се искрено будемо за то молили Богу, сигурно је да нас Бог неће оставити без своје утехе. Он, као једини срцезналац, упутић е нас на духовника који одговара потребама и склоностима наше душе.

Ипак, то не значи да треба седети скрштених руку и очекивати чудо Божије. Треба се потрудити, по речи Христовој: "Тражите и нађи их ете" (Мт. 7, 7). Почнимо од свога свештеника. Ударимо почетак духовном животу кроз искрено покајање и исповест својих грехова. Нека се љубав према Богу и духовном животу распали у срцу нашем, паћ е се Бог даље побринути за наше стварне потребе.

Као човек кад се разболи. Крене од лекара опште праксе. Даље сам развој и врста болести тера га да тражи "специјалисте" који му могу помоћи. Распитује се код пријатеља и познаника, слуша и савет лекара опште праксе који му препоручује тога и тога специјалисту. И не престаје да се интересује и да трага за најбољим лекарима, чак и у иностранству, само да би нашао лека својој болести и сачувао свој овоземаљски живот.

Па ако се човек толико труди, не жалећи ни времена ни новаца, да би олакшао пролазном и пропадљивом телу и продужио му живот на неко време, зар ћ емо ми, који желимо да добијемо вечни живот у Царству небескоме, показати мање ревности, труда и спремности на сваку жртву да би душу своју исцелили од сваке болести греховне и тиме јој омогући или

она блага "која око не виде, и ухо не чу, и у срце човеку не дође, а која уготови Бог онима којигаљубе"? (I Кор. 2,9).

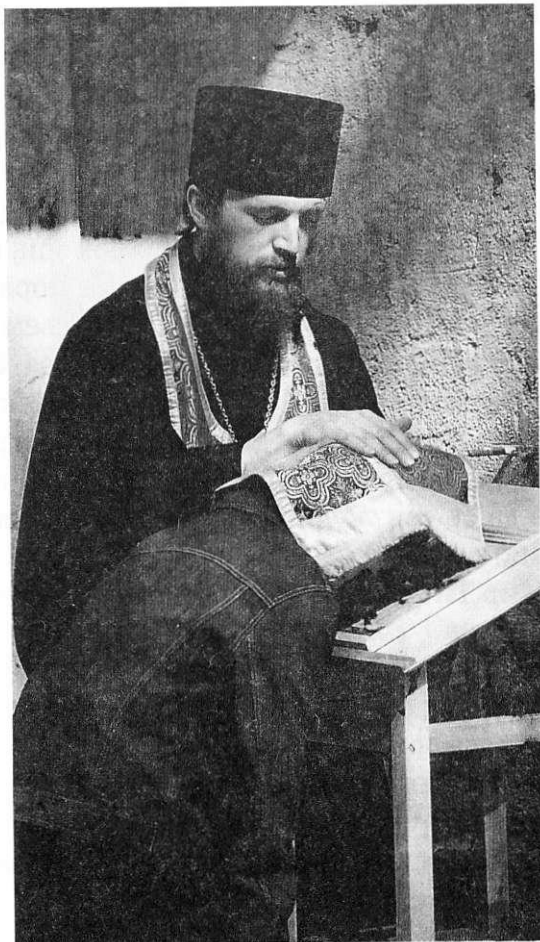

Познато је да многи православни Грци, који имају дубоки осећај значаја доброг духовника, имају своје духовнике чак у Светој Гори, са којима су у честом контакту, и које посећују бар два пута годишње, не толико ради исповедања грехова (то могу да обаве код сваког свештеника), него ради духовних савета и поука. Ти духовници обично руководе духовним животом читаве породице, иако их често виђа и посећује само отац, глава породице. Такви духовници не ретко и излазе из својих пустиња, посећују своју духовну децу и помажу им у разрешењу многих духовних, пачесто и животних проблема.

Из до сада реченога, само по себи је разумљиво да прави духовник нити има разлога, нити жели да одбије било кога ко му са пуним поверењем, искреношћу и послушношћу приступи и замоли од њега помоћ, савет или руковођење на путу спасења. Истина, духовник може бити често веома заузет (ако има велики број духовне деце), па да није у стању да прихвати свакога ко му сеобрати. Али свакако ће и хтети и моћи да нам даде добар савет и да нас упутује на онога који ће нам моћи и помоћи, поготову ако су у питању почетници. Не мора професор универзитета да се бави предавањем деци азбуке и основних појмова образовања. За то постоје учитељи, на које нас он може увек упутити. Најважније је хтети да се спасемо и радити на томе са пуним поверењем на Бога, јер Он "хоће да се сви људи спасу и дођу у познање истине" (1Тим. 2,4).

Мир Ти и спасење од Господа.

ПИТАЊЕ 3

**Шта значи пост за православног верника?
Како је правилно да се пости? Да ли су сви по-
стови (једнако) важни?**

ОДГОВОР:

Пост за православног хришћанина јесте једно од средстава који му помажу у изградњи и вању свога спасења "са страхом и трепетом". Никако циљ сам по себи и сам за себе. Пост, као уздржање од извесне врсте хране на неко време, постоји скоро и код свих других религија и у разним облицима, и то углавном као израз кајања и туге, као средство умилостивљења, чишћења и доласка до вишег степена духовног сазнања и узрастања. О посту се не мало говори и у Старом и у Новом Завету, што показује да је ПОСТ божанска установа и одредба. Стари Завет је препун примера поста и плодова поста. Постео је Мојсије 40 дана на Синају (не једући и ништа) и удостојио се да из руке Божије прими Таблице закона (Декалог); постила су три младића и Данило у вавилонском ропству - и остали неповређени у Пећ и вавилонској; постили

су Ниневљани по проповеди пророка Јоне, и спасили свој град од пропасти која му је грозила; Цар Давид као покајник вапије: "Колена моја изнемогоше од поста..." (Пс. 109, 24). У Новом Завету, Господ Исус Христос не само да је заповедао пост и говорио на више места о његовом значају него је и лично дао пример поста, постећ и и Он, попут Мојсија, 40 дана на Гори Кушања. Постили су и ученици Јованови, као и свети Апостоли, а после њих - сви истински и прави хришћани до дана данашњега.

Отуда Света Црква Православна пост сматра врло важном и значајном установом

за духовни живот својих чланова и као моћно средство за постизање пуног назначења (спасења

као оожења) које је Бог поставио пред свакога од нас као крајњи циљ. Пост је не само Божанска наредба и одредба него и божански начин живота. По речима светог Симеона Солунског, "Бог не потребује хране, пост нас приближава анђелима, који не једу нити пију, пост укроћује тело да би душа живела, док угађање телу - убија душу. Постом се чистимо од страсти, које се развијају угађањем телу".

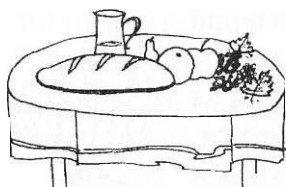
Телесни пак пост, сам по себи, нити је довољан нити много користи. Њега мора да прати духовни пост, под којим се подразумева уздржавање од свакога греха, с једне стране, и чињење добрих дела, посебно дела милосрђа, с друге стране. Када пости стомак од масних и јаких јела, онда треба и ум да пости од гордих,

сујетних и грешних мисли, и срце од страстних и похотљивих жеља, и језик од ружних речи и псовки, и руке од злих дела, и ноге од кривог пута. Јер није могућ е делити ова два поста, пошто није могућ е телом бити сластољубив, а душом богољубив. Свети Јован Златоуст овако говори о духовном посту: "Не говори ми: Толико дана сам постио, нисам јео ово или оно, нисам пио вина, ишао сам у грубој хаљини; него кажи нам дали си ти од гневнога постао тих, од жестокога добросклон. Ако си ти испуњен злбом, зашто си тело мучио? Ако је у теби завист према брату и љубав према богатству, дали је од користи што си пио воду? Ако је душа, господарица у телу, заблудела, зашто кажњаваш слугу њенога - утробу? Не показуј телесни пост, јер сам телесни пост не уздиже се на небо без спровођења сестре своје милостиње, која је не само његова сапутницаного и његова колесница".

Црквени богослужбени текстови (стихире и тропари) на много места развијају ову мисао, нарочито током сирне седмице. "Од јела постећ и, душо моја, а не очистивши се од страсти, узалуд се радујеш нејелу; јер ако те (пост) не води ка исправљању, као лажна биће еш омрзнута од Бога, и уподобиће еш се злим демонима, који никада не једу". "Одрекавши се данас хране, пожуримо да се делом достојно покајемо и од грехова". А у служби једнога дана прве недеље постакаже се: "Пост истинити је: отуђење

зла, уздржљивост језика, одбацавање јарости, одлучење од греха, оговарања... и престапа заклетве. То је пост истинити и Богу угодан". Или на другом месту: "Као што смо се удаљили од меса и друге хране, тако побегнимо и од сваког непријатељства са ближњима, од блуда и лажи и сваке злобе", и тд.

Исто тако ни фарисејски пост "ради хвале пред људима" не доноси никакве користи, јер га је сам Спаситељ осудио као лицемеран. Пост треба да нас води покајању, ломљењу гордости, смирености, молитви, богопознању, освећењу и сједињењу са Богом и анђелима, животу светих на небу, као и учешће у страдањима и смрти Спаситеља, а не да нам прибавља пролазну славу међу људима, што и јесте био циљ фарисејског поста - "да их људи хвале".

Само такав пост и телесни и духовни има велику вредност пред Богом. Он, удружен са молитвом, представља, по светим Оцима, два крила којима се уносимо на небо. Пост и молитва су два најјача средства у борби против сваког греха и сваког ђавола. Тај зли род ђаволи, по речи самога Господа нашега Исуса Христа, не може се ничим другим истерати из човека, "осим молитвом и постом" (Мт. 17,21).

По времену трајања пост може бити једнодневни и вишедневни. Једнодневни пост је сваке среде и петка током целе године (сем тзв.

трапавих седмица, када се пост разрешава и у те дане), Усековање главе светог Јована Претече (29. августа одн. 11. септембра), Крстовдана (14/27. септембра) и Навечерје Богојављења (5/18. јануара). Вишедневни постови су они постови које је света Црква установила пред велике празнике, и има их четири. Свети Велики или Часни пост - Четрдесетница (пред Васкрс - траје 7 недеља); Божићни пост (пред Божић - траје 6. недеља); Госпојински пост (Пред Успење Пресвете Богородице - траје 15. дана) и пост светих Апостола (пред Петровдан - чија је дужина променљива, и траје од недеље Свих Светих до Петровдана).

По строгости, пак, или начину уздржања постови се деле у пет категорија: 1. Потпуно уздржање од (сваке врсте) јела и пића (чак и воде), као прва три дана Великог Поста (тримирје) и Велики Петак; 2. такозвано сухоједеније, када је дозвољено једење хлеба и пијење воде једанпут дневно и то после деветог часа (= три сата по подне); 3. једење јела спреманог само на води (код нас познат као строги пост пред причешће); 4. једење јела спреманог са уљем и пијење вина, два пута дневно; и 5. једење рибе са пијењем вина (што представља најблажи начин поста). Све што је преко тога (јаја, млечни производи и месо) не спада у посна јела.

Колико је пост важан показује и чињеница да су многи свети Канони посвећени питању поста, почев од 69. Канона светих Апостола, па

преко Канона светих Васељенских и помесних Сабора, до Канона и правила светих Отаца, који су признати неким од Сабора. Будућ и да пост има као непосредни циљ да смири тело, његове страсти и ниже пориве, Канони углавном од поста изузимају телесно немоћне и болесне, говорећ и: "када је тело смирено болешћ у, чему још пост"? Но треба знати да чак и у болести не може верник сам себе разрешити обавезе поста, него то може учинити само његов Духовник, коме је он себе предао на духовно руковођење. Уколико сами себи допуштамо право да по своме нахођењу и расуђењу нарушавамо пост, чинимо велики грех јер преступамо закон Божји и заповести мајке Цркве. А тиме директно доводимо у питање своје спасење и вечни блажени живот. Не варајмо себе разним изговорима, (као: грех не улази на уста,... Не погани човека оно што улази у уста, и тд.) вадећ и често цитате Светог Писма из њиховог контекста и дајућ и им значење које нам моментално одговара. Чинећ и тако само показујемо и сведочимо о себи да нисмо добри верници.

Мир ти и радост од Господа.

ПИТАЊЕ 4

Неки кажу да деца не треба да посте средом и петком и у четири вишедневна поста која је Црква прописала, све до своје 7-ме или 3-е године живота. Други говоре да деца могу бити разрешена тих посних дана само на бели мрс (млеко, јаја, сир). Шта је од овога исправно и да ли деца посте као и одрасли хришћани?

ОДГОВОР:

Одговор на поменуто питање (или на поменуто питања) не може бити заснован на светим Канонима, (као што смо то до сада најчешће чинили), јер нема ни једног Канона који би се директно бавио проблематиком поста код деце. Али одговор се може добити из целокупног нашег сазнања о појму поста, врсти поста и циљу поста, а што је расправљано у ранијим одговорима (види: Одговор на 24-то питање).

Имајућ и у виду све оно што је тамо речено о посту, можемо одмах и одлучно одговорити на последњи део вашег питања: Деца не посте и немају потребе да посте КАО одрасли хришћани. Из простог разлога што деца још не посе-

дују оне грехе, страсти и навике, за исцелење, укроћ ење и уништење којим пост представља моћ но оруђ е у рукама хришћ анина, због чега је од Бога заповеђ ен, а од свете Цркве установљ ен и прописан.

Па ипак, ово још не значи да су деца потпуно ослобођ ена поста, и да не треба НИКАКО да посте. Како ћ е пак деца постити и колико не зависи више од позитивних црквених прописа (јер њих, као што рекосмо, нема), него од побожности и вере њихових родитеља. А ту заиста треба имати много мудрости и расуђ ивања да се не огрешимо ни о телесне ни о духовне потребе свога детета.

Када о томе говоримо умесно је такођ е поставити питање: до када је "дете" дете. Свима је познато да дечије доба има више фазаразвоја кроз које дете пролази. Оио је најпре - одојче. Затим долази рано детињство (од 2 - 3 године), па је дете предшколског узраста, па је дете ђ ак - основац, па тако даље, до дечаштва и пубертета. За неке родитеље њихово је дете "дете" све

док не послужи војску, па и касније. Очигледно, не може се на све ове фазе "детињства" применити један и исти принцип у погледу поста.

У решавању тога питања, постоје две крајности којима су родитељи, бар код нас Срба, често скл они. Или ћ е наметнути детету од раног детињства строги пост (као што и сами држе), или ћ е га "штедети" од поста чак до његовог пунолетства, па често и даље. И једно и друго је штетно по дете и пагубно за његов духовни живот. У првом случају, када се детету намећ е претерани пост у раном детињству, док оно не схвата и не појима смисао истога, може код њега изазвати одвратност и одбојност према посту. Иако ћ е, као мало, слушати своје родитеље и "постити", али, ако се у томе претера, када одрасте може задобити аверзију према посту, и потпуно га избацити из свога живота, што бива веома пагубно по његову душу. С друге пак стране, ко из малена не навикне ни мало да пости и не схвати разлику међ у данима, тај ћ е се тешко икада у животу привикнути на пост и приморати себе на уздржање, што никако није мање пагубно.

Избећ и обе ове крајности, и провести своје дете измеђ у сциле и харибде, заиста је права уметност. То знају само они родитељи, који, пре свега, и сами интезивно живе духовним животом, и свесно се боре како за своје спасење, тако и за спасење душе свога детета. Јер

дужност родитеља није само да донесу дете на свет, да га уведу у овај земаљски живот и обезбеде му телесни развој, него да га васпитањем у вери православној учине грађанином царства небескога. То знају у пракси да чине многи родитељи код православне браће Грка и Руса, и ми бисмо се могли од њих много томе научити.

Примера ради, ништа нормалније није за младу мајку него да своје вољено чедо сваке недеље и празника доноси у наручју (касније у колицима) у цркву, и да га, одмах после крштења, на свакој светој Литургији причешћује. То у Грчкој многе мајке чине са дететом од месец - два дана, па даље кроз сво његово детињство. Природно, тада нити мајка, нити свештеник и не помишљају на некакав "пост", који би тобоже требао детету пред причешће. Дете тог јутра, нормално буде подојено, али то никаква сметња није за његово сједињење са Господом у светој тајни причешћа. И тако, дете одраста у храму Божјем, телесно одгајано на мајчиним грудима, а духовно на светој Чаши. И тако, оно се од првих дана навикава на храмовни амбијент, на светлост воштаница, на мирис тамјана, на свештеничку одежду (и браду), те узрастајући и, у храму се почиње осећати при-

јатно као у дому оца свога. Тако одгајено дете, тешко ће ико и ишта касније у животу моћи да одвоји од љубави према Христу и Цркви његовој.

Код нас, нажалост, бива све обратан. По неким "бапским" саветима и мишљењима дете "не ваља" причешћивати до његове треће или чак пете године. Па када га први пут донесу на причешће, и оно, најчешће, први пут види свештеника, удари у дреку и отимање, око чега често настају веома непријатне сцене, да га је и немогуће причестити. Не ретко, таква деца се враћају кући и непричесћивају. Тај страх од свештеника (а често га и старији плаше да, ако не пости, "попа ће му одсећи језик"), скоро редовно остаје и даље, и ретки су они који када одрасту промене свој став према свештенику и светом Причешћу.

С друге стране, родитељи који брину о духовној страни живота своје деце неће чекати да дете потпуно одрасте па да га почну приви-кавати на пост. Они то почињу постепено од 3-4 -те године детињег узраста. Не зато што је детету у тим раним годинама пост потребан, у смислу као одраслима, него само ради приви-

кавања да измалена почне да разликује да нису сви дани исти у погледу хране, што ћ е му остати као бесцено благо целог живота.

Што важи за пост, важи и за свету тајну исповести и покајања. По учењу Цркве дете до седме године нема греха (одн. не урачунавају му се греси) (по некима до десете године). Али код браћ е Грка и Руса, родитељи приводе децу од 4 - 5 година свештенику на "исповест", опет не због неких њихових грехова, него да се од малена привикну на једну свету и неопходну хришћ анску дужност, без које, када одрасту, нема напретка у духовном животу. А уједно и да успоставе поверење и слободу у општењу са свештеником - духовником.

Тек сада, сматрамо, јасно је свакоме какав треба да је однос деце према посту, и да су сва та различита мишљења изнесена у вашем питању уствари искључива било у једном било у другом правцу. Заиста они родитељи који се труде да живе по заповестима Божјим, који се труде на своме личном спасењу, под руководством искусног духовника, умећ е да нађ у прави израз и златну средину и у погледу своје деце, њиховог поста, причешћ а, и свете тајне покајања и исповести.

Мир ти и радост од Господа.

ПИТЉЕ 5

Шта је света тајна исповести? Зашто, коме и када треба да се исповеда православни хришћ анин?

ОДГОВОР:

Ваше питање захтева извесну допуну, како би и одговор на њега могао бити потпун, а самим тим и душекористан. Наиме, "света тајна исповести" сама за себе не постоји. Њој увек претходи искрено и дубоко ПОКАЈАЊБ, без којег нити има исповести, нити би таква исповест (без покајања) имала икаквог значаја. Стога први део Вашег питања требало би да гласи: "Шта је света тајна покајања и исповести"?

То, пак, питање, само по себи, представља "насушни хлеб" за сваку душу која се пробуди за живот вечни. "Пробуди", од чега? Од сна греховног и самртног. "Устани ти који спаваш и васкрсни из мртвих и обасјаћ е те Христос" (Еф. 5, 14). Пробуђ ење за живот вечни исто је што и обраћање или повратак Богу кроз свету тајну покајања и исповести. То је једини пут за све оне који су се кроз грех удаљили од Бога, јер

"Бог не жели смрти (ни једног) грешника, него да се обрати и буде жив".

Грех, сваки грех, има ту силу и моћ да нас одвоји од Бога, од неба, од вечног живота, и да нас рине у пакао, у вечну смрт. "Плата за грех је смрт" (Рим 6,23) опомиње свети апостол Павле. Тиме се грех показује као највећ и, чак једини противник и непријатељ нашег спасења.

А грех? шта је управо грех? Грех је када неко мисли, говори или дела оно што Бог забрањује својим заповестима, или пак када не мисли, не говори и не дела оно што нам Бог заповеда да чинимо. Грех је, дакле, не само преступање заповести Божјих него и не испуњавање, не вршење истих. Грех је не само чињење зла него и не чињење добра. "Уклањај се од зла, и чини добро" (Пс, 36, 27) саветује старозаветни Пророк. А новозаветни Апостол захтева исто, само другим речима: "Мрзећ и на зло, држите се добра" (Рим. 12,9).

Ако је, дакле, тачно, а тачно је, да нема човека да живи а да не греша (као што се стално слуша у молитвама за умрле), и ако нас само грех лишава спасења и одваја од Бога, онда је тачно и то да нема другога пута и начина за очишћење грехова и повратка Богу сем свете тајне Покајања и

исповести. У овој светој Тајни човек се чисти од свих оних грехова које је учинио после светог Крштења, због чега се често и назива другим крштењем, крштењем у сузама покајања.

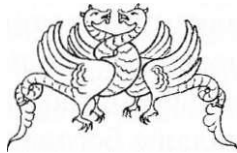
Покајање је угаони камен духовног живота и нашег спасења. Спознање своје грешности, жалост због тога што смо гресима нашим увредили Бога, одлука да учинимо једну суштинску промену у нашем животу, и смирено прибегавање светој тајни Исповести пред свештеником (= духовником) представљају сами почетак нашег спасења.

Свети Јован Претеча, а и сам Господ наш Исус Христос, почели су своју проповед призивом на покајање. "Покајте се и верујте Еванђеље" (Мк. 1,15), често је понављао Господ Христос у току своје проповеди. Јер, нико се не може спасти, ако се не покаје. Отуда је велика демонска превара да се хришћани немарно односе према Покајању и исповести. Не говоримо овде о онима који упорно тврде да нису грешни, или о онима који смишљају "своје начине" исповедања, јер не желе да се "пониже" и сагну главу своју под епитрахиљ духовника, као што налаже богонадахнути поредак Цркве. Овде говоримо углавном о оним многобројним хришћанима који се задовољавају обављањем других "верских дужности" (свећења водице, слављењем крсне славе, одласком повремено у цркву, држањем неких посних дана, и тд), учествовањем у некој мисионарској или хуманитарној

акцији, вођ ењем "магловитих" разговора са духовним Старцима, без и најмање намере да се држе "ускога пута" истинског покајања. Тако они сматрају, нажалост, да су достигли у саме врхове духовности, док, уствари, лутају по смртоносним странпутицама непокајања, неосетљивости и самодопадљивости. Немарност наша за једно одлучно покајање показује се најјасније нашим интересовањем за живот и погрешке других и не обраћања пажње на своје личне грехе.

Грех је страшно зло и опака болест душе. И то зло које зависи од наше воље. То је плод нашег слободног опредељења. Страшно је зло грех, али не неизлечиво. Док неко држи жеравицу у руци, она га неминовно пече. Чим је, међ утим, баци, престаје да га пече. Исто тако бива са грехом, који је такођ е једна врста жеравице која пече човека. За оне, наравно, који не осећају ово, говори овако Свето Писмо: "Држаћ е огањ у недрима, и одело његово нећ е изгорети" (Приче 6,27).

Грех није неки непријатељ који те напада споља, него зло које ниче и расте унутрау теби. Гледај целомудрено" (Приче 4, 25) па нећ еш осетити срамну жељу. Сећ ај се будућ ег Суда, па ни блуд, ни прељуба, ни убиство, ни безакоње нећ е овладати тобом. Али, чим заборавиш Бога, тада почињеш да мислиш о злим стварима и да чиниш безакоња.

На грех те води и гура свезли сатана. Гура те, али не може да те примора да грешиш. Не може ти штету нанети, ако те и низ година саблажњава, ако ти држиш своје срце затворено за његове распаљене стреле. Међ утим, ако без отпора прихватиш неку злу жељу, коју ти он предлаже и сеје у твој ум, заробић е те и бацити у вртлог грехова. Стога, не примај семе греха, јер ћ е он разорити твоју душу. Ишчупај зло из себе пре но што се расцвета, да не би, показујућ и у почетку немарност, касније био кажњен "секиром и огњем" (Лк. 3,9). Труди се да се излечиш благовремено, док је болест твога ока у зачетку, да не би касније узалуд тражио лекаре, када већ будеш ослепио.

Шта нам, дакле, ваља чинити? Згрешили смо, зар не постоји за нас спасење? Отпал и смо од Бога, еда ли Му се не можемо вратити? Ослепели смо за духовну реалност, зар не можемо поново прогледати? Умрли смо за живот вечни, зар не можемо васкрснути? Можемо! Све можемо милошћ у Божјом кроз свету Тајну Покајања и исповести. И једино тако. Стога, не губимо наду, не падајмо у очајање. Страшно је изгубити наду на опроштај. Онај ко не очекује спасење, греши неизмерно, а ко се нада на спасење, хита на покајање. Змија свлачи и оставља у жбуњу своју стару кожу. Зар ми нећ емо свућ и и одбацити од нас грехе наше? Њива која је пуна трња, ако се добро обради (што не бива без знатног труда), постаје прекрасни врт. Како да се ми не можемо поправити?

Можемо, и хоћемо. Јер Бог наш је човекољубив, неизмерно човекољубив. Греси једног човека, и свих људи скупа, не могу да победе бездну милосрђа Божјег. Наше ране (духовне) никада не могу превазићи и Његову исцелитељску моћ. Само му се предајмо са поверењем, и завапимо у покајању као Давид: "Казаћу Господу безакоња моја" (Пс. 31,5). И ондаће уследити оно даље из тога стиха: "И Ти остави нечистоћу срца мога".

У светлости до сада реченога налази се одговор на све што Ваше питање садржи. Конкретно: Зашто треба да се исповеда православни хришћанин? - За грехе своје, јер "много пута грешимо сваки дан". Зато морамо увек осећати себе грешним и кајати се. "Нема краја покајања до саме смрти", вели преподобни Марко Подвижник.

Коме (или пред киме) се треба исповедати? Пред Богом живим и свевидећим, од кога ништа није утајено ни сакривено, и пред његовим представником на земљи - православним свештеником (=духовником). Јер, свету

Тајну покајања и исповести, као Тајну Цркве, установио је сам Господ наш Исус Христос, рекавши својим Ученицима: "Примите Дух Свети, којима опростите грехе опростиће им се, а којима задржите, задржаће се" (Јн. 20,22-23).

Ово право "опраштања и задржавања" грехова људима који се кају и исповедају, преносило се од Апостола Духом Светим на све њихове наследнике - епископе и свештенике - до дана данашњег, и преносиће се до свршетка века. Тако је свемудри и човекољубиви Господ уредио, да и поред опште греховности свих људи, спасење буде доступно, приступачно и остварљиво за све посредством свете Тајне Покајања и Исповести.

И најзад - када треба да се исповеда православни хришћанин? Увек када осети за то потребу. Када постане свестан свога неког пада, своје греховности, а поготову када га греси почну да пеку као живо угљевље. Никада покајање не одлагати "за сутра", за "касније", за "старе дане". "Данас" је у нашој власти, а "сутра" је у Божијој руци. Нико од нас није сигуран да ће му сутрашњи дан бити дарован. Нека нас на ревносно покајање и на исповест без одлагања побуђује и чињеница да "без покајања нема спасења", као и то да "после смрти покајања нема". Господу чему затекне, у томе ће нам судити, вели Свето Писмо.

И још нешто, што у питању нема, а што је неопходно знати: "Како се исповедати"? Наш народ је по том питању, најчешће, тотални аналфабета, и ако он (опет најчешће) није зато крив, бар не једино он. На исповест се треба навикнути, треба научити исповедати се. Али, као што се све вештине у животу уче праксом (ходање, говор и др), тако и само исповедање.

У томе нам помажу наши исповедници и духовници.

Ипак, за саме почетнике, ево пар практичних савета:

1. Пре саме исповести треба се потрудити да се јсетимо свих својих грехова, испитавши пажљиво свој прошли живот од најранијег детињства.

2. Исповедај грехе своје отворено, подробно, без стида и самооправдања, знајући и да их говориш не човеку, но Самоме Богу.

3. Не мешај у исповест друга лица, не жали се ни на кога, и не старај се да правдаш себе за учињене грехе.

4. Без питања духовног оца (=свештеника), не говори оно у чему ниси грешан, или што ниси радио, да не би био сличан Еванђелском фарисеју.

5. Треба се исповедати са тугом и скрушеним срцем због грехова којима смо увредили и ражалостили Бога. И најзад,

6. Исповедај грехе своје с вером у Исуса Христа и с надом на његово милосрђе. Јер само ако верујемо у Исуса Христа и надамо се на Њега, ми можемо добити опроштај грехова својих. "Ако исповедамо грехе наше, он ће нам, као веран и праведан, опростити грехе наше и очистити нас од сваке неправде" (I Јн. 1,9).

Мир ти и спасење од Господа.

ПИТАЊЕ 6

Ја сам скоро крштена и многе ствари у Цркви ми још нису довољно јасне. На пример, чула сам да је Свето Причешће "најсветији тренутак" у животу православног хришћанина. Објасните ми шта је Свето Причешће и шта њиме добијамо. Желела бих да ми ово најважније питање постане потпуно јасно.

ОДГОВОР:

Смирење треба да је основна врлина сваког православног хришћанина. Она је основ и темељ читаве зграде нашег спасења коју градимо целог живота. Ви, иако почетник у вери, ту врлину показујете још у самом почетку Вашег питања, признањем да Вам "многе ствари у Цркви нису још довољно јасне". Јер смирење и јесте познање свога несавршенства, свога незнања, и своје немоћи. Значи, на добром сте путу да постанете добра хришћанка. Ако се правилно схвати Крштење, као духовно рођење, онда је ово друго сасвим природно. Вама тек предстоји узрастање у вери и у познању Сина Божијег.

Чаша и просфора

Ваша жеља да "одмах" схватите и појмите сав значај Светог Причешћа, колико је узвишена, толико је и смела. Ако је Крштење, као што рекосмо, рођење за духовни живот, Причешће је савршенство и круна тога живота. Између та два момента уризничено је сво богатство и раскош хришћанских истина и хришћанских врлина. Оне се освајају и усвајају постепено, неприметно, онако као што дете неприметно расте и узраста у зрелог човека. Без свега тога тешко је потпуно схватити и појмити Свето Причешће и његов значај за нас. Ипак, покушајте да што је могуће краће и простије удовољим Вашој племенитој жељи и објасним колико је то речима могуће учинити.

Метод "познања" (стицања знања) у Православљу је опит, лично искуство. Чувши од Филипа вест о појави Христа Месије, и то из Назарета, Натанаило изражава отворену сумњу питањем: "Из Назарета може ли бити што добро"? Филип му на ту сумњу кратко и једноставно одговара: "Дођи и види" (Јн. 1, 46). За време причешћа ивања верника најчешће се за певницом поји: "Вкусите и видите јако благ Господ", што значи да само учествујући и актив-

но у тој заиста најсветијој тајни, можемо схватити и осетити "шта је Свето Причешће". То знање, стечено опитом, није могуће пренети другоме путем речи (усмене или писане, свеједно). Стога, све даље што будемо изнели као одговор на Ваше питање може у најбољем случају задовољити само Вашу интелектуалну страну.

Дакле, Свето Причешће је есте најсветија Тајна коју је Господ Христос установио и својој Цркви у наслеђе оставио. Та света тајна је установљена на Тајној Вечери, непосредно пред Христово страдање и распеће на Голготи. На тој последњој пасхалној вечери, Христос је, поред осталог, благословио хлеб и вино, назвавши их телом својим и крвљу својом, поделио својим Ученицима и Апостолима (Мт. 22, 26-28), и заповедио им да и они то убудуће чине (Лк. 22, 19).

Та света Тајна, у којој ми под видом хлеба и вина примамо само истинито Тело и Крв Господа нашега Исуса Христа, назива се свето Причешће или Евхаристија. Она је била и остала средиште и срце свих Тајни Божијих у Цркви. У свим другим светим Тајнама постајемо заједничари и причасници нетварних енергија Божијих, које се једним именом зову "благодат Божија", а која нам је неопходна за узрастање у духовном животу, док у светом Причешћу у по-

стајемо причасници самога Тела и Крви Богочовека Христа, примамо га целосног у себе и сједињујемо се са Њим на најприснији и најсавршенији начин.

и Без Светог Причешћа а Телом и Крвљу Господа Христа нема хришћанског и духовног живота. Они који се

III
Х достојно Причешћу ују осигуравају себи бесмртност и вечни блажени живот. Кроз Свето Причешће православни хришћанин стално обнавља свој савез са Господом Христом, и свој завет Господу Христу дат у светом Крштењу, То ми чинимо и као појединци и као "Народ Божји", "Нови Израил". Света Литургија, на којој се причешћујемо, продужетак је оне Прве Тајне Вечере, и њено непрекинуто присуство у свету.

Иако је Христос свету Тајну Причешћа установио при крају свога домостроја спасења људи, Он је о њој раније често говорио и напомињао је. Једном приликом рекао је присутним Јеврејима: "Ако не једете тело Сина Човечијега и не пијете крви Његове, немате живота у себи" (Јн. 6,53), а затим продужио: "Који једе моје тело и пије моју крв има живот вечни" (Јн. 6, 54). То је оно што ми добијамо светим Причешћем и од светог Причешћа а. А живот Вечни? Шта је то? - То је оно што око не виде, и ухо не чу, и у срце човеку не дође, а што Бог уготови онима који Га љубе.

Међутим, кроз свето Причешће ми не само да добијамо ова неизрецива и вечна духовна

блага него и постајемо заједничари у Христовом животу, смрти, али и у слави. Јер Он је даље рекао: "Ко једе моје тело и пије моју крв у мени пребива и ја у њему" (Јн. 6,56). Постајемо, дакле, сутелесници Христови и сунаследници са Њим његове вечне славе и блаженства, јер нас Он на тај начин усиновљује Оцу своме и Богу нашем.

У светом Причешћу остварује се неизрецива тајна. Као што деца, узимајући и млеко од својих мајки, уствари се хране телом и крвљу својих матера, и тако расту, тако и ми у светом Причешћу узимамо Тело и Крв Христову и том храном наше душе расту и сазревају. Рекли смо овде "наше душе", јер тела наша су од земље и хране се земаљском храном, али су наше душе од небеске суштине, стога се морају хранити

небеском храном јер је Христос и рекао: "Ово је хлеб који сиђ е с неба" (Јн. 6,58).

Из реченога је јасно да је неопходно да се причешћ ујемо ради узрастања у духовном животу и задобијања вечног и блаженог живота. Међ утим, како треба да се причешћ ујемо, како да се за причешћ е припремамо да би нам оно уистину било на "исцелење душе и тела и на живот вечни", а не "на суд или на осуду", као и многе друге практичне појединости у вези светог Причешћа, сазнаћ емо из следећ а два одговора.

ПИТАЊЕ 7

Како и када треба да се причешћ ујемо светом Тајном Тела и Крви Христове?

ОДГОВОР:

Питање ово јесте наставак претходног питања, па ћ е и одговор на њега, природно, бити наставак претходног одговора, као што је тамо инајављено.

Искрено се радујем да и данас, у времену нашег великог моралног, духовног и националног посрнућа и пада, постоје душе које су заокупљене вечним питањима из области духовног живота. То је знак да је жив Бог наш и да је жива душа овога народа. Нажалост, још увек је неупоредиво већ и број оних који се муче и које муче само онострана, материјална, земаљска питања и проблеми. Али, Христово стадо је увек било у мањини. Није чудо што је тако и данас.

Ваше, пак, конкретно питање: "како и када треба да се причешћ ујемо..." захтевало би читаве томове да би се на њега исцрпно одговорило. Ја ћ у, пак, настојати да останем у границама

досадашњих одговора, и да изнесем само оно што је најбитније.

Исходећ и из претходног одговора, где су изнесене основне мисли и појмови о самом Светом Причешћу, долазимо и до одговора "Како се причешћивати". Будућ и да је свето Причешће најсветији и најважнији моменат у човековом животу овде на земљи, јасно је да се том моменту не може приступати без одређене и свестране припреме. Питање, пак, припреме за свето Причешће је јако девалвирало у нашем народу. Уврежило се из наше прошлости мишљење да је за причешће "довољно постити недељу дана", схватајућ и притом пост "искључиво" у физичком смислу, као уздржавање од мрсне хране. И само то, и само толико! Но такво схватање је у основи погрешно. Када то кажемо, не

сматрамо да је такав пост непотребан. Напротив, сматрамо да је он, сам по себи и сам за себе, недовољан.

По учењу православне Цркве, човек је биће састављено од душе и тела. Када се причешћује, чини то као целосно биће, као једна, јединствена и непоновљива личност саздана по своме прволику - Богу. Отуда следи да и припрема за свето Причешће мора бити двојака: духовна и телесна. Телесна припрема се састоји у горе наведеној врсти физичког поста. Духовна, пак, припрема, која је много важнија (јер је и душа неупоредиво важнија од тела), састоји се, пре свега, у "духовном посту", у избегавању у току припреме свакога греха и свакога зла (у мислима, речима и делима), а затим, у очишћењу "душе и тела" у светој Тајни покајања и исповести од свих раније учињених греха. Без ове духовне припреме, на основу само телесног по-

ста "од недељу дана" (или било колико), нико не би требало да приступа светом Причешћу.

Долази сада тежи део вашег питања, одредити "када се треба причешћивати"?

На то директно и конкретно питање није могуће дати јединствен и конкретан одговор. Не зато што га не знамо, него зато што такав одговор не постоји. Нигде и ни од кога није одређено ни записано када и колико често се треба причешћивати, јер се та и таква питања никада нису одређивала паушално, према свима једнако. Јер, као што рекосмо, сваки човек је личност за себе, и он, као такав, ступа у лични однос са Богом својим у светом Причешћу. Не као јединка, као "једна сламка међу вихорови", него као члан и део Тела Христовог - Цркве свете православне. У право стога ни он сам, ма колико паметан и образован био, не може да "пропише" себи типик када и колико често треба да се причешћује.

Ипак, постоји једно правило које нам може помоћ и у решавању овога, веома важног питања из области духовног живота. Тајна је у томе да сваки верни члан Цркве Божије, који жели да се труди на своме спасењу, неопходно треба да има свога духовника (не само ради исповедања грехова), духовног оца који га духовно рађа и руководи на путу спасења. Без духовника није могуће безбедно проћи и пут спасења и стићи и своме назначењу - сједињењу са Богом или обожењу.

Па као што човек може имати само једног телесног оца, тако може имати и само једног духовног оца коме ће се поверити и предати на духовно старање и руковођење. Без њега ни један духовни (чак ни животни) проблем не можемо и не смемо решавати. Ако постоји здрав тај духовни однос између духовног оца и духовног чеда, онда је духовник тај (и једино он) који је властан и надлежан да процени према нашем духовном стању, ревности и труду, када и како често можемо и смемо да се причешћујемо, као и то како смо дужни за причест да се припремамо, било у посту или ван поста.

Сасвим је разумљиво да, ако један духовник има више духовне деце (а обично их има), он нити хоће, нити може свима прописати исто правило по питању светог Причешћа, него свакоме аналогно према његовом духовном стању. Исто онако као што лекар у болници има много болесника, па не може свима преписати исти лек и исти третман лечења, него свакоме према његовој болести. А да би знао шта стварно коме треба дати, мора најпре доћи до тачне и јасне дијагнозе болести за свакога од њих.

Да до ње дође, лекару највише помаже сам болесник, излажући му подробно историју и ток своје болести, и описујући тачно где га и како боли. Без ове болесникове помоћи, ни најбољи лекар, ни најсавременији апарати нису

у стању да утврде право стање болесника и да доведу до успешног излечења.

Исто тако духовнику једино можемо ми помоћ и да успостави тачну дијагнозу нашег духовног стања, на основу којег ће одредити шта је за нас спасоносно, тј. када и колико често можемо и треба да се причешћујемо. Да бисмо му то омогућили, ми према духовнику треба да испунимо три основна предуслова. То значи:

1. Имати пуно поверење у духовника,
2. Бити потпуно отворен и искрен пред духовником, и
3. Имати пуну и апсолутну послушност према духовнику.

Ови предуслови су међусобно узрочно повезани и условљени јер један из другог извиру. Ако један од њих недостаје или није потпун, нису могући а ни друга два, и тада духовник (ма како велики и чувен био) не може нам помоћи и у делу спасења.

Стога, у великој су заблуди и ходе клизавим путем сви они који на основу једног разговора, или предавања "да се треба што чешће причешћивати", да је то исправно и "по светим Оцима" и тд., узимају слободу да сами себи одређују "рокове" причешћивања, да се "угледају" на друге и томе сл., па масовно иду на причешће "сваке недеље" (или чак: сваке литургије), независно од припреме за ту најсветију Тајну, на сметње које евентуално код њега постоје за свето Причешће. Такви сами ходе путем спасења, без воље и без духовника, те раније или касније, падају у разноврсне заблуде или прелести (како се то стручно назива), јер им свето Причешће не бива "на исцелење душе и тела", него "на судина осуду".

Код тебе да не буде тако! Мир ти и радост од Господа.

ПИТАЊЕ 8

Приликом примања светих Тајни понеки верници не знају како тачно треба да поступи. Зато бих поставио неколико конкретних питања у вези са тим. Треба ли да се прекрстимо када приступамо светом Путиру? Треба ли да целивамо Путир после причешћа ивања? Треба ли да честитамо једни другима што смо се причестили, да се рукујемо и љубимо, као што видех да то понегде чине? Ко треба да стане први у ред за Причешће: Новокрштени? Деца? Одрасли? Шта је још потребно знати да би се овај свети чин извршио како заслужује?

ОДГОВОР:

Већ смо раније у својим одговорима у овој књизи констатовали ту жалосну чињеницу у нашем Србском народу "да многи не знају како се у цркви на богослужењу треба владати (када и како се треба крстити, метанисати, палити свеће и тд), па наравно, и како треба приступати "светим Тајнама", то јест светом Причешћу, што и јесте главна тема овога Вашег питања.

Одговорити детаљно и исцрпно на све у питању истакнуте моменте, значило би настојати строгим прописима "оковати" не само ову Свету Тајну, него и лишити човека његовог природног израза и слободе у понашању. А то Православна Црква, која је царство слободе и духа, никада није чинила, јер је то страно њеном бићу. То пак не значи да Црква трпи и толерише јавашлук и хаотично стање у своме животу, као и неконтролисано понашање своје верне деце. Не! Напротив, она даје и прописује основне смернице, оквире, правила, у границама у којим се појединци ипак крећу у слободно. Као у питању језика. Постоји граматика и граматичка правила како се правилно пише и

говори, али ипак сваки појединац се њима слободно користи. Отуда толики правци у књижевности, стилови и облици књижевних остварења. Живот је много шири и дубљи од свих прописа, и он се ни у какве строге калупе не може стрпати. То важи на свим нивоима живота, па и у Цркви.

Ипак, пар корисних савета (никако правила и прописа) у вези Ваших конкретних питања нећете бити на одмет, због чега их ми даље и наводимо. Не онако како је то неко негде "прописао", него како је кроз Предање Цркве до нас дошло, као и на основу личног искуства и расуђивања. Но и то што будемо рекли, не бих

желео да се схвати (и прихвати) као неки "строги прописи", него само као нужна упутства, савети, смернице.

Дакле: "Треба ли да се прекрстимо када приступамо светом Путиру"? - Зависи како осећате, како смо себе верски образовали. У ранијем одговору о знаку часнога Крста, рек-

Дарохранилница

ли смо да су верници у старом време (па и у нашем народу до недавно) осећивали себе знаком Крста у свакој животној прилици, при сваком делу, на сваком месту. Сасвим је, дакле, разумљиво да треба то да чинимо и када приступамо најсветијој Тајни - светом Причешћу. Али то треба чинити мудро и опрезно, још док се приближујемо свештенику. НИКАКО у непосредној близини, испред саме Чаше, јер нам се може десити да неопрезно, или због гужве, руком закачимо или ударимо у свети Путир, те пролијемо свето Причешће. А то је тежак и велики грех. Зато свештеник опомињући и и призива: "Са страхом Божјим... приступите".

Исто би то важило и за питање: "Треба ли да целивамо свети Путир после Причешћа"? - Треба, јер је то израз наше љубави и благодарности Господу што нас је удостојио да нам преда Себе у светом Причешћу, да се сједини са нама и кроз то нам дарује живот вечни. Но и то чинити само када нам прилике (и свеште-

ник) то дозвољавају, јер само по себи то није и обавезно, поготову у данима када има велики број причасника, где увек има неупућених, непажљивих и неспретних, па би настојање да СВИ целивају свету Чашу сигурно довело до непредвидивих и непожељних последица. Зато је у свему потребно расуђивање и опрез, о чему нарочито свештеници морају да воде рачуна.

"Руковање и љубљење" међусобно после светог Причешћа, као израз радости и "честитања" што смо се причестили, нема никакве основе у освештаном црквеном Предању и вековној пракси Цркве. То је новији "изум" у неким срединама, који се често може злоупотребити и извитоперити, као што и бива. Та "честитања" помало нас међусобно утврђују у сујети и гордости, јер их често (макар и несвесно) доживљавамо као тобоже потврду наше достојности.

Што се пак тиче поретка и реда "ко треба да стане ПРВИ у ред за Причешће", питање је без суштинског значаја и предањског корена, као и претходно. У пракси је, пак, углавном свуда (а и то зависи од умешности свештеника и верске свести појединаца), да се најпре причешћују деца (уколико се напред налазе). Умесно би било (а не по неком правилу или пропису) ако има новокрштених душа, којима је то прва Причест, да се они најпре и причесте, што им унапред свештеник треба да објасни и

одреди место где да стоје за време свете Литургије. Најчешће је, пак, пракса (то не треба ни мењати) да се причешћују онако како се формира ред од самих верника. Најбитније је да се то обави без гурања, галаме и унутрашњег гнева. Што дубље будемо поимали значај ове свете Тајне, тоћемо се пристојније и понашати при примању исте, и никада нећемо настојати да се гурамо напред, нити пак, да пошто-пото останемо задњи. Онда где се задесимо у реду, ту смирено и приступамо светој Чаше.

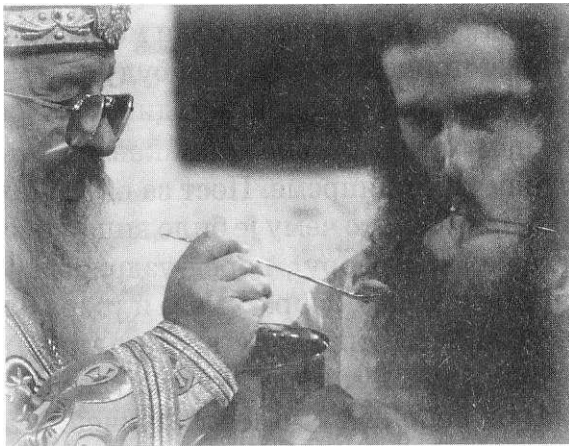
У вези ове свете Тајне још би требало знати и додати да припрема постом за малу децу није обавезна и да се деца (до 7 година) треба и могу стално причешћивати чим буду крштена. Наравно, од 4, 5 године потребно их је постепено привикавати на неку врсту поста и припреме. Пост за одрасле (као нужна припрема, о чему је било више говора у претходном одговору), поред уздржавања од мрсне хране и уља, подразумева и уздржавање од коришћења било које врсте алкохолног пића, као и апсолутни пост (ништа не узимати у уста) од поноћ и до момента причешћивања наредног дана.

То би укратко била само једна прегршт практичних упутстава, што ни издалека не исцрпљује сва питања, интересовања и случајеве који се у животу Цркве и појединца могу појавити у вези ове свете Тајне. Али, живећемо у Црквом и у Цркви, практикујућемо свете Тајне и

свете врлине, ми ћ емо постепено узрастати и у поимању свега онога што се у Цркви збива и дешава, богатити своје духовно и животно искуство и постепено напредовати и узрастати док не достигнемо сви у "човека савршена, у меру раста висине Христове" (Еф. 4, 13). Нека нас дух смирења у томе води и руководи.

Мир ти и радост од Господа.

ПИТЉЕ 9

У светој Тајни Миропомазања кад нам свештеник помазује одређене делове тела и говори: "ПЕЧАТ ДАРА ДУХА СВЕТОГА", шта се том видљивом радњом, коју свештеник чини, невидљиво дешава са новокрштеним? Са којим се то јелејем ради? Да ли је то исти јелеј који се користи и при миросању на бденију и литургији и при светој Тајни Јелеосвећења?

ОДГОВОР:

У Цркви Православној све што се чини на видљив начин има своју невидљиву суштину или симболику. Стога се оно што је духовно најлакше поима и разуме ако се пореди са одговарајућим моментима из обичног, природног живота. Тим методом се служио и сам Господ наш Исус Христос саопштавајући и нам кроз, наизглед, обичне приче најдубље тајне Царства Небескога (Види: Матеј, 13. глава). То су чинили и свети Оци кроз векове, па то Црква чини и данас (Види: Раније наше одговоре о исповести и покајању). Тако ћ емо поступити и ми у почетку одговора на ово веома значајно и важно питање.

Ако се Света тајна Крштења, кроз коју се човек рађа за нови духовни живот, најрађ е пореди са природним, телесним рађањем кроз које човек улази у овај земаљски живот, онда се света Тајна Миропомазања може поредити са неговањем и одгајањем новорођеног детета. Јер као што новорођенче у природном животу, да би ојачало и расло, треба ваздуха, светлости, хране и других неопходних средстава, исто тако и у духовном животу човек, после духовног рођења (Крштења), треба снаге дарова Духа Светога, да се помоћ у њих не само одржи у духовном животу но и да ојача и расте у њему. Ова божанска снага даје се у Крштењу новорођеном човеку Тајном Миропомазања.

Према томе, Миропомазање је једна од светих Тајни Цркве Православне, која би се могла овако дефинисати: Миропомазање је богоустановљени обред, у коме се новокр-

Пешохлебница

штени помазује светим Миром по разним деловима тела (чело, очи, ноздрве, уста, уши, прса, руке и ноге), да би ојачао, узрастао и усавршио се духовно у "животу по Хри-

Као основно сведочанство о овој светој Тајни сматрају се нека места из Светог Писма, као она у Делима Апостолским, где се говори о начину предавања Духа Светога новокрштенима (Види: Д. А. 8,14 -17; 19,2.6). О Богоустановљености, пак, ове свете Тајне, недвосмислено говори и свети апостол Павле обраћајући се Коринћанима: "А Бог је онај који нас утврђује с вама у Христу, и који нас помаза, који нас и запечати, и даде залог Духа у срца наша" (II Кор. 1, 21 -22. Упор. I Јн. 2,20.27).

Што се тиче циља и последица ове свете Тајне, пре свега желимо да подвучемо (још једном) да свето Крштење представља сами улазак крштенога у Хришћанску Цркву, које му даје право да остане у њеном наручју до краја живота, ослобађа га прародитељског греха, као и личних грехова (ако се крштава одрасла особа), и стога представља неопходан услов спасења за све људе, па чак и за новорођенчад. Тајна, пак, Миропомазања, која је такође веома битна и не понавља се (као и Крштење), представља опремање и моћно средство за напредак "у овом започетом духовном животу", за учвршћење "корака у духовном живљењу". Духовни живот и борба у коју је ступио Крштењем нови хришћанин има апсолутну потребу за оживотворавајућом благодати Духа Светога.

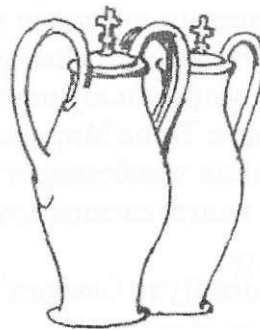
Сведочанства о важности ове свете Тајне сусрећемо у учењу светих Отаца и црквених писаца, још од самог почетка Хришћанства, као рецимо, код св. Кирила Јерусалимског, Тео-

фила Антиохијског, Иринеја Лионског, Тертулијана, Оригена, св. Василија Великог, Григорија Богослова и других. Сви они, мање-више, јасно говоре о Миропомазању истичући и циљ и плодове истога.

Из напред указаних места из Дела Апостолских јасно се види да се извршење ове свете Тајне у апостолско време вршило кроз "полагање руку" од стране светих Апостола, а касније од Бпископа, на главе крштених.. Међу тим, убрзо је ова Тајна почела да се врши кроз помазивање светим Миром, јер је било немогуће, због пораста броја хришћана, да свуда стигне Бпископ. Али је Епископ, и само Епископ, освећивао свето Миро, којим су затим свештеници помазивали новокрштене. То сведочи и 6. Канон Картагинског Сабора из 318. године, који одређује да: "Свето Миро... не могу вршити (припремати и освећивати) презвитери".

Уствари, то освећење Мира, некад од Епископа, а данас од Патријарха за целу помесну (аутокефалну) Цркву, и јесте извршење Тајне Миропомазања над свима који тим Миром буду помазани. А пракса, до данас очувана, да свештеници крстолико помазују светим Миром непосредно после Крштења са речима "Печат дара Духа светог. Амин", понављајући и их при сваком помазивању, није ништа друго до само предавање новокрштеноме већ извршене од стране Епископа свете Тајне (кроз освећење Мира).

Посуде за чување мира

Освећење, пак, светог Мира бива на Литургији Великог Четвртка кроз нарочите молитве којима се призива долазак Светог Духа. А само свето Миро се састоји од уља (зејтина) и, отприлике, четрдесетак других миришљавих (природних) материја, које симболизују различите даров* благодати Духа Светог, као што су на пр.: "љубав, радост, мир, дуготрпљење, благост, доброта, вера, кротост, уздржање" (Гал. 5,22 - 23).

О времену предавања свете Тајне Миропомазања одмах после светог Крштења сведоче како помињана места из Светог Писма, тако и најранији црквени писци. Тако Тертулијан сведочи: "Излазећи и из бање крштења, помазујемо се освећеним јелејем, по старом обичају". А 48-и Канон Лаодикијског Сабора заповеда: "Који бивају просвећени Крштењем, морају бити помазани небеским помазањем, да постану добитницима Царства Христова".

Из до сада реченога, сматрамо да је јасан и *гам* крај твога питања. Наиме, да свето Миро *есолим* се извршава света Тајна Миропомазања есте нешто сасвим различито како од обично)лагословеног јелеја за време бденија, које оба?ља сам свештеник, па затим помазује присут-1е и побожне вернике, тако и од освећеног јелеа које *се* освећује (такође е од једног или више

свештеника), и којим се болесник помазује у светој Тајни Јелеосвећења. Ова помазивања (у народу погрешно названа: миросања), иако имају сличну сврху и циљ као и Тајна Миропомазања, тј. укрепљење верника у побожности и духовном животу, ипак су нешто сасвим друго. Но, за сада - толико.

Мир ти и благодат од Бога Духа Светога!

ПИТАЊЕ 10

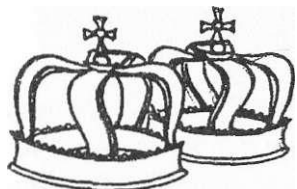
"Познато је да је владика Артемије покренуо систематску акцију за обнављање свете Тајне брака у српском народу. Објасните ми каква је разлика измеђ у брачног живота благословеног светом Тајном у Цркви и онога који са Црквом нема никакве везе. Зашто је ова Тајна код нас запостављена"?

ОДГОВОР:

Ово питање је индентично питању: Каква је разлика измеђ у крштеног и некрштеног човека; измеђ у хришћанина и незнабошца; измеђ у верника и атеисте, и тд. Таквих питања би се могло постављати у недоглед. А одговор на све њих може бити само један, и то кратак. Разлика је као измеђ у живорођеног и мртворођеног детета. Живорођено дете има могућности и услова да расте и да се развија у потпуног и зрелог човека, а мртворођено - то не може. Исто тако, брачни живот у Цркви благословеном браку омогућава супружницима да, живећи и свој брачни живот по учењу и упуштвима своје вере и Цркве, узрастају духовно и морално у

праве хришћане, "док не достигну у човека савршена, у меру раста пуноће Христове" (Еф. 4, 13), а они који живе у "браку" који "са Црквом нема никакве везе", то не могу да постигну, јер ти и такви "супружници" или нису духовно ни рођени, или, ако то већ јесу, будућ и да не користе благодатна средства за нормалан духовни живот и развој, закржљавају и духовно умиру. Њихов "брак" постоји и опстаје само на телесној вези, без контакта са извором благодати - Духом Светим, који је могућ једино у Цркви и кроз Цркву.

Да би нам све ово било мало јасније, погледајмо (укратко) учење Цркве о браку по Светом Писму, светим Канонима и светим Оцима Цркве Православне.

Брак је заједница мужа и жене. Заједница у којој се огледа да је Бог створивши човека, створио га као човека и жену, створио га по обличју своје и по подобију (Пост. 1,27), да би човек, као муж и жена, имао у себи саборност љубави. Због тога ће "човек оставити оца свога и матер своју и прилепиће се жени својој и биће двоје једно тело" (Пост. 2, 24). Заједница живота мужа и жене само је онда брачна заједница када је Богом благословена, и тада она јесте света и саборна заједница, коју може само смрт да прекине (и оно што се смртиуподобљава, тј. прељуба, неверство). Овако посматран, брак се може уподобити са Црк-

вом, као што о томе сведочи апостол Павле (Еф. 5,32). И сам Господ Исус Христос, својим присуством на свадби у Кани Галилејској, благословио је брак, те је тиме и тај вид човекова живота привео к себи и Телу своје - Цркви.

Брак има два аспекта. Један је видиви, и састоји се у стварном, конкретном, животу мужа и жене у заједници. Овај аспект има своје моралне, материјалне, правне и друге норме. Стога, поред Цркве брак потпада и под јурисдикцију државе. Други аспект се састоји у невидивом, у благослову Божјем. Отуда, није свака заједница мужа и жене, макар била призната и од државе, брачна заједница. Тек дар благослова Речи Божје чини да "видиво природно"

постане истински природно, тј. облагодаћено и чисто у Цркви. Само благослов Божји може воду телесног сједињења да претвори у вино духовне повезаности (Види: Јн. 2, 1 - 11). Државни брак, када је без благослова Божјег, није благословен, није свет и заснован је само на телесној жељи, људским учењима и моралу. Света Тајна брака узноси везу мужа и жене изнад телесног, изнад блуда, који је учењем светих Отаца осуђен као против-природан чин.

Бог, Света Тројица, јесте Бог заједнице, Он хоће да присуствује благословом у свим доменима људског живота, па и у браку. Тиме се показује да је брак део Цркве, јер је једино она у овом свету ризница благослова Божјег. Ко се, дакле, здружује брачно, а избегава благослов Цркве, тај држи свој "брак" у тајности од Цркве и живи несаборно. Такву заједницу мужа и жене Црква не назива браком, него конкубинатом. Конкубинат је управо заједница живота два православна лица (мужа и жене), која ужива државну заштиту, али којој недостаје црквено венчање, недостаје духовна садржина. Данас, нажалост, постоји не мали број људи који су по свему осталом у Цркви (крштавају се, славе славу, похађају храм и тд), само што живе у конкубинату (такозваном грађанском браку).

Заједница живота човека и жене (грађански брак) по спољашности изгледа као и црк-

вени брак. То је послужило као повод Оцима Цркве да у Канонима понекад назову браком и оно што у супртини није законито - Богом благословени брак, и венчањем оно што није венчање. Ово је створило недоумицу у погледу појединих односа, да ли су они брак, или блуд. Највеће недоумице изазвале су управо заједнице живота човека и жене (грађански брак). Да би разрешио ово питање свети Василије Велики својим 26-им каноним именује правим именима (црквени) брак и блуд (грађански брак), не обраћајући пажњу на оно што се показује споља, него судећи и управо по духовној суштини.

"Блуд није брак, пак ни почетак брака; зато, ако је могуће, нека се разлуче они који су се кроз блуд саставили, и то би било најбоље. Али ако они на сваки начин хоће да заједно живе, нека се подвргну казни за блуд, а нека се већ не дијеле, да се што горега не догоди" (26. канон Вас. Вел).

"Блуд није брак". Грађански брак није црквени брак, зато му је духовна суштина да је он блуд, тј. незаконита, безблагодатна заједница живота човека и жене. То што грађански брак споља изгледа као црквени не сме да омете наше старање за истином. Грађански брак, будући и блудом, не само да није брак него није ни почетак брака, те, по св. Василију, такву везу

треба разлучити. Али не по сваку цену. Упорност човека и жене да живе заједно може довести до тога да Црква, у страху "од чега горега", одобри и благослови тајном брака ту заједницу, независно колико је дуго она трајала.

Речи пак: "нека се подвргну казни за блуд, а нека се већ не дијеле", означавају допуштење брака од стране Цркве за таква лица која се већ налазе у грађанском браку. Дотични морају ступити у брак (тј. венчати се у цркви). Погрешно је тумачити да речи: "Нека се већ не дијеле", значи оставити их да живе и даље у блуду, тј. без црквеног брака, а да опет уживају пуну литургијску заједницу, односно, Свето Причешће. Јер за оне који живе у блуду (грађанском браку), у прелазној заједници, 22. канон Вас. Вел. каже: "... не треба их дотле примати док се исте (сметње) не дигну од њих". Црква не прима у литургијску заједницу (Тела и Крви Господње) никога док је у блудном живљењу, осуђеном Црквом.

И најзад, последње питање у "питању": "Зашто је ова Тајна код нас запостављена"? Најкрај и одговор: Због маловерја нашег. И још? Због неактивности многих свештеника. И још? Због саображавања духу овога века, а не Духу Божјем. Покушавамо да разумемо људе који из бојазни од терора безбожног режима у задњих педесет година нису склапали црквени брак, а сад може бити да сма-

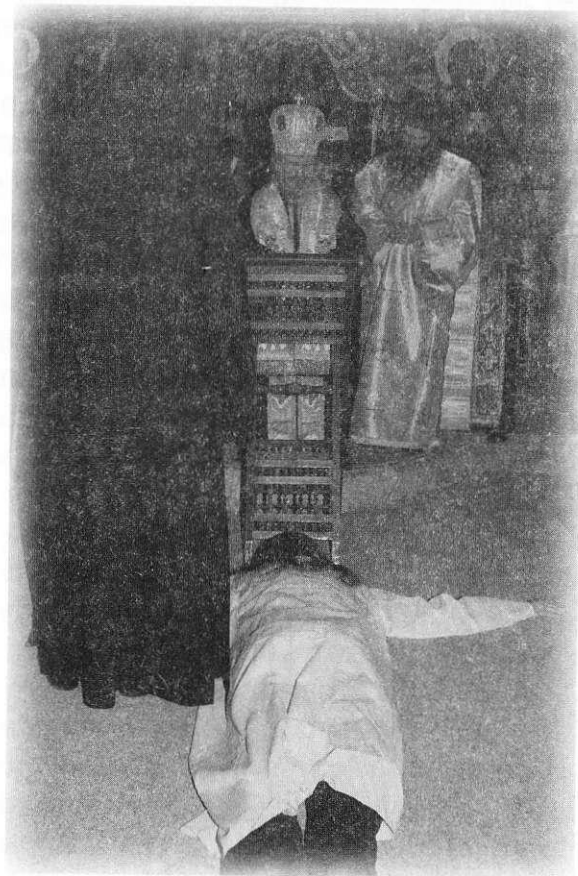

трају (наравно погрешно) да су, будућ и одмаклих година, закаснили за то, или да им то не приличи. Међу тим, Црква не може да остави по страни такво стање, нити да га сматра црквеним, јер грађански (државни) брак православних лица (човека и жене) није црквени брак.

Стога постоји само један закључак: Ко се год од православних хришћана налази у стању безблагодатног и неблагословеног (грађанског) брака да одбаци сваку заблуду, сујету и лажни стид ("где у овим годинама, срамота ме од деце", и тд), па да приступи Цркви и затражи да његов досадашњи "брачни" живот добије Божји и црквени благослов. Никад није касно док смо у овоме телу и у овоме свету. Не закаснимо.

Мир ти и благослов од Господа.

ПИТАЊЕ 11

У "Православљу" бр. 687 од 1. новембра 1995. године (питање бр. 10), Епископ Артемије убедљиво је показао зашто је неопходно да православни хришћански супружници склапају брак у Цркви, у светој Тајни брака. То богословско објашњење светиње брака многим је помогло да исправе своје раније заблуде и да се венчају, а и многе је спречило од прављења нових грешака. Међу тим, поводом ове теме намећу се и још нека практична питања, као на пример:

а) Како треба да се припреме за брак будућ и супружници?

б) Од чега зависи срећан брак? Је ли данас такав брак могућ?

в) Какав треба да буде православни брак? Можете ли га описати?

г) Када је дозвољено венчање, а када није?

д) Шта још, по Вашем мишљењу, треба да знају православни хришћани о светој Тајни брака.

ОДГОВОР:

Када се у "Православљу" пре извесног времена отворила рубрика за читаоце "Практична веронаука", са циљем да се надокнади пропуштено за генерације које су насилно биле лишене могућности учења веронауке, и да тако верници, верски необразовани, својим питањима о ономе што не знају или што их интересује из области вере дођу у до неопходног знања и познавања своје вере, како би је могли заволети (оно што се не познаје и не воли се) и по њој живети, имали смо утисак да је репертоар таквих питања бити неисцрпан. Међу тим, догађа се нешто неочекивано. Уместо нових питања, све чешће стижу захтеви од појединих читалаца да се неки ранији одговори допуне или објасне са неких нових аспеката. То је заиста оно што радује, јер показује да наш народ жели не само основне појмове о неким питањима него да већ стечена знања из области вере прошири и продуби. Тако је дошло и ово горње питање у вези свете Тајне брака, са жељом и молбом да се неки аспекти у вези тога појасне. Ми ћемо покушати то да учинимо на опште задовољство и духовну корист.

Пре свега, свима је добро познато да за било које занимање у животу (лекара, професора, инжењера), човек се припрема од самог почетка свога живота, а не само од уписа конкретне школе која му даје дотичну титулу и занимање. За свако своје занимање човек се припрема још од основне школе, па и много раније. Брак,

наравно, није никакво занимање, него живљење, начин живота. Али будући и супружници се и за њега припремају од самог свога рођења. И исхрана, и нега, и школовање, а нарочито домаће васпитање, посебно оно верско, може се и мора сматрати као општа припрема за брак и остварење његовог пуног назначења.

Посебно пак млади, који стасају за брак, када су већ нашли свога будућег брачног друга, а пре саме свете Тајне брака (црквеног венчања), неопходно је да се за тај пресудни моменат у своме животу припреме једнонедељним постом, појачаном молитвом, светом Тајном покајања и исповести, и да се на сам дан свога венчања причесте. Тако треба да почне прави хришћански брак.

Друго потпитање горњег питања јесте: Од чега зависи срећан брак, и да ли је данас такав брак могућ? Овде постоји једна веома спорна и дискутабилна реч: "срећан" која нема своје прецизно значење и садржину. Због тога се реч "срећан" у Светом Писму никада не користи. Јер под тим појмом сваки човек замишља углавном оно што њему у животу одговара, или му прибавља животну задовољство, или благостање. У односу на БРАК шта значи срећан? За некога, то су здрава и напредна деца, за другог - лепа и паметна жена, за трећег - то је материјално богатство и углед у друштву и тд. и тд. За правог хришћанина, пак, све то још не значи

оно главно да би брак био, не срећан него успешан.

Да би пак могли за неки брак рећи и да ли је успешан или није, логично је да нам буде јасан сам циљ брака. Брак се не склапа ни ради чега земаљског и пролазног, него ради вечних вредности. Циљ брака јесте узајамно узрастање и усавршавање супружника у Господу и припремање за вечно живљење у Царству Небескоме. На томе животном путу, супружници су једно другом сапутници и сапатници и помажу се међусобно у ношењу животног крста (свега онога што живот собом доноси и намеће), жртвујући и се у љубави једно за друго до самозаборава. За такав успешан (или ако хоћете, срећан) брак ништа земаљско и пролазно није пресудно, па чак ни имање или немање деце. Такав брак искључиво зависи од односа супружника према Богу и његовим светим заповестима.

Један такав брак је споменут у Светом Писму, брак свештеника Захарије и жене његове Јелисавете, родитеља светог Јована Претече. За њих свети Еванђелист Лука сведочи да: "бијаху обоје праведни пред Богом, и живљаху по свима заповестима и уредбама Господњим беспрекорно. И немаху деце,...(Лк. 1, 5 - 7). Црквено Предање слично говори о родитељима Свете Богородице, бого-

родитељима Јоакиму и Ани, као и о другим неким супружницима из Старог Завета.

"Ада ли је данас такав брак могућ"? питате. Сигурно да је могућ само ако то искрено желе оба супружника. Да није тако, могли бисмо да се питамо: "да ли је данас могуће бити човек"? Бог наш је Бог који се не мења. Његова благодат - такође је. Зависи само од нас у којој мери желимо том благодаћу да се користимо.

Следеће питање је: "Какав треба да буде православни брак? Можете ли га описати"? Наравно да се може описати, али то је далеко боље и лепше већ описао свети апостол Павле у својој посланици Ефесцима, 5 глава од стиха 22. до 33. Треба га само добро прочитати и трудити се да се по томе живи. На том месту, апостол Павле даје практичне савете о међусобном односу између мужа и жене у хришћанском браку, повлачећи и паралелу тих односа са односом Христа и Цркве. Муж - глава жене, Христос - глава Цркве; Црква слуша Христа, жена слуша свога мужа "као Господа"; Христос је спаситељ Цркве - тела свога, а муж - жене своје као свога тела. Говорећи о тим чудесним богочовечанским тајнама заснованим на љубави, отац Јустин Поповић пише: "На том богочовечанском хијерархијском поретку заснива се, стоји и постоји хришћански брак, хришћанска породица. Све се добија кроз Христа, кроз послушност Христу. Зато је све христолико, све - христородано, све - христочежњиво". У таквом браку нема неверства, нема ни развода, нема утробних чедоморстава (абортуса), нема ни свађе, ни туче, нити било чега од онога што на-

лазимо код бракова који нису "у Господу", а које, нажалост, сагледавамо свуда око нас.

Питање: "када је дозвољено венчање, а када није"? иако је практично, није нимало неважно питање. Јер венчање је - темељ брака. Од темеља зависи стабилност целе грађевине. Према позитивном црквеном законодавству и светим Канонима Цркве Православне, црквено венчање није дозвољено у време једнодневних или вишедневних постова током целе године, од Божић а до Богојављења и од Васкрса до Томине недеље закључно. У свим осталим данима може се обавити у цркви света Тајна брака = венчања. Но, основно је правило: пре коначне одлуке о датуму венчања, обавезно се договори са надлежним свештеником, да би се избегли непотребни проблеми.

И најзад, сматрамо да сваки православни хришћанин или хришћанка, који намеравају да ступе у Богом благословени брак, треба да знају да брак добија свој божански, бесмртни смисао тек са благословом Христовим који долази од Његовог присуства. Прво чудо своје Спаситељ је учинио на свадби у Кани Галилејској (Јн. 2, 1-11), да би показао колико је освећен брак важно за родљудски. Од светог брака - света породица, свет породични живот; благословен брак - благословена породица, *благословен сав брачни живот*, посебно благословени и свети плодови његови - деца коју Бог таквим супружницима дарује. Све остало што треба знати о православном браку, научићемо нас живот у таквом браку.

Мир ти и благослов од Господа.

ПИТАЊЕ 12

Пошто је слављење Божић а дуго времена било потиснуто и спутано у нашем народу, заборављени су у великој мери божићни обичаји који су дуго живели код Срба, и опала је божићна радост. Објасните нам како треба да слаavimo Божић. Објасните обичаје везане за дане Божић а!

ОДГОВОР:

Увек је лакше рушити него ли градити. И у физичком смислу, а још више у духовном. Лакше је нарушити и упропастити своје здравље, него га поново стећи. Како за појединца, тако и за читав народ. Срби су веома брзо и лако "раскрстили" са својом вековном традицијом, вером, обичајима. Преко ноћ и за чинију сочива. Веома смо поводљиви и нестабилни. Не држимо до себе и својих духовних вредности. А тешко се лечимо. Тешко се враћамо својим коренима и својим прецима. Сујета и гордост нас спречавају. И тако остајемо далеко од "Дома Очевог".

У Вашем питању је констатовано много тих жалосних чињеница, које нам нимало не чине част. И њихових последица, као нус производа. Али, изгледа, и жеља да се надокнади пропуштено, да се поврати изгубљено. Боље икад, него никад. Али то често није могуће. Никада се, на пример, не може вратити и надокнадити она Божић на радост, толико својствена и блиска деци, оним генерацијама које су олако и непромишљено (од стране старијих) исте биле лишене.

Ипак, покушај у да на постављена питања, макар укратко, одговоримо, ради данашњих и будућ их генерација, као и ради нас старијих, еда би се исправило што се исправити може.

Божић - први од великих хришћанских празника, празник који је узрок и темељ свим осталим празницима. Да није било Божића, не би било ни Васкрса, ни Духова, ни Цркве, ни Хришћанства.

Божић је празник када се Бог на земљи родио као човек, као Младенац, Богомладенац, "мали Бог". Божић (=Богић) је деминутив од Бог. Христос Бог се роди на земљи као човек. Зашто? Да нам својим рођењем објасни наше рођење, да нам открије сву тајну зашто се човек рађа на земљи, сваки човек. Свети Оци су одгонетнули ту надумну тајну: Бог постаде човек, да би човек постао бог, "бог по благодати". У томе је сва тајна Богочовековог чудесног рођења на Божић. У томе и својој Еванђељу, и сва Црква, и све што је у њој: све свете тајне и све свете врлине, и у њима све свете божанске силе.

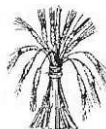
Од рођења Господа Христа на земљи, међу нама људима је - сва пуноћа Божанства, сав Бог присутан телесно у нашем човечанском свету: да би се ми испунили том пуноћом Божанства. И тако остварили циљ, од самог Бога постављени циљ нашем људском бићу, нашем људском животу, нашем људском постојању. А једини прави и бесмртни циљ сваког човека, шта је? Узрастање у меру раста пуноће Христове, повратак наш Богу и сједињење са Њим, обожење. Како ћемо ми, бедна људска бића, постићи и тај узвишени циљ? Помоћ у светих Тајни Христових у Његовој Светој Цркви, и светих врлина у њој.

Живећ и у њима и помоћ у њих, сваки се од нас испуњује свима божанским силама које су људском бићу потребне за побожност и живот и у овом и у оном свету. На тај начин сваки

постаје "бог по благодати", постаје помоћ у свемилостивог Господа - Богочовека Христа, који једини јесте и занавек остаје Бог по природи. Тај препород човека почиње светим Крштењем, а завршава - обожењем. Крштењем се облачимо у Христа; Причешћем се сједињујемо са Христом и постајемо христоносци и богоносци. Божић нас учи да смо дужни живети као што пристоји малом "богу по благодати". А то значи да живимо Христом и ради Христа, јер је Он једини сверазумни и сверадосни смисао сваког људског бића.

Те дубоке и надумне тајне Божића наш српски народ је превео на свој језик и изразио их у предивним и богатим божићним обичајима. Више него било који други празник. И више него било који други православни народ. Ти обичаји, у суштини су исти у свим крајевима где православни Срби живе, али се у појединостима и разликују од места до места, од села до села. Нарочито су ти обичаји осиромашени у тзв. урбаним срединама, по градовима, премда се и тамо одржавају, макар симболично.

Основни елементи божићних обичаја су: Бадњак, слама, чесница (божићни хлеб), полагајник. Погледајмо укратко шта сваки од ових основних елемената представља и њихов духовни смисао.

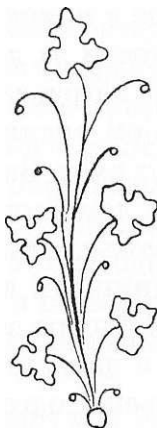
БАДЊАК је младо храстово дрво које се у шуми сече на Бадњи дан (дан уочи Божића), веома ра-

но, пре сунчевог рођења. Ту се окреше од грана, а на самом врху оставе се гранчице. Тако окресано дрво се донесе и прислони уза зид куће. То је почетак радости за домаћу чељад, нарочито за децу, која истрчавају налође да виде да ли бадњак својом висином пролази кроз кућу. Прислоњен уз кућу, Бадњак сачека вече. Тада, већ по мраку, домаћин га исече на фурунаше, и онда се обавља свечано уношење бадњака у кућу. То чини сам домаћин, поздрављајући и укућане са: "добро вече, сретно бадње вече" а домаћица и деца дочекују га у кући, загрејаној и осветљеној, одговарајући на свечане поздраве домаћина и посипају га житом. Бадњак се затим налаже на ватру, било на отвореном огњишту (што је данас реткост) или у шпорет, и ватра се не гаси целе ноћи.

Иза бадњака (кога уноси од три пута), домаћин уноси добар свежањ миришљаве, пшеничне СЛАМЕ, са истим поздравом као и за бадњак. За децу је то најрадоснији моменат, јер мајка у сламу баца орахе, јабуке и бомбоне, а деца, тражећи и то, развлаче сламу по целој одаји, пијучући и уз радостан смех и жагор. Када се тај "ричуал" заврши, поставља се посна вечера за сву чељад, којој претходи заједничка, домаћа молитва. Након, пак, вечере, деца се препиру и отимају које ће на слами то вече спавати, јер се то сматра за посебну "часть".

Бадњак и слама, разумљиво, тесно су повезани са рођењем Христовим у Витлејемској пещини, те имају дубоки духовни смисао. Бадњак

- младо храстово дрво, велике калоричне вредности, симболише самога Богомладенца Христа. Као што Бадњак те ноћ и осветљава (са огњишта) и загрева целу кућу, тако и Христос својом божанском науком и својом благодаћу осветљава и загрева душе

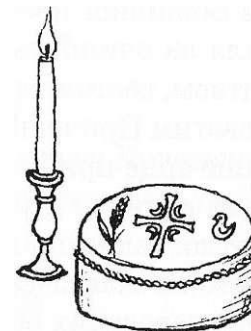
оних који у Њега верују и за њим иду, да не ходе по тамима, него да имају светлост живота. Поред тога Бадњак нас у мислима враћа у ону хладну витлејемску ноћ, када је пра-

ведни Јосиф ложио ватру у овчијој пећини да огреје новорођеног Богомладенца и његову Свету Матер. Слама, пак, веома јасно подсећа на овчије јаслице, у које је на сламу положен Богомладенац Христос рукама Свете Богородице.

Ујутру пак, на сам дан Божић а, док Бадњак још гори на ватри, у кућу долази ПОЛОЖАЈНИК, неко од ближе фамилије или из комшилука, који "чара" ватру, оним врхом Бадњака који је стајао до тада у углу, ређајући и молитвене жеље за дом, домаћина и његову чељад: "Колико варница, толико благослова Божијега, толико блага и напретка, толико среће и здравља" и тд, после чега га домаћин "дарује": кошуљом, чарапама и пешкиром. Положајник овде симболизује саме Анђеле Божије који се јавише витлејемским пастирима у пољу код њихових стада и објавише им радосну вест о рођењу Христовом. Симболизује такође и

саме витлејемске пастире који се први поклонилише новорођеном Богомладенцу, а у даљем смислу и источне Мудраце који му принесоше на дар злато, тамјан и измирну.

На сам дан Божић а, домаћин, поранивши пре свих, доноси са извора свежу воду и меси ЧЕСНИЦУ - пшеничну погачу, у коју замешује и један сребрени новчић. По доласку домаћина из цркве са ране литургије, сви се окупљају

око Божић не трпезе. Тада домаћин ломи чесницу на онолико делова колико чланова породице има. А деца, заборављајући и на укусна Божићна јела, свако претражује своје парче чеснице, надајући се да је сребрна пара баш њему допала. Јер се сматра и верује, да оно дете коме допадне комад чеснице са новчићем, те године биће посебно напредно и благословено.

Јасно је по себи да ова чесница такође представља самога Христа, небески хлеб, који је дошао да се дарује људима за храну, јер је сам Он рекао: Ја сам хлеб живота. А на Тајној Вечери пре своје Крсне Жртве, дао је себе за храну вернима под видом хлеба и вина, рекавши: "Узмите једите, ово је тело моје... Пијте из ње сви, ово је крв моја..."

И најзад, укратко одговор на питање: Како треба да славимо Божић? Из реченога је јасно: Вратити у живот свој и своје породице ове пре-

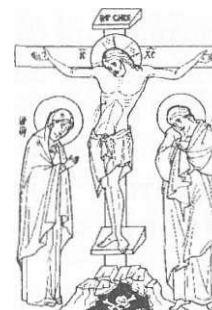
дивне Божић не обичаје, колико нам то прилике дозвољавају. А пре тога, и више од тога, припремати себе и своју чељад (нарочито децу) за дочек Богомладенца Христа током шест недеља Божић ног поста, које је света Црква одредила за очишћење душе и тела: постом, молитвом, светом тајном Покајања и Исповести и светим Причешће ем. Тако ће емо нашу душу и наше срце припремити да се Богомладенац у нама роди, да Му буде у души нашој топло и светло. Таква припрема наша, биће е довољна за достојно слављење Божић а, и поред недостатка горе наведених обичаја, премда и они нису за заборав. А исто тако треба знати, ако не буде ове унутрашње припреме и труда начишћење душе наше, онда, ма колико држали оне спољашње и дивне обичаје, наше слављење Божић а нити ће е Богомладенцу Христу бити угодно, ни нама спасоносно.

И још само нешто. Од Божић а до Богојављења православни Срби се међусобно поздрављају: "Христос се роди"! и отпоздрављају са: "Ваистину се роди"! Тиме исповедамо своју веру у Господа Христа као Сина Божијега, који се ради нас људи оваплотио, у пећини родио и у јаслама лежао, да би нас пале од греха подигао.

У тој вери се и поздравља сверадосним Божић ним поздравом: "Мир Божји, Христос се роди! - Ваистину се роди"!

ПИТАЊЕ 13

Реците нам нешто о Васкрсењу Христовом и значају тога празника за нас смртне људе?

ОДГОВОР:

Повест о Васкрсу и васкрсењу како да почне друкчије ако не сверадосним и стародревним васкрсним поздравом и отпоздравом, онако како се од Васкрса до Спасовдана, током четрдесет дана поздрављају стотине милиона православних душа од истока сунчаног до запада и од севера до југа, и како су се поздрављале милијарде и милијарде православних за две хиљаде година. Само та чињеница довољно сведочи о томе да је Васкрсење Хри-

стово - Празник над празницима и Славље над слављима. Тај догађај тридневног васкрсења Спасовог, по чудесности својој раван је чуду стварања света ни из чега, а по значају своме - још значајнији. Зашто? питаћ е се многи.

Тешко је говорити о значају Васкрса народу чија је хришћанска историја стара преко хиљаду година. Тешко и стидно, а опет тако потребно. Јер на нашу велику жалост и срамоту много је у нашем народу оних који, премда славе и Божић и Васкрс, не знају не само зашто то чине него не познају ни саме догађаје које ти празници обележавају. Зато је добро да о Васкрсу, о томе дану и празнику проговоримо коју реч. Нека нам не замере они којима је то од детињства познато и који о томе знају и више и боље него што ми можемо овде укратко изложити.

Васкрсење Христа Господа, пре свега, јесте једна историјска стварност која се збила једног одређеног дана и у одређено време, али стварност која непрекидно траје и продужава се до кончине света и века. Васкрсење је била логичка неопходност Богочовечанске личности Христове, јер Он, Син Божји, није могао не васкрснути. Иако стварно мртав телом и погребен још од Великог Петка, Спаситељ се показао јачи од смрти, те га смрт није могла задржати у своме царству као плен, попут осталих људи. Васкрсење Господа

Христа било је сасвим природно за његову Богочовечанску личност, јер су и човечанска душа његова и човечанско тело његово били ипостасно сједињени са Божанском Ипостаси његовом.

Васкрсење Христово је космички догађај, видљив и очигледан и за небеске Силе, и несумњив за род људски. Јер нема догађаја у целокупној историји рода људског који је тако силно, тако неодољиво, тако опипљиво посведочен као васкрсење Христово. А доказ јачи од свих других доказа да је Христос заиста васкрсао јесте историчност хришћанства, његово постојање и трајање ево већ две хиљаде година. Јер да је Христос умро на Голготи, а не и васкрсао, Он би био и остао први и последњи хришћанин у свету. Његовом смрћу на Голготи умрло би и његово дело. Да Господ није васкрсао, и као такав ученике своје испунио свеживотном силом и чудотворном мудрошћу, ко би њих, плашљивце и бегунце, скупно и дао им смелости, силе и мудрости да онако неустрашиво, онако силно и мудро проповедају и исповедају васкрслог Господа, и онако радосно одлазе на смрт за Њега? И то чине не само Апостоли, који Њега васкрслог видеше и опипаше, него и стотине и хиљаде, и стотине хиљада њихових следбеника, Мученика, Исповедника, Подвижника и Светитеља који за Васкрслог Христа и живеше и пострадаше.

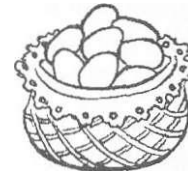
Васкрсењем Господа из мртвих завршено је и довршено богочовечанско дело спасења рода људског од греха, смрти и ђавола, и дарован људима живот вечни. Христово васкрсење узрок је и гаранција и нашег личног васкрсења и живота вечнога. Тек у васкрсењу Христовом природа људска добила је свој прави смисао и значај. На васкрсењу, као на дијамантском темељу, сазиано је сво хришћанство. Васкрсење је постало темељ наше вере, јемство наше наде, и храна наше љубави. А то су три етичка стуба на којима почива целокупно хришћанство: вера, нада и љубав.

У томе и јесте радост и сверадост васкрсног поздрава: Христос васкрсе! - и отпоздрава: Ваистину васкрсе! А тај поздрав, шта управо означава? Означава двоје: да је Христос васкрсао и да ћемо и ми васкрснути. Ако би само Он васкрсао, а ми не бисмо очекивали кроз Његово Васкрсење и своје, шта нам онда користи што је Он васкрсао? Једно без другога не иде, једно без другога губи сваки смисао. Јер "ако Христос није устао, узалуд је проповед наша, узалуд и вера ваша", поручује свети апостол Павле. Али, Не бојте се: Христос Господ је васкрсао и ми ћемо васкрснути. Отуда толика радост о Васкрсу, о томе дану "којега створи Господ да се радујемо и веселимо у њему". Тај дан, тај праз-

ник сваке године објављује Христово васкрсење и прориче наше. Зато сви ми који се православним крстом крстимо, веру апостолску држимо, и Светој Тројици се клањамо, морамо се радовати и веселити у тај дан. И тиме сведочити небу и земљи да је живот победио смрт, добро је победило зло, правда неправду, истина лаж, Бог ђавола.

И тако редом, и тако даље. О васкрсењу и Васкрсу може се писати и говорити много, на дугачко и нашироко, па ипак да онима чије су душе мртве у гресима својим не буде довољно да их пробуди и васкрсне из смрти у живот. А о васкрсу се може не говорити ништа, него само живети васкрсну радост, па да свима који вас посматрају буде јасно да је Христос васкрсао. Јер ваша радост у овој долини плача и царству смрти, не може се ни схватити ни објаснити без васкрсења Христовог. Зато, нека се радују

праведници и покајници славном Васкрсењу Господа и Спаситеља свога. А грешници нека чују и нека се покају да би се и они могли радовати.

У тој васкрсној радости, у непрекидном клицању и певању: "Христос васкрсе из мртвих, смрћ у смрт уништи и свима у гробовима живот дарова", и састоји се најбољи начин празновања овог највећег хришћанског празника. Онај ко у срцу своме доживи сусрет са Васкрслим Господом, попут Марије Магдалене, умеће то и да изрази и да отпразнује. Зато, по-

себних прописа о празновању Васкрса нема, нити је потребно овде набрајати било шта друго сем оних предивних народних обичаја којима је тај празник украшен.

Ипак би, можда, требало рећ и да прави хришћани који се постом и молитвом кроз седам недеља Часнога Поста припремао и чистио своју дунгу од свакога греха и свакога зла, нећ е и не може на дан Васкрсења Христов остати код куће, у кревету, а да не похита на свечано Васкрсно богослужење и свету Литургију, да се тамо у светом причешћу уједини са Васкрслим Господом, и да подели васкрсну радост са осталом браћом и сестрама, кличућ и довикујућ и један другом:

- ХРИСТОС ВАСКРСЕ!
- ВАИСТИНУ ВАСКРСЕ!

ПИТАЊЕ 14

Шта је крсна слава? Шта добијамо ако сла-
вимо? Како треба славити, како је правилно?

ОДГОВОР:

О крсној слави се код нас у новије време доста писало. Појавило се и пар опширнијих публикација, као "СРПСКЕ СЛАВЕ" (Литера, Београд 1988.Г.); "СРПСКЕ СЛАВЕ И ВЕРСКИ ОБИЧАЈИ" у издању "Гласа Цркве", Ваљево 1995.г. и др. Па ипак, још увек је много оних који недовољно знају сав смисао и значај Крсне Славе, јер те публикације не стижу до свих верника. То доказује и горње питање, због чега ћемо покушати да још једном осветлимо то питање са посебног аспекта, ма и у најкраћим цртама.

Већ је мање-више познато, и то се често понавља, да је СЛАВА једна од битних одлика нас православних Срба. Јер други народи (Грци, Бугари, Руси) углавном славе своје имендане, тј. оног светитеља чије име носи, (они углавном деци на крштењу дају светитељска имена), па у једној породици годишње буде онолико

Владика Архемије - резање славског колача

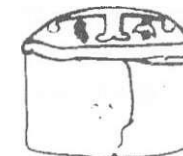
"слава" колико чланова породица има. Те славе (имендани) ни издалека не личе на наша Крсна Имена. Њихово "славље" је углавном у томе да се слављеник на тај дан ПРИЧЕСТИ светим Телом и Крвљу Господњом, да мајка спреми мало бољи ручак, и евентуално да детету дођу у посету неки његови школски другови, који ће бити послужени колачима.

Други је случај са нашом СЛАВОМ. Ово је већ једно веома свечано домаће славље, које се дочекује једном у години, и у њему учествују сви чланови породице. Припреме за славу трају данима, па и седмицама (кречење куће, чишћење, набавка потребних намирница и тд).

Светитељ који се слави, заштитник је целог дома и свих његових чланова, те се стога посебно поштује. Можда и због тога што је он не само наш посредник и молитвеник пред Богом нашим, него и што служи као једна жива спона са свим нашим породичним прецима од времена примања хришћанства, са којима нас повезује у једну живу породицу, која траје стотинама и хиљадама година. Јер, опште је прихваћено мишљење да Срби славе онога Светитеља начији судан наши преци примили свето Крштење, што потврђује и сам назив - Крсна Слава.

Ту традицију православни Срби су чували и очували кроз сву своју мукотрпну историју,

чак и у време тешког и мрачног турског ропства, па и у најтежим условима - у рововима на фронту (у току I Светског рата). Тек у

новије време, од 1945. године, па на овамо, многи Срби су, нажалост, изневерили ту своју вековну традицију, па су ради "сналажења" и "незамерања" безбожној власти, ради напредовања на послу и положају, ради неке материјалне користи и славе људске, напуштали своје Крсне Славе, гасили славске свеће, лишавајући и тиме своју децу незаменљиве и топле домаће радости, која је увек о слави присутна, а себе и свој дом благослова Божијега.

Срећом, времена се мењају. Многи данас покушавају да повежу покидане конце своје прошлости и своје традиције. То не иде увек лако. Али, ако се жели, све се може надокнадити. Важно је стећи и добру вољу и жељу да се вратимо својим коренима, без којих нам нема будућности.

Шта, дакле, добијамо ако славимо? Све оно што губимо ако не славимо, о чему је већ по-

нешто и до сада речено. А најкрај е могли бисмо казати: Добијамо осећ ање сигурности, осећ ање да нисмо случајна појава у овом свету, него да имамо своје корене у нашим прецима. Добијамо у нашем Светитељу кога славимо сигурног заштитника и молитвеника пред Богом, коме се некако непосредније обраћамо у молитвама, као "некоме своме". У њему имамо верног путовођу и учитеља како у овом свету треба да живимо да бисмо постигли своје људско назначење, и постигли душевно спасење, кроз сједињење са Богом нашим и обожење. Стога се Светитељ најбоље прославља ако се угледамо на његов живот и трудимо се да га подражавамо у његовим врлинама, којима је он Богу угодан.

Све то и много другог неизмерног блага духовног добијамо ако је наше прослављање Крсног Имена онако као треба да буде. А треба да буде онако како је света Црква прописала и како нам је од старих остало. Дакле, да бисмо правилно прославили своју Крсну Славу, шта је потребно?

Најпре, благослов Божији, који нам у кућу доноси слуга Божијег олтара - наш свештеник, када на неколико дана пре Славе долази у кућу да нам освети славску ВОДИЦУ. Са том водicom треба замесити славски КОЛАЧ, од чистог пшеничног брашна, квасца и соли, без икаквих других додатака (млека, јаја и сл), јер то треба да буде онај наш насушни хлеб, којег смо од Бога добили, и коме исти приносимо на жртву у славу и част нашега Светитеља.

Поред Колача, за славу се спрема и кољиво - СЛАВСКО ЖИТО. Уствари, кувана пшеница која се припрема са разним другим плодовима (шећер, ораси, суво грождје и сл.), а које свештеник на дан Славе освећује посебном молитвом, којом приликом врши и резање славског колача. Много греше они верници који славе светог Пророка Илију или светог Архангела Михаила не спремају ућ и славско жито, јер сматрају "они су живи" и то њима не следује. То је плод само дубоког непознавања значаја и смисла славског жита. То жито није исто као када спремамо жито за покој душе нашим драгим умрлим сродницима, над којим свештеник врши парастос. Славско жито се приноси у славу Божију, у част Светога (који се слави) и у спомен оних наших драгих сродника "који преминуше у благочестивој вери", а никако за покој душе Светитеља. Према томе, жито следује било која слава да је у питању.

Приликом тог обреда (у Цркви или дому), поред Колача и Жита, потребна је још чаша црвенога ВИНА и славска СВЕЋА, по могућству од чистог воска.

Потребно је још да на дан славе домаћин или неко из куће обавезно присуствује у Цркви

светој Литургији, и да се на њој причести, припремивши се најпре за то онако како је прописано.

На дан славе у дому се са изузетном радошћу дочекују гости: сродници, пријатељи, али и сваки путник - намерник, јер тога дана врата дома никоме нису затворена. За госте се припрема традиционални славски ручак (или вечера, како је где обичај), али увек саобразно дану и времену. Ако је дан постни (среда или петак) или пак период вешедневног поста, ручак се састоји обавезно само од ПОСНИХ ЈЕЛА. Нажалост, у новије време има не мали број оних који, да би госте што боље "дочекали" и "угостили", нарушавају тај свештени поредак. Но тада, они у самој суштини не славе, него припремају ГОЗБУ, којом свога Светитеља и самога Бога - руже. Таквима је много боље не славити, јер гозбу могу спремат у свако доба године, када се црквени поредак не нарушава.

Има и других ружних обичаја који прате Славу. То је неумерено коришћење алкохолних пића, што доводи до ружних речи, неприличних разговора, псовки, па чак и туче међу гостима, као и ружни обичај пушења поред славске свеће и славске иконе. Све то оставља на посматрача ружан утисак, а у души како домаћина, који то дозвољава, тако и оних који то чине, тежак грех. Нека нас Господ и Крсна Слава од тога сачува.

Мир ти и радост у Господу.

Освећ ење воде

ПИТАЊЕ 15

Мој комшија не прима свештеника да му свети водицу. Молим Вас, објасните нам шта је света водица и зашто се она освећ ује и носи по домовима?

ОДГОВОР:

Примање или не примање свештеника за водицу, постало је, нажалост, у нашем српском народу "знак распознавања" оних који су остали верни својој традицији и своје српском имену и оних који су са свим тим "рашчистили". У погледу пак познавања саме суштине питања освећ ење воде или "водице", како се код нас најчешћ е назива, међ у наведеним двома категоријама у нашем народу, разлика скоро и да не постоји. Јер, и они који примају свештеника за водицу не знају зашто га примају, тј. не знају смисао и значај свете водице, нити они који га не примају знају зашто га не примају, тј. чега су све лишени кроз то не примање свештеника. Додуше, ови други, ако и не знају чега су лишени, сматрају да знају "шта добијају" од оних ради којих су се одрекли своје вере и свога

имена. Многи су се и у то своје "знање", надам се, одавно разочарали, али ипак, појединци, као Ваш комшија, свакако нема намеру да поново мења своју "традицију".

Ипак, и ради једних и ради других, покушаћу у укратко да одговорим на Ваше горње питање.

Пре свега, вода је материја којом се све чисти, а која не потребује никаквог чишћења. Отуда у нашем народу пословица да "вода све опере, сем црна образа". Под "црним образом", овде се, свакако, подразумева прљава и нечиста савест, која се запрљала разним гресима и рђавим делима. Но човек, не ретко, има потребу да и тај "црни образ" опере. Управо, томе и служи света, или освећена вода, пошто природна вода то није у стању да учини.

Да би, дакле, вода, служила за освећење и очишћење оних који је пију или се кропе њоме, Православна Црква призива на воду Божији благослов, те путем молитава Цркве (њених служитеља), вода добија силу која служи на исцељење душе и тела, на одгањање видљивих и невидљивих непријатеља, на освећење и очишћење оскрнављених ствари и предмета за људску употребу, једном речју, на велику духовну корист оних који верују и са поверењем је употребљавају.

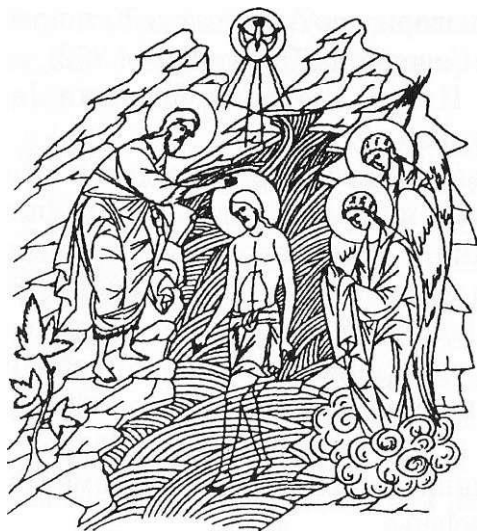
Широка је употреба освећене воде. Она се користи при многим свештено-радњама и чиновима Цркве, било да се тада непосредно освећује, било да се користи раније освећена вода. Тако, освећена вода се користи приликом освећења храмова, домова, надгробних споменика, и разних других предмета који човеку служе или се он њима користи. У светој Тајни Крштења освећена вода постаје "водом очишћења, бањом препорода, извором живота", у којој се крштавани рађају "водом и Духом" за нову стварност Царства Небескога.

Освећење воде има своје порекло у првим вековима хришћанства, о чему сведоче древни писани извори, као Апостолске Установе, Евхологијон Серапиона Тмуитског (+ 362), као и рани Оци Цркве: Теодорит, блажени Јероним, Епифаније и др.

Ипак, и поред све своје древности, у почетку није постојало устаљено правило када, где и како се врши водоосвећење. Постојала је извесна разлика у тим обредима. Но свима њима је заједничко да се освећење воде извршује помоћу одређених молитава, призивањем на итија Светога Духа, као и крстоликим благосиљањем и погружењем у воду Часнога Крста, што и данас сачињава главне елементе сваког водоосвећења.

Данас су позната два освећења воде: Велико и мало. Велико водоосвећење се врши два пута у години: на Крстовдан (навечерје Богојављења) и на Богојављење, у коме се сећамо

Крштења Исуса Христа у реци Јордану, у коме Црква види не само прототип омивања грехова но и стварно освећ ење природне воде погружавањем Бога у телу у воду. То је свечани обред којем, скоро редовно, присуствује велико мноштво народа, који освећ ењу воду носе својим домовима, јер се та света водица - Богојављенска, чува у сваком дому преко целе године као велика светиња, а користи се само у великој нужди (болести, узнемиравању од стране злих духова). (У неким нашим крајевима обичај је да свештеник сам Богојављенску водицу разноси по домовима својих верника).

Богојављање (крштење Госиода Исуса Христа)

Мало, пак, водоосвећ ење врши се у разним приликама, при другим црквеним чиновима и обредима, па и на тражење појединих вер-

ника. Према свакој потреби може се вршити мало освећ ење воде у свако време, и на сваком месту: у кућ и, у пољу, у врту и тд.

Традиција је у Српској Православној Цркви да свештеник два пута у току године посети домове својих верника ради извршења свећ ења водице, и то на неколико дана пред Крсну Славу, и пред највећ и хришћ ански празник - Васкрс. Доласком свештеника у кућ у и свећ ењем водице улази благослов Божји у наш дом. Јер, по завршетку чина освећ ења воде, свештеник кропи сва одељења у кућ и, као и сву чељад која је присутна, при чему они целивају Часни Крст и десницу свештеника.

То свећ ење водице по домовима није само "пуки" обичај, него насушна потреба самих верних, који осећ ају потребу да повремено буду освећ ени и очишћ ени кропљењем свете водице. Код православних Грка има доста породица које захтевају од својих свештеника, да неизоставно сваког месеца долазе и врше освећ ење воде у домовима. Наш народ је изгубио тај осећ ај светиње и потребе за светињом, те су стога многи престали да примају свештеника за водицу, а и они који га примају, често пута, то нерадо чине.

Није добро да сва наша вера буде сведена само на обичај "свећ ења водице", али није добро ни да тај благочестиви обичај одстранимо из нашег хришћ анског живота. Свећ ење водице

и њено коришћење има свој пуни смисао и значај само уз држање и свих осталих прописа Цркве православне о хришћанском духовном животу, као што су: пост, молитва, милостиња, света Тајна покајања и исповести грехова, Причешће, и свега осталог, без чега нема спасења душе, ни остварења циља нашег постојања на земљи.

Мир ти и радост од Господа!

ПИТАЊЕ 16

У "Православљу" бр. 631 (тј. у овој књизи питање бр. 15), Епископ Артемије је говорио о светој Водици. Замолио бих за додатно објашњење: Колико се дуго може чувати св. Водица, нарочито она која се освећује на Крстовдан, Богојављење и Васкрс? Након једне године, када стигне нова Водица, шта да се ради са старом (за Крсну Славу знам да нема остатка, пошто се она утроши на прављење славског колача)?

ОДГОВОР:

Када човек о нечему говори или пише никада није сигуран да ли је довољно рекао, а увек може бити сигуран да није све рекао о ономе о чему говори. Отуда се о неким питањима и стварима пише и говори стотинама и хиљадама година, и увек се има нешто ново додати или казати. Такав је случај и са нашим одговором у вези св. Водице, што сведочи и Ваше горње питање, које је постављено са жељом да се већ раније дати одговор допуни и употпуни, што ево радо чиним.

Ми у Цркви (Епископи и свештеници) када говоримо о предметима наше свете вере, често нисмо у стању да замислимо и претпоставимо колико наш народ мало зна о својој вери, па у много чему претпостављамо извесну количину тог знања и верског образовања код наших верника, те нам се стога деси да наши разговори о вери или беседе буду неразумљиве и тешко схватљиве за наше слушаоце, управо због тога што многи немају основна неопходна претзнања. Отуда је заиста добро да верници имају могућности и услова да слободно постављају питања о ономе што им није јасно или не разумеју у својој вери или о ономе што се у цркви ради. (Ту могућност је пружала наша рубрика у "Православљу"- "Практична веронаука", која, Богу хвала, сада излази као целовита књига). Но, ред је да пређемо на Ваше питање.

Света Водица, нарочито она Богојављенска (коју народ углавном и узима

ма и носи својим домовима), може се чувати неограничено време. Ма колико дуго је чували, она не губи своју освећујућу благодат нити постаје подложна кварењу. Има у народу породица које Богојављенску Водицу чувају по тридесет и више година, с тим што сваке године, од нове Водице, када је донесу од цркве, помало додају у флашу у којој држе стару Водицу.

Но, главно питање је: "након једне године, када стигне нова Водица, шта да се ради са ста-

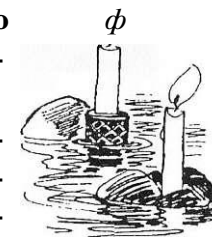

ром"? Одговор на то директно питање у црквеним књигама не пише, нити има било какво писано наређење у вези тога. Али зато постоји народно предање и обичај који је Црква прећутно усвојила, те је исти стекао предањску вредност, као и многе друге ствари које се путем предања у Цркви чувају (а о чему је било говора у првом одговору на прво питање из Практичне веронауке).

Дакле, по том народном обичају, а сада и црквеном предању, уколико се сва количина Богојављенске Водице не утроши побожно у току године, онда се тај остатак, када стигне нова Водица, саспе у бунар, у реку или у цвеће. У сваком случају тамо где се неће изложити гажењу и обесвећењу.

Што се пак тиче Водице која се по домовима свети за Васкрс (никада: на Васкрс), она се у току поста може, и треба, узимати свако јутро по мало пре сваког јела, и тако утрошити. Она се управо и освећује са тим циљем, да би свети велики празник Васкрсења Христовог дочекали у освећеним домовима, али и са освећеним душама својим (као храмовима Духа Светога), чему побожно коришћење свете Водице итекако доприноси.

Уз ово допунско објашњење, треба ипак прочитати поново и ранији одговор о светој Во-

дици, где је на крају оног одговора јасно речено шта све православни хришћанин треба да чини и практикује у овој својој животи, а ради постизања свога спасења и задобијања вечног живота у Царству Небеском.

Мир ти и радост од Господа.

ПИТАЊЕ 17

Какав значај имају свеће и кандила у животу православних хришћана. Када и коме треба да се пале?

ОДГОВОР:

Бог је светлост. Он живи у светлости неприступачној. Христос је "Сунце правде". Он је и "тиха светлост", и "незалазна светлост".

О тој Божанској светлости говорећи, Псалмопевац и цар Давид вели да она беше "светлост ногама мојим, и светиљка стазама мојим" (Пс. 118,105). Та иста светлост у Новом Завету "обасјава свакога човека који долази на свет" (Јн. 1, 9). Отуда еванђелске девојке држе увек у рукама упаљене своје светиљке (Мт.25,1-13), а сам Господ заповеда својим Апостолима "Тако да се светли светлост ваша пред људима..." (Мт.7.5,16). Итд.итд.

Из реченога је јасно само по себи да светлост у храму и при молитви (храмовној или домаћој), јесте пре свега символ самог Божанства. Отуда, и у Старом и у Новом Завету,

од самог почетка, на свим богослужењима употребљавала се светлост, не толико из практичних колико из симболичких разлога.

И данас у православним храмовима, по прописима Цркве, не може се обавити ни једно богослужење, ни једна света тајна, чин или треба, без "живога пламена". И у Старом, као и у Новом Завету, светиљке на богослужењима су биле свећ е од чистога воска, или кандила са маслиновим уљем. Данас практичну потребу за светлошћ у у пуној мери задовољава електрично осветлење, али ону симболичку страну оно не може да изрази. Отуда и поред скупочених и раскошних електричних "полијелеја", на богослужењима су и данас обавезне свећ е и кандила са живим пламеном.

Но питање се свакако односи на употребу свећ а и кандила у приватном животу самих хришћ ана.

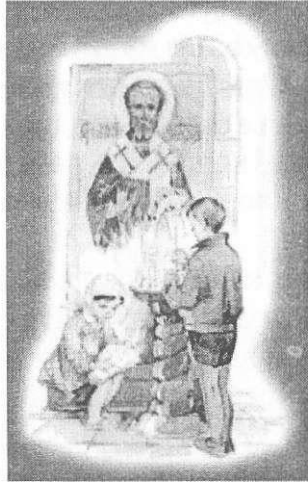
Поред наведене симболике, светлост коју даје свећ а или упаљено кандило означава и светлост новозаветног, еванђ елског учења, која нам осветљава животне путеве и стазе у овоме животу. Са све-

тлошћ у, упаљена свећ а одаје и топлоту, те тиме означава топлоту наше молитве и наше љубави за онога за кога свећ у палимо.

Уз то, паљење свећ а и кандила јесте и материјална жртва (кошта то) која удружена са искреном и топлим молитвом има велики значај пред Богом.

Но, коме и када треба да се пале свећ е и кандила? Немогућ е је набројати све случајеве када то православни хришћ анин чини, као што беше и у вези крснога знака. Па ипак, свећ е се углавном пале у храмовима, када лично присуствујемо црквеним богослужењима, особито за време свете Литургије. Могу се свећ е у цркви палити и ван богослужења, ако за то осетимо нарочиту потребу. Палимо их и у својим домовима за време Крсне славе, или заједничке домаћ е молитве. Ретко, када се сами у дому

молимо. Кандило пак у црквама пали обично црквењак, а ми у својим домовима, испред славске иконе, углавном уочи недеље и празника. Ретко и свакодневно.

Паљење свећа (и кандила) обично прати молитва Богу за здравље, спасење и напредак у духовном животу било нас самих или наших живих сродника и пријатеља, било молитва за упокојење душа наших драгих покојника. Ако се има могућности и средстава, онда се за сваку особу упали по једна (омања) свећа, а ако се то не може, онда се уз једну свећу у могу поменути многа имена било живих, било упокојених.

Свеће (и кандила) се пале и у спомен појединих Светитеља и Угодника Божјих, којима ми уз свећу упућујемо наше молитве, просећемо њихово молитвено заступништво пред Творцем нашим и Богом, или пак њихову помоћ и

заштиту у искушењима и невољама којима смо изложени.

Но паљење свећа у храмовима не треба вршити нападно и у појединим моментима када се обављају најсветије радње (за време читања Еванђеља, Великог Входа, Канона Евхаристије, Причешћа). Нека нас наша ревност доведе у храм пре почетка богослужења, па мирно и спокојно обавимо своје духовне потребе паљења свећа и личне молитве, а за време богослужења будимо пажљиви и не ометајмо друге у молитви нашим кретањем по храму и гурањем напред да бисмо свеће упалили.

Али нека нико не помисли да је паљење свећа (и то у великим количинама) нека обавеза или принуда, те ако нисмо у стању да купимо свеће и упалимо их онда избегавамо и у цркву да идемо. То је већ замка нечастивога, да нас преко нашег сиромаштва и немаштине удаљи од богослужења. Ако немамо новац за

свећу, принесимо Богу наше чисто срце као најмиомирнију воштаницу, и наше топле молитве, које ће Богу бити угодне и без свећа. Свеће нису суштина, оне су само символ онога што се у нама догађа. Али ако наше унутрашње стање не изразимо путем символа, оно се тиме не умањује.

ПИТЉИЈЕ 18

Да ли је исправно да хришћани каде своје домове тамјаном? Ако могу да каде, зашто то треба да чине и у којим приликама? Шта симболише тамјан и кађење, како у храмовима тако и у домовима?

ОДГОВОР:

Никада се ми, свештена лица, не бисмо сетили свега шта нашем народу треба објаснити и протумачити из области наше свете вере и из традиције нашег хришћанског живота ако нас ви на то не бисте подстакли и побудили.

Тамјан и кађење! Два појма: материја и радња. Било да се помене једно или друго, у нашој свести се ствара слика која је неодвојива од молитве, било црквене, било домаће. Тако је код наших савременика, па било да су верујући или неверници. И ови други често говоре о "мирису тамјана" који њима никако не прија, јер их подсећа на "патријархална времена", на "обичаје" њихових бака и дека, чега су се они "успешно" ослободили.

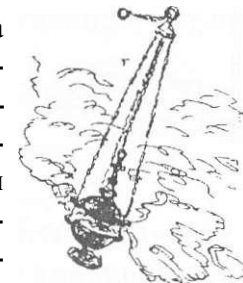

Но и тамјан и кађ ење има своју историју. Тамјан је у великој употреби још од најстаријих времена, како у незнабожачком култу, тако и јудејском богослужењу. Тамјан као материја потиче из Индије и из афричких земаља и има пријатан мирис. О њему се говори још у Старом Завету, како о његовој припреми (Књига Изласка 3, 34), тако и о његовом коришћењу у богослужбене сврхе (Лк. 1,49). Тамјан је како због своје реткости и због своје употребе спадао у скупoceneШгатерије старога света, због чега га Мудраци приносе на дар новорођеном Богомладенцу Христу заједно са златом и смирном (Мт. 2, 11). О коришћењу тамјана и алегоричком значењу његове употребе говори и старо-заветни псалмопевац Цар Давид: "Нека изађе молитва моја као кад пред лице твоје..." (Пс. 141,2). Када се тамјан топи на жеравици, дижу се колупови белог дима угодног мириса, и невидљиво се шири по храму (или дому), што симболизује наше молитве, које се уздижу Богу као пријатни, благоухани мирис душе.

Поред свег овог значаја и симболике, хришћанство је у почетку избегавало кађ ење (тамјан), баш зато што су га много користиле друге религије, па и незнабошци у својим култовима.

У литургији св. Климента, која се налази у Апостолским установама, одсуствује кађ ење, што сведочи о старини ове Литургије. За време гоњења у прва три века, које су углавном организовали и спроводили незнабошци, хришћани су често приморавани да приносе идолима тамјан (да каде пред њима), што је било равно одрицању од Христа и отпадању од хришћанске вере. Тек касније, када је прошла опасност од незнабожаца, изгубило се и устручавање од тамјана и кађ ења од стране хришћана на својим богослужењима.

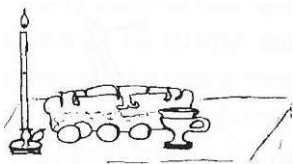
Прихватање кађ ења (и тамјана) од стране хришћанске цркве није просто преузимање елемената из незнабожачког култа (како би то неки хтели да прикажу), или ствар имитирања, него увођење нечега што има основа у Светом Писму. Тако у књизи пророка Малахије (1, 11) пише даће се у Месијанска времена од истока до залаaska сунца приносити Богу жртва чиста и кадило. Под "чистом жртвом" још најранији хришћански писци (Свети Јустин Мученик) разумели су свету Евхаристију (хлеб и вино), а под кадом - употребу тамјана. Према овом месту Старог Завета, сасвим је било блиско хришћанима да при Евхаристији употребљавају тамјан. У Новом Завету, у Откровењу Јовановом више пута се говори о тамјану као жртви истинитом Богу (Откр. 5,8; 8,3 -

5), као што се и у храму Соломоновом кад приносио Јахве-у (Лк. 1,49). Трећ е апостолско правило говори о тамјану и јелеју, које је једино дозвољено доносити, као дар, у храм хришћ ански. Јефрем Сирин оставља тестамент да буде сахрањен уз кађ ења у дому Господњем. Амвросије Милански говори о томе тумачећ и јављање Архангела Гаврила Захарији са десне стране "кадионог олтара" (Лк. а, 49).

И тако, што даље идемо кроз историју хришћ анске Цркве, све је више места и доказа о молитвеној употреби тамјана и кађ ења. Данас скоро да нема црквеног обреда без кађ ења било у храму, у домовима верника, на гробљу или било којем другом месту.

Кађ ењем се поштују свете иконе и друге црквене ствари, као и присутна лица верника: Епископа, свештенства, појаца, народа. Кађ ењем верних примају се њихове молитве и истовремено им се подељује освећ ење, које невидљиво долази на њих као и мирис тамјана. Тамјан има многа алегориска значења, а најпре означава подизање ума и срца нашег према небу за време молитве.

Из реченога је јасно, само по себи, да се кађ ење може користити и у домовима, и на сваком другом месту, исто онако као што се Богу можемо

(и треба) молити у свако време и на сваком месту владавине Његове. Јер, Господња је

земља и све што је на њој. Према томе, кађ ење се може користити и у домовима у истом смислу и значењу као и паљење свећ а и кандила (Види: одговор бр. 3). Дакле, за време крсне славе, или заједничке домаћ е молитве (обично уочи недеље и празника). Побожнији то чине и свакодневно, што је сасвим у реду.

Ипак, ништа од оног споља што чини спонтани израз наше вере и побожности (паљење свећ а, кандила, кађ ења и др) не сме постати примарно у нашем животу, него само потреба и потврда онога што се у нашим душама догађ а. Ако су наше молитве усрдне и искрене пред Богом, оне ћ е бити примљене и без мириса тамјана. Али ми осећ амо потребу да на видљив начин изразимо оно што нам се у души збива, те стога кађ ање (и све остало што из те побуде произилази) има пуни смисао и значење. Хришћ анин просто осећ а потребу да сва његова чула, која му је Бог дао, учествују у прослављању Бога, да ни једно не остаже пасивно. Око гледа икону, ухо слуша молитве и појање у храму, чуло укуса (језик) активно је у светом Причешћ у, а чуло мириса (нос) осећ а благоухани мирис тамјана.

Прославите Бога свим удовима својим и радујте се у Господу.

Мир ти и радост од Господа!

ПИТАЊЕ 19

Од кога верници треба да узимају благослов? Када и како се то чини? Који је богословски смисао благослова и шта он значи у животу православног верника?

ОДГОВОР:

У одговору бих пошао у обратном смеру у односу на горње питање. Наиме, најпре бих укратко објаснио сам појам и богословски смисао благослова, и његово значење у животу хришћана, па тек онда бих говорио о практичној страни и начину узимања благослова.

Сама реч "БЛАГОСЛОВ" тачан је превод грчке речи "τοΑ,ουλα" и буквално би значило "добра, блага реч", док у глаголском облику "благословити" значи "добро говорити". У суштини пак својој, и по своме унутрашњем, дубинском значењу, благослов је добра молитва, или молитвена жеља да благодат Божија дође на онога или на оно што се благосиља.

Стога, када се неко обраћа свештеном или духовном лицу (епископу или свештенику) за благослов, овај најчешће одговара: "Бог те

благословио", док православни Грци кажу само кратко "Господ", што има исто значење. Такав одговор показује смиреност православног духовника и његову свест да је извор свакога добра у Богу а да је он само посредник или спроводник тих божанских добара која се једном речју називају "благодат Божја".

Реч "благослов", "благословити" библијског је порекла и употребљена је безброј пута у Светоме Писму, још од првих страница Библије. "И благослови Бог седми дан..." (Пост. 2,3), или: "и благослови Бог Адама и Еву и рече..." (Пост. 11,28) итд.

Благосиља увек старији, а благослов прима млађи. Родитељи благосиљају децу своју, па се стога и каже у Премудростима Соломоновим да "благослов родитеља утврђује домове деце своје". У сусрету праоца Аврама са тајанственим Мелхиседеком, царем Салимским, Мелхиседек благослови Аврама, а свети апостол Павле, помињућ и то, констатује да "већ е благослови мање", јер Мелхиседек беше праслика самога Господа Исуса Христа.

У строгом смислу речи, у којем је питање постављено, благосиља само правилно и канонски рукоположен епископ или свештеник, који стога има право да сложи прсте десне руке "имјанословно" (у знак Имена Исуса Христа) и да онага који благослов проси осени

знаком крста, уз изговарање речи (или без њих): "Бог те благословио", при чему овај целива његову десницу. У ширем смислу, благослов се може тражити од сваког свештеног или духовног лица (дакле, и од обичног монаха, ђакона или игуманије), при чему се онда само пољуби десница дотичнога.

Не постоје строги прописи о начину тражења благослова. То све зависи од ситуације. Ако дакле, епископ или свештеник стоји (или седи), а верник му прилази за благослов, онда ће, када приђе сасвим близу, учинити мали поклон пред њим, сложити шаке обе руке тако да десна буде одозго, и рећи: "Преосвећени Владико (или: Оче), благословите"! Свештено лице тада, сложивши прсте десне руке "имјанословно", осењује га знаком крста уз речи благослова, и спушта своју десницу на сложене дланове молиоца, коју овај побожно целива. Треба знати да се, прилазећ и за благослов било којем свештеном лицу, не крсти пред њим. Ако је на скупу више свештених лица истога чина, онда се благослов тражи од свакога појединачно. А ако је епископ са свештеницима, онда се благослов узима само од епископа.

Сасвим је друкчије ако верници стоје, а свештено лице је у покрету (обично при дочеку Епископа, када верници стоје у шпалиру). Тада верници са стране, грабећ и се, настоје да само дограбе руку Епископа и да је целивају. И то је благослов, јер Епископ пролазећ и благосиља народ молећ и се за њега.

Многи од наших верника често имају погрешно мишљење да благослов треба узимати само од достојних свештеника, који се одликују светашћу у личног живота или угледам у народу, при чему сами себи присвајају "право" да суде и просуђују, да цене и оцењују ко је достојан а ко није. То је веома горда мисао која човека наводи да посматра само туђе мане, грехе или недостатке, а да на своје не обраћа пажњу, што је веома пагубно за душу. Свако свештено лице, пре него што буде лишено свештеног чина од стране Цркве, достојно је да од њега узмемо благослов. Јер свештеник благосиљајући, не даје ништа своје, људско, него Божије, а оно што је Божије увек је достојно да се прими. Свештеник је ту само посредник преко кога се благослов Божји (=благодат) излива на молиоца. Отуда су и све свештене радње које свештеник врши исправне и пуноважне и вернима на спасење, без обзира на његову личну достојност. Он, пак, за своје грехе одговара као личност пред Богом, као и сви ми остали.

Благослов Божји се призива не само на лица, вернике, него се благосиљају и све ствари и предмети које верници користе и употребљавају у своме животу. Почев од куће у којој станују, семена за сетву, првих плодова, до

благосиљања хране и пића на трпези. Довољно је само отворити књигу "Велики Требник" па видети шта се све благосиља. Сваки од тих чинова почиње кратким возгласом: "Благословен Бог наш...", при чему не значи да ми овде благосиљамо Бога (јер оно што је мање не може благословити оно што је веће), него само исповедамо и констатујемо да је Бог извор сваког благослова, кога ми даљим молитвама измољавамо на ствар или предмет који освећујемо, да би нам при употреби били на спасење.

Супротно благослову је клетва или проклетство, која се, такође, не ретко, помиње и у Светом Писму, а веома је присутна (чак много више од благослова) и у свести народа, па често и у употреби, као узречица. То је исто молитва (или жеља) да Бог казни или одмазди некога за зло које је учинио или проузроковао својим ближњима (нама лично, или другима). У Допунитељном Требнику постоји чин клетве (=проклињања), који се, на сву срећу, врло ретко користи у животу цркве.

ПИТАЊЕ 20

Шта представља клечање, чињење поклона (метанија) и уздицање руку за време молитве, када и како се то чини?

ОДГОВОР:

Молитва је духовно занимање које ангажује целог човека, све његове духовне и физичке снаге. Зато је молитва и основни, али и најтежи подвиг за хришћанина на који човек треба стално да приморава себе. Ретки су моменти у животу када молитва дође спонтано, сама од себе, поготову код почетника. У таквом случају њу обично изазове велики страх пред неком опасношћу у која нам прети, или трагедија која нас задеси. У обичном, свакодневном животу, човеку се чини да је довољан сам себи, да све своје проблеме може да реши сам, те се и не сећа да се молитвено Богу обраћа и помоћ од Њега тражи. А Христос је рекао недвосмислено: "Без мене не можете чинити ништа" (Јн. 15,5).

Било како било, када до молитве дође, било спонтано или приморавањем себе, њу увек

прате и неке телесне радње и покрети, као видљиви знаци молитве, којима се често означава и карактер саме молитве.

Најчешћ и видљиви знак молитве, без којег се ни једна молитва не да замислити, јесте осењивање себе крсним знаком, о чему је било више речи у претходном одговору. Но то није једини знак који молитву прати.

Поред крсног знака, ту су најчешћ е клечање, поклони и уздицање руку. Клечање и поклони су по своме духовном значењу веома блиски. И једним и другим начином ми изражавамо најпре своје смирење пред величином Божијом, а исто тако и живо осећање своје греховности, сећајући се речи Господњих: "Сваки који се подиже, понизиће се; а који се понижује, подигнуће се" (Лк. 14, 11).

Клечање је уобичајено (опет нам је то са знање дошло кроз Свето Предање) и у домаћој, породичној или личној молитви пред својом домаћом или славском иконом. Ту молитву (поготову када је она лична, тј. кад смо усамљени) прате најјача молитвена расположења, често праћена сузама. Но клечи се и у цркви на заједничкој молитви, и то на свакодневним богослужењима, обично за време читања светог Еванђеља и за време Великог Входа, при приношењу Светих Дарова. Недељама и празницима клечање (бар у црквеном богослужењу) није

дозвољено, јер тЦ дани су дани духовне радости због Христовог Васкрсења и нашег спасења кроз то нам дарованог. Тада, као синови Божији, иако грешни, смело стојимо пред Господом својим и молитвено му се обраћамо.

Само пак клечање подразумева такав положај тела када коленима, лактовима и челом до-

дирујемо под. У нашем народу је уобичајено клечање на коленима, при чему је тело од појаса на горе усправно.

По црквеним прописима то није правилан молитвени став, јер нити изражава покајничко расположење, нити смелост синова Божјих. Митрополит Антоније Храповицки говори о таквом ставу клечања, упоређује га са ставом мачке која чучи.

По своме духовном значењу, клечању је веома блиско и прављење поклона (или метанија), којих има две врсте: мали (или појасни) поклони, при чему се савијамо у појасу (не савијајући и ноге у коленима) док врховима прстију десне руке не дотакнемо под, и велике (или земне) када падамо на под прихватајући и се на руке и челом додирујући и под. Ови поклони (и мали и велики) увек су праћени стављањем знака крста на себе, који претходи поклонима. Мале поклоне чинимо свакодневно у храму (дакле, и недељом и празником) при целивању светих икона, и током богослужења када за то осетимо унутрашњу духовну потребу. Велики поклони пак најчешће се практикују за време великопосних богослужења (за време Часног

Поста), и обично су праћени дубоком и садржајном молитвом светог Јефрема Сирина, коју свештеник на глас изговара.

Са дизањем руку у време молитве ствар је нешто друкчија. О тој молитвеној радњи говори се како у Старом тако и у Новом Завету (нарочито у Псалмима). Дизање руку долази обично у јакој и интезивној молитви, када нешто од Бога желимо да измолимо, као појачање саме молитве. Понекад се дизање руку повезује са падањем на лице своје пред Господом (тј. са великим поклоном) да би молитвени доживљај био што јачи.

Иако свети апостол Павле каже: "Хоћу дакле да молитву чине људи на сваком месту, подижући и свете руке..." (Прва Тим. 2, 8), ипак пракса црквена је то право на јавним црквеним богослужењима дала само свештенослужитељима, и то у одређеним моментима богослужења. Народ за то време не диже руке (имитирајући и свештеника), него се само ограђује крсним знаком и благо се главом наклања напред. У приватној пак молитви, у дому рецимо, свако може подизати руке на молитви када за то осети нарочиту потребу.

Од свега је најважније: Навикнути се на молитву, да осећам потребу за њом као што осећам потребу за дисањем, а молитва је онда наћи и сама свој прави израз.

ПИТЉЕ 21

Приметила сам да у току свете Четрдесетнице неки свештеници на истим службама користе светле одежде док други користе црне. Објасните нам функцију богослужбених одежди и како се оне користе?

ОДГОВОР:

Ништа тако не збуњује вернике као различита пракса код појединих свештеника, било да је у питању начин обављања богослужења и треба, било начин одевања у обичном животу, или пак, као што је овде случај, за време богослужења. Многи верници ту неједнакост запажају (поготову ако су редовнији посетиоци цркве, или мало бољи познаваоци своје вере и црквених прописа), и то их доводи у недоумицу и збуњеност. Понеко од њих покушава да дође до разјашњења стварних (или умишљених) дилема на прави начин, а много више њих се задовољавају својим мишљењем, при чему прибегавају осуђивању једног или другог свештеника, зависно од тога који му се став (по личном мишљењу) чини пробитачнијим, и у томе ре-

довно - греше. Верник који поставља горње питање свакако спада у оне исправне вернике који се не ослањају на "своје" мишљење, него који покушавају да своје дилеме разреше помоћу саме Цркве.

Постављено питање је доста комплексно и, као и многа ранија, доста непотпуно. Много би нам помогло за одговор да је у "питању" наведено конкретно богослужење на којем је истакнута разлика запажена, као и да ли је то честа појава била. Но, било како било, покушај емо даукратно одговоримо на постављено питање.

Познато је да су код старих Јудеја и незнабожаца свештеници (= жреци) при обредима култа носили посебно одело, које се разликовало од свакидашњег. У нашем народу израз "одежда" појмовно је везана за свештена лица, и то само у време богослужења и обреда, док израз "одело" упућује на мирска и цивилна лица. Сама, пак, реч "ОДЕЈЖДА" код већине византијских писаца означава углавном скупочену одежду царева и клирика. По неким, пак, (као у Требнику код Ј. Гоар - а) термин "одежда" означава покриваче Свете Трпезе и свештених сасуда код византинаца. У сваком случају, у свим религијама сусрећемо јасно изражену идеју да, као што не треба да се појављујемо пред божанством са душом испуњеном обичним земаљским мислима, тако нам је забрањено да се и телесно приближавамо к њему носећи и уобичајено свакодневно одело.

То нарочито важи за свештенослужитеље хришћанске Цркве, који су по избору посредници између Бога и оСЗ-алог народа. На тај начин одећа задобија посебно религијско значење, које извире из прастарог поимања да, због његовог непосредног додира са телом, представља на неки начин својину човекове личности.

Посебно, пак, за разлику од свакодневне одеће, одежде за богослужење истичу пре свега и у основи својој осећање да човек одевен у њих делује у области потпуно друкчијој од обичне, свакодневне или светске, дакле, у области "светога".

Отуда, Хришћанска Црква кроз симболику свештених одежди, које на неки начин представљају израз унутрашњег човека, истиче да оне, с једне стране, тако оденутог клирика чине одговорним пред Богом и Црквом, а с друге стране, изображавају хришћанске врлине које треба да упражњава свештени клир.

Што се тиче пак порекла свештених одежди, изграђене су до сада три теорије. По једној, сам Господ и Апостоли одредили су од самог почетка начин одевања хришћанског клира. За такву тврдњу немамо ама баш никаквих ваљаних доказа из Светога Писма. По другој теорији, одежде су настале по угледу на старозаветне одежде које је Бог преко Мојсија одредио и заповедио за Првосвештеника и свештенике

при Скинији Завета (Види: Књ. Изласка 40, 12 - 14). Но и ова тврдња нема стварног историјског основа, сем случајних подударности у неким детаљима. И по трећој, која изгледа и најтачнија, одело хришћанског клира добило је свој почетак од уобичајеног начина одевања народа тога времена. Јер у самом почетку хришћанства није било разлике у начину одевања између лаика и клирика. Само се недељом (и празницима) узимало ЧИСТО (али уобичајено) одело, као и данас што је пракса на селима. Тек од 4. века може се озбиљније говорити о посебној богослужбеној одежди клирика.

У горњем питању се не тражи, а и простор нам не дозвољава једну ширу анализу свих врста богослужбених одежди за сва три свештеничка чина (ђаконски, свештенички и епископски), него само разлике у бојама и њихова симболика.

Горе поменути Ј. Гоар (+1653), у својим белешкама о црквеним богослужбеним одеждама истока, сведочи да су се од црквених одежди Православне Цркве највише употребљавале одежде беле и црвене боје, и то беле - преко целе године, а црвене у време свете Четрдесетнице. Исто потврђује и Димитрије Хоматијан (12. век),

који каже да су тамно црвене одежде биле знак жалости и носиле се само у посне дане и када се мртви спомињу.

Ипак о бојама одежди коришћеним у православном богослужењу, и њиховој симболици, најпотпуније говори свети Симеон Солунски (16. век).

Бела боја за свештене одежде била је у употреби нарочито до 9. века са разним свиленим, златним и сребрним украсима који су обилато коришћени на одеждама. Од 9. века улазе у употребу и разне друге боје за горње делове одежде, док стихар (прва одежда до тела, која покрива цело тело од врата до доле) остаје и даље искључиво беле боје. (Нажалост, у нашој цркви и у том погледу се почело увелико одступати).

У дане сећања на Апостоле и Мученике користе се одежде црвене боје; у дане Преподобних отаца и матера - зелене, а у празнике посвећене Пресветој Богородици - плаве одежде. (Код Руса се обично и цела црква - Престо, жртвеник, налоњи и др. - прекривају покровцима аналогних боја за одређене празнике).

По светом Симеону Солунском, беле одежде су символ чистоте и светлости благодати, чистоте живљења самог свештеника, и светлости божанске благодати. Црвена одежда има значење крви коју су пролили Христос и Ње-

гови свети Мученици и Светитељи; зелена боја - јесте символ наде на вечно блаженство, које смо стекли заслугама Исуса Христа и даром Духа Светога (али и символ подвига Преподобних који су се целог живота трудили у доброј наде на спасење). Плава боја је символ рајске и небеске славе које се већ удостојила Пресвета Богородица. И најзад, тамноцрвена (пурпурна), лила, или црна боја, која се углавном користи у време поста и у дане сећања на мртве, јесте слика кајања и жалости. Та боја треба да нас опомене да бисмо плакали ми који смо згрешили и да бисмо жалили Онога који се принео за нас на жртву, те да бисмо, сећајући се Његових страдања, пошли за Њиме.

Наравно, најсвечаније одежде су резервисане за Пасху. Оне су светле и златоткане - да се и одежама истакне и означи величина и значај самог празника Васкрсења Христовог.

На само питање зашто су у току свете Четрдесетнице неки свештеници на истим службама користили светле одежде док други црне, не бих могао конкретно одговорити. Или је у питању недостатак исте врсте одговарајућих одежди, или наша позната недоследност и немарност, или можда - непознавање црквених прописа. Било шта да је од наведенога у питању, то не би могло бити оправдање за такво шаренило у цркви. Потребно је мало више ревности, па се такви смућујући и поступци у цркви не би догађали.

Мир ти и радост од Господа.

ПИТАЊЕ 22

Ко су монаси? Зашто и како се постаје монахом? На који начин монаси, одвојивши се од овог света, ипак му доприносе и чине да он буде бољи?

ОДГОВОР:

Ваше питање је суштинско и дубинско. Одговорити на њега детаљно захтевало би далеко више простора (и времена) него што ми имамо на располагању у нашој рубрици "Практична веронаука". Но и у тим оквирима покушаћемо да кажемо оно што је најбитније.

Дакле, ко су монаси? Обичним, савременим језиком говорено, монаси су људи који су се ради остварења виших хришћанских идеала (Царства Небескога и спасења душе своје) одрекли света и свега у свету (светских блага и светских брига). Ради остварења тих својих узвишених циљева монаси живе у посебним местима који се називају манастири, у којима они проводе цео свој живот.

Но, ради бољег сагледавања овог битног елемента у животу Цркве Православне, мораћемо да се вратимо мало у историју настанка монаштва.

Идеал монашког живота повезан је нераскидиво са организмом Цркве Православне. То је труд на остварењу идеала хришћанског живота, јер монашки живот тежи да испуни у потпуности све прописе хришћанске истине. Отуда, монах није ништа друго до хришћанин који се труди да то буде у правом и потпуном смислу те речи. Он није "не-ратује непрекидно против зла најпре у себи самом, а затим и у свету (никако: против света, као творевине Божије). Труди се ревностно за узвишенији живот и спасење душе своје. Отуда је, с правом, монашки живот опеваван кроз векове као најузвишенија философија.

Монах, да би стекао и задобио у себи врлине, кида своје везе са материјалним светом и живи страним ("чудним", инаковим) животом, животом усамљеничким (монах = самац, који сам живи), бежањем у пустињу и напуштањем завичаја, сродника, имања и тд.

Посебна величина овог одрицања од светских ствари показује се у драговољном остајању у девствености и нестјажанију (нестицању иметка), два принципа који превазилазе дужности човека према Богу, и нису заповести Бо-

ко" изван или изнад Цркве, него најздравији њен део. Монах није кукавица него херој и храбри борац. Он

жије, него изузеци, а од стране монаха према Богу представљају дарове који превазилазе заповеђене дужности.

Са одрицањем од света повезано је и смиреноумље, будући да је оно први узрок, уједно и први плод самог одрицања. Не може се замислити одрицање без смиреноумља, нити монашки живот без одрицања. Средство којим монаси постижу смирење јесу телесни трудови. "Замор по природи смирава тело, а кад се тело смири, смирава се и душа", говорили су на основу личног искуства свети Оци - подвижници.

За подвижнике који су "умрли за свет", отапбином даље постаје небо, ка којем умним молитвама и тајанственом лествицом, руковођени великим Учитељима монашког живота, узлазе "грађани неба" степен по степен. На том путу узлажења, послушност Игуману, или духовнику (Авви) у пустињи, било је увек значајна брига монаха. Његово лично, егоистичко мишљење, а поготову лична (своја) воља, јесу појаве овога света, и стога је монах дужан да их искорени потпуно.

Ради потпунијег увида у нашу тему, неопходно је нешто рећи и о самим историјским почелима монашког живота.

Вративши се мислима у далеку прошлост видимо да се монашки живот званично појављује у 4-ом веку, док његови корени сежу до самих апостолских времена. Прописан начин

хришћанског живота у свештеним текстовима Новог Завета представља први аскетски типик у крилу Цркве. Од првих, дакле, хришћанских времена појављују се зачеци монашког живота. Многи верници, посвећени потпуно Богу, живели су строгим животом у хришћанским заједницама, подвизавајући се у уздржању и молитви. Ови хришћани, уздржљивци, називани су подвижницима. Сагласно хришћанском учењу, само једна ствар у човеку има вредност, душа његова, према којој цео свет не вреди ништа, као што је и сам Господ рекао: "Каква је корист човеку ако сав свет задобије а души својој науди? Или какав ће откуп дати човек за душу своју" (Мт. 16,26). Хришћанина чека сурова борба да би се ослободио безначајних ствари овога света и да би уобличио вишег, новог човека, по лику Христовом, који ће моћи и са смелошћу да се појави пред Богом. Али све ово захтева много жртве од хришћанина, пре свега потпуну самоконтролу, затим удаљавање и одбацивање светских ствари, и најзад очишћење своје воље.

На основу ових принципа први хришћани су уређивали свој живот, али неки од њих, по-

кретани унутрашњом ревношћу и хитајући и хришћанском савршенству, желели су да иду на још веће жртве, лишавајући и драговољно себе већине блага овог живота и налажући и на себе још веће уздржање, пост и молитву.

Брак је за хришћанина установа часна, "велика тајна" (Еф. 5,32), али је ипак установа

овога света. Зато су многи од строгих хришћанина избегавали брак (не презирући га) да би живели у чистоти. Да то нису били "ретки" појединци, сведоче хришћански писци тих раних времена, као Јустин Философ, Атинагора и др. говоритељи и о "многим" који тако живе (безбрачно), како људи тако и жене.

У почетку, хришћани који се уздржаваху живели су усамљено, али не у пустињама, него сваки близу свога града и свога завичаја, као што сведочи св. Атанасије Велики у Житију преподобног Антонија Великог. Удаљавање верника од људских заједница и насеља представља нови елеменат који се додаје првобитном хришћанском животу. Тако је настао аскетски живот, из кога је касније произашао монашки живот у правом смислу те речи.

Поред овог унутрашњег и узвишеног разлога за настанак монаштва, његовом процвату и формирању у многоме је допринело гоњење

хришћана у прва три века и суровост римских Императора. Половином 3-ег и почетком 4-ог века гоњења су постала веома сурова, тако да су се многи хришћани, да би избегли мучења и да се не би у мукама одрекли вере своје, повлачили у пустиње. Због појачаног и дуготрајног гоњења, удаљени хришћани остајали су у пустињи дуго времена, хранећи се даровима пустиња и планина (зељем и корењем). Гоњења

су за многе хришћане постала саставни део живота, без чега се живот није могао ни замислити. Отуда, када су гоњења и коначно престала, многи су сами себе "гонили" и одлазили у горе и пустиње, прихватајући и оскудицу у свему. И као што су они за време гоњења таквим животом побеђивали своје гониоце као слуге ђавола, тако и по престанку гоњења тим истим строгим животом побеђивали су нова оруђа ђавола - светски начин живота, постајући и тако "мученицима савести".

У историји развоја монаштва, први познати пустињак био је свети Павле Тиваидски у Горњем Египту, али стварни вођа пустиње и отац монашког живота био је преподобни Антоније Велики (+357).

Док је идеал монашког живота остао кроз векове у суштини исти, облик организовања монашког живота

од самог почетка зна за извесне промене, те је монашки живот пролазио кроз више монашких система, од којих су се искристализовала углавном четири.

1. Први вид или начин монашког живота био је анахоретски или пустињачки. Настао је у Египту у време гоњења, посебно оног за време Декија Трајана (249 - 251). За време Антонија Великог 5000 анахорета испуњавало је Нитријску пустињу и њену околину. Они су живели

усамљено (појединачно), а само недељом и великим празником долазили су у најближи храм ради заједничке молитве и Причешћа. Предајући и себе свакој врсти добровољног мучења и оскудице, непрекидној молитви и најстрожијем посту (по мало хлеба и воде), живели су заиста анђелским животом.

2. Систем Лавре настао је у 4-ом веку у Палестини. Преп. Иларион, ученик св. Антонија, донео је анахоретски начин живота у Палестину, те су настале различите засебине монаха, које су добиле назив Лавре. Прва таква Ла-

вра била је у Фарану у јудејској пустињи, основана 323 - 330.г. од преп. Харитона.

Лавра се разликује од Пахомијевског општежића (киновије), код којег су монашке келије биле обухваћене јединственим зидом (Скизиит = кластер). Лавра се састоји од много самосталних келија, удаљених једна од друге, али које су имале један заједнички храм, где један свештеник или духовник даје монасима свете Тајне и чини их причасницима црквеног живота. Монаси су у Лаври полу-пустињаци и полу-анахорете, од којих је сваки "игуман у својој келији". Да би монах добио право да живи лавриотским начином живота морао је најпре да прође једно време чишћења и искушеништва у неком општежићу.

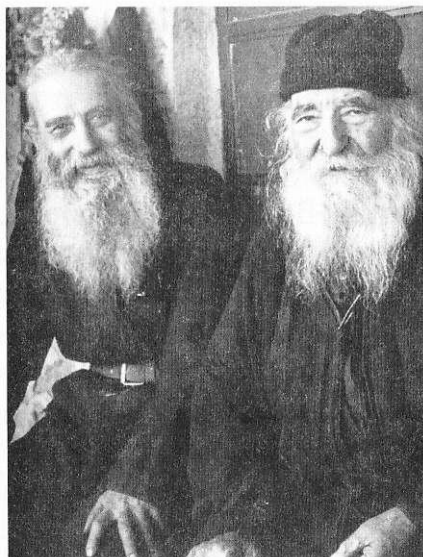
Систем Лавре није без многих недостатака и подозрења. Отуда тежња да се анахоретски живот преобрати у киновијски.

3. Систем киновије или општежића јесте један корак даље од лавриотског начина. Оснивач општежића у Египту у 4-ом веку био је преп. Пахомије Велики. Он је сабрао монахе у једну и исту зграду и дао је монашком животу уставни (канонски) облик. Поред молитве и послушања и све остало им је било заједничко: становање, одећа, исхрана и рад (рукодеље).

Прва општежитељна заједница основана је од преп. Пахомија око 320. г. на источној обали реке Нила. Снага овог општежића још за време његовог оснивача достигла је до 3000 монаха којима је он управљао.

Из Египта овај начин живота брзо се проширио на Малу Азију, Палестину и друге крајеве Истока, као и на Запад. Оснивач општежића у Палестини био је преп. Теодосије Велики. Ту, у Палестини (али и кроз векове), постојао је узајамни утицај лавриотског и киновијског начина живота. Развоју и уређењу општежића много је допринео свети Василије Велики (+ 378) са својим аскетским списима, и посебно са монашким правилима. Отуда је општежиће остало као главни начин монашког живота кроз векове, како у Византији тако и

свим осталим православним земљама, па и код нас Срба, до данас.

4. Идиоритмијски систем. Општежић е ипак није било и остало последњи облик монашког живота. Из њега, више као декаденција него као развој, врло рано су се појавиле тежње код појединих монаха за "одрешењем" од киновијског начина живота. Нарочито у 9-ом веку за време Лава Мудрог, развила се идиоритмија, која је до скоро била веома присутна на Светој Гори Атонској. У идиоритмијским манастирима остало је заједничко: управа, молитва недељом и празником, и донекле рад и одећа, док је исхрана свакоме била своја (сваки је за себе бринуо и спремао). Такав је био до недавно и наш Хиландар.

Монаси, иако одвојени од света, начином свога живота они ипак остају део њега, и имају велики утицај на његов преображај. Пре свега примером и молитвом. Јер монаси су молитвеници и заступници наши пред Богом. Као што су анђели светлост монасима, тако су монаси светлост мирјанима. Значај монаха и монаштва у историји Цркве и појединих народа је непроцењив и необухватив у једном овако кратком излагању.

Из Вашег горњег питања остало је још само једно место које очекује конкретан одговор: "како се постаје монахом"? Делимично се одговор налази у већ до сада реченоме, али и конкретно: Монахом се постаје слободним избором сваког појединца, сагласно речи Христовој: "Ако хоћеш ко за мном ићи, нека се одрекне себе, и узме крст свој и за мном иде" (Мт. 16, 24). Када по својој вољи, слободно, донесе неко ту узвишену одлуку, онда одлази у неки од постојећих манастира (где осећа да је за духовни живот клима подесна), остављајући и своју вољу пред манастирском

капијом, јер би му она даље само сметала у његовом монашком животу. У манастиру се предаје на руководство игуману (или игуманији у женском манастиру), и у потпуном послушању и молитви пролази свој испушнички (приправнички) стаж, који обично траје

три године. После тога долази свечани чин монашења - узимања светог анђелског лика, у коме продужава свој монашки живот и подвиг усходећ и ка савршенству из благодати у благодат до последњег свога издиханија. Блажен је онај ко се на тај пут одлучи.

Мир ти и радост од Господа.

ПИТАЊЕ 23

Шта значи у православном подвижништву бити "луд Христа ради" (Јуродиви)? Ко то може бити? Могу ли бити и мирјани или су само монаси?

ОДГОВОР:

Православна Црква познаје у своме крилу више категорија светитеља Божјих зависно од начина њиховог живота и подвига. Ту су свети Апостоли, Пророци, свети Оци, свети Мученици, свете Мученице, Исповедници, Преподобни, Преподобне (жене), Јуродиви... Сви су они, сваки на свој начин живели вером у Бога и сина Његова Господа Исуса Христа, испуњавали свете еванђелске заповести, и трудили се да угоде Богу. О свакоме од тих светитељских Чинова могло би се много писати и говорити. Уствари је и написано, о сваком Светитељу појединачно у "ЖИТИЈАМА СВЕТИХ" од оца Јустина Поповића - Ћелијског. Тамо су описани животи и више светитеља са епитетом "Јуродиви", што може наћи и и прочитати свако кога посебно интересује.

Ваше горње питање пак упућено је са жељом да се нешто више каже (начелно) о подвигу "јуродства", тј. о ономе шта значи бити "луд Христа ради"? Покушајмо да у одговору оставимо у границама наше уобичајене рубрике "Практична веронаука".

Јуродиви Блажени Максим Московски

Први који је у хришћанству употребио тај израз: "Ми смо будале (=луди) Христа ради", био је свети апостол Павле у својој Посланици Коринћанима. Он тамо на више места говори о "мудрости" овога света и "лудости" Божјој. (Види: I Кор. 1, 18.21.25.27; 3, 18; 4, 10). На свим тим местима суштина је ових израза да су у очима људи од овога света који сами себе сматрају "мудрима", сви хришћани "луди", јер верују у Господа Христа као Божију "силу" и Божију "премудрост", и у спасоносност Крста Његова, који је "лудост онима који гину; а нама који се спасавамо сила Божија". Зато, по апостолу Павлу, "што је лудо пред свијетом, оно изабра Бог да посрами премудре" (1, 27).

По горњим речима светог апостола Павла, сви су хришћани у очима света јуродиви (=луди) Христа ради, јер све оно што свет сматра битним, вредним и великим (богатство, уживања, страсти и сласти), хришћани држе за "трице", и све оно што у очима света представља "лудост" (уздржање, подвиг, саможртвовање и тд), то хришћани држе као највише вредности којима живе и којима остварују циљ свога постојања - приближавање Богу и сједињење са њим.

У ужем и специјалном смислу те речи, јуродивима се сматра једна посебна категорија подвижника и угодника Божјих, који су тај епитет заслужили својим животом, јер су они и за саме "нормалне" хришћане били "луди" и јуродиви. Јер јуродство је највећ и најтежи вид подвига православног живљења. Најтежи и најнеобичнији подвиг православног монаштва је самосавлађивање и саможртвовање себе у највишем степену. Заогрнут велом "лудила", отргнут видицима овога света, а видљив само Богу и Богом вођеним Изабраницима, јуродиви пролази свој пут узношења к Богу. Такав живот је негација "мудрости" овога света, изражене кроз лажне и половичне слободе и законе земаљске, од чега се уствари јуродство и штити "лудошћу". Штити се од разума овога света, судова овога света, похвала овога света, мудрости овога света. "Зар не претвори Бог мудрости овога света у лудост" (I Кор. 2, 20). И зар не рече: "Погубићу мудрост мудрих, разум разумних одбаћићу"? (I Кор. 2, 29).

Јуродство управо значи правити се "луд", али и значи бити "луд" за Христом, лудети (=неодољиво жудети) за Њим. Та "лудост" значи живети Један двојни живот (спољашњи и унутрашњи) потпуно различит. Спољашњи - потпуно неухватљив у норми овога света (стога и - непредвидив), живот ван свих ограничења, закона, канона, развезан од свих окова. Унутрашњи живот Јуроде знан је само Богу и одвија се у оним чудесним дубинама људског бића, где се душа људска сусреће са Богом у непосредности и живи са Њим у чврстој свези, свези закона Бога Живога. Ако се игде на овом свету додирују и прожимају небо и земља, онда је то у душама ових дивова духа, којих свет није достојан.

Они обучени у "лудило", као у стајаће рухо, ходе овим светом излажући и себе највећим поругама, злостављањима, исмевањима, бичевањима... У овом претешком подвигу све подсећа на ноћ исмевања и ругања над Христом, на најцрњу ноћ људскога рода. Отуда преузети подвиг јуродства подразумева већ унапред једну велику спремност и монолитност духа и пре свега огромну љубав према Христу, кога ради све се радо подноси.

Бво како о јуродивима пише животописац једнога од њих (Атанасија Андрејевича из Орела у Русији. Јуродиви, Приштина 1994. год). "Јуродство Светих Христа ради састоји се у томе што су подвижници, остајући и да живе међу љу-

дима, стремили да се ослободе од обичаја и услова средине, у потпуности занемарујући и интересе живота и правила, и невидљиво за друге су се предавали духовном животу.

"Са спољашње стране живот таквих подвижника изгледао је чудан, неразумљив, косио се са свим са чиме су они долазили у додир. Одрекавши се сваке имовине, комфора и животних добара, ослобођени везаности за овоземаљско, немајући и одређено станиште и подвргавајући се разноразним случајевима бескућничког живота, они као да су били дошљаци из другог света. Храна, одећа, станиште као да нису представљали за њих суштинску потребу.

"Јуродство Христа ради - то је било добровољно стално мучеништво, стална борба против себе, против света и зла. Не стидећи се да свакоме говоре истину у лице, јуродиви су својим речима или необичним делима и поступцима час окротно разобличавали и наносили пораз људима неправедним и грешним, често

и људима силним од овога света, час су тешили и радовали људе побожне. Порочне су поправљал и, спасавал и и враћ али на пут истине и добра, а праведне и добре учвршћ ивали на путу спасења".

И најзад питање: Ко се може предати подвигу јуродства, да ли само монаси, или могу и цивили? Већ смо рекли да овај подвиг не трпи и не познаје никакве законске или било које друге регуле, сем неизмерне љубави према Господу. Отуда је јасно да јуродив Христа ради може бити сваки онај (независно на спољашње звање или изглед) ко у себи развије такву љубав и потпуно разапне себе свету и свет себи. Онај Ко Христа има на првом месту у сваком тренутку свога живота. Онај кога је Господ обдарио богатством врлина (често даром прозорљивости или чудотворства), па да би их сакрио пред светом и сачувао себе од "славе људске" почне да јуродствује.

Но и на овај подвиг (као уопште на било који корак у духовном животу) нико да се не решава и не одлучује сам без благослова искусног духовника који би га најпре припремио у тајне таквог живота, и док духовник не процени да ли је неко за тај подвиг спреман.

Мир ти и благодат од Господа!

ПИТАЊЕ 24

"Шта је епитимија? Ко може да је да и када и која је њена сврха"?

ОДГОВОР:

Из једног од прошлих одговора, када је била реч о установи свете Тајне покајања и исповести, видели смо да је Господ наш том приликом предао својим Ученицима право да опраштају или задржавају грехе људи који се кају (Јн. 20,22 - 23), и да је то право од светих Апостола прешло на њихове наследнике - епископе и свештенике.

Отуда се јасно види да греси које исповедимо пред духовником нису сви одмах и за решење. Свештеник по благодати Духа Светога просуђ ује и процењује како о тежини свакога греха којег исповедимо, тако и о степену покајања које ми у исповести показујемо. На основу тога неке теже грехе он "задржава" на извесно време, одређ ујућ и обавезно и духовни лек који ће нам помоћ и да "родимо род достојан покајања" (Мт. 3,8).

Управо то "задржавање" некога греха, и прописивање духовног лека и чини саму суштину појма "епитимије". Према томе, епитимијом се називају, по православној вери и учењу, извесне мере одречне или потврдне природе, које преузима духовник (=свештеник) према покајнику (било да овај добија или не опроштај грехова), углавном са циљем да се постигне жељено исцелење, као и да се покајник заштити од духовног зла и сваког могућег понављања греха.

Епитимија одречне природе може бити, примера ради, за неко време (аналогно величини греха) удаљавање грешника од црквене заједнице и јавне молитве, или најчешће забрана на неко време свете Тајне Причешћа, као и додатни постови (у дане који нису постни) и тд. А епитимија са потврдном (позитивном) природом јесте: честе домаће молитве, читање верских књига, чињење милостиње, посећивање светих места и друге душекорисне радње, помоћ у којих верски и морално јача покајани грешник.

Као што се све свете Тајне, и целокупни живот Цркве Православне, заснива и извире из Светога Писма, тако и основ за налагање епитимија ради духовног лечења, имамо у Светом Писму. Истина, у Еванђељској причи о покајаном блудном сину (Лк. 15,11 - 32) не наводи се никакво налагање епитимије, изузев само-

кажњавања млађег сина, удаљеног од очинског крова и љубави. Напротив, пипгућ и Цркви у Коринту, свети апостол Павле, укорева Коринћане што нису одмах одлучили од црквене заједнице тешко сагрешившег крвосмесника, него су дозволили да заједничари са њом. Зато наређује њима да се саберу на скуп, на којем ће духовно бити присутан и сам он - Павле, и да га одлуче. Ту дисциплинарну меру назива Апостол "епитимијом (карањем) од многих" (II Кор. 2,6).

У вези тога, исти Апостол доцније сматра да је била довољна, тако наметнута, "епитимија", те да не би било умесно да онај (грешник) и даље остане лишен хришћанске заједнице, јер је постојала бојазан да због превелике туге падне у безнадежност. "Зато вас молим, потврдите љубав према њему", пише поново Апостол Коринћанима (II Кор. 2, 7-8).

Из реченога се јасно показује да су већ у апостолско време тешки грешници одлучивани од црквене заједнице, а враћали су се у њу после извесног времена, пошто су показали "плодове покајања" и тугу за почињене грехе. "Јер жалост која је по Богу доноси покајање за спасење" (II Кор. 7,10). Колико дуго је трајало ово "одлучење" у оно време не знамо тачно. Али је сигурно да је остављано углавном суду Цркве да о томе одлучи, аналогно врсти греха и ревно-

сти у покајању самога грешника. Касније је Црква сама систематизовала питање епитимија, нарочито на Васељенским и Помесним Саборима кроз доношење одређених правила у вези тога.

Тако још у трећем веку, у 11. правилу канонске посланице светог Григорија Чудотворца, говори се о покајној дисциплини и четири степена "оних који се кају". У то прво време била је у пракси у Цркви "јавна исповест" (предпуноћом црквеном), па је и "кајање" било јавно, као и саме епитимије. Од шестог века, кад су (из оправданих разлога) укинуте јавне исповести, укинута су и различита степена јавнога кајања (епитимија). Вековне плодове црквеног рада на пољу систематизовања епитимија сажео је и кратко изразио свети Никифор, патријарх цариградски (+ 829), у своме 28-ом правилу, у коме он одређује да "Духовник који прима исповест мора забранити причешће онима који исповедају тајне грехе, али нека им не забрани долазак у цркву, нити јавно да проноси што о њима знаде, него нека их благо упућује на покајање и на молитву, и нека им ОДРЕЂУЈЕ сразмерну ЕПИТИМИЈУ према духовном њиховом расположењу".

Из свега напред реченога јасно се виде одговори на сваки део нашега питања. Ипак, покушајмо да то укратко резимирамо.

По учењу свете Цркве Православне, заснованом на светим Канонима и на Светим Оцима, ЕПИТИМИЈА није казна која би требало да за-

довољно нечију увреду или да умилостави "увређену Божију правду", него је то лековито средство које треба да обезбеди душевно оздрављење грешника кроз побољшање и узрастање у врлинском животу. Та чудесна средства имају још за циљ да чувају верника од свих искушења света и ђавола, да не би поново пао у исте или сличне грехе, јер се то лако догађа ако се душа не подвизава стално у добру и врлини.

Епитимију може и треба да даде (наложи) исповедник (=духовник), а на основу наших исповеђених грехова. Епитимију ће духовник дати увек када осети и просуди да је духовна рана од некога греха тешка и дубока, за чије зацелење треба да протекне извесно време са посебним третманом и коришћењем неког духовног лека (као што је напред детаљније наведено).

Када смо говорили о светој Тајни Исповести и Покајања, констатовано је да је та света Тајна у нашем народу спала на веома ниске границе. Нажалост, на још нижим границама налази искуство и пракса нашег свештенства у погледу коришћења овог спасоносног лека - епитимије. Многи свештеници користе само онај први део дара Христовог - "да дреше", а скоро никада (или врло ретко) онај други део овлашћења - "да вежу" грехе људи, те тако постају одговорни за пропаст многих душа. За правилно коришћење епитимија, потребно је

да духовник има дар расуђивања када, коме, колику и које врсте епитимију да одреди. Јер може бити пагубно по душу покајника како не давање никаквог духовног лека (што се најчешћ е дешава), тако и давање и сувише прејакe дозе. А циљ епитимије је да помогне и исцели, а не да погорша и убије душу која нам се са поверењем предаје.

Исто онако као што би лекар био крив и одговоран за смрт свога пацијента, било да му не да никакав лек, било да му да лек који не одговара његовој болести (сувише слаб, или сувише јак), којић е уместо оздрављења болесника проузроковати његову смрт. С том разликом што је одговорност свештеника утолико већ а и тежа уколико је душа претежнија од тела.

Но, као што одговорност за смрт тела може понети на себи и сам болесник ако се не буде држао упутства свога лекара и користио прописане лекове на начин који је лекар одредио, исто тако и одговорност за смрт душе може на себи понети сваки онај грешник - покајник који не буде слушао савете свога духовника и користио духовне лекове (епитимије) онако како му је духовник одредио. Дакле, у Цркви Православној све почива и све се базира на три носећ а стуба: поверење, искреност, послушност.

Мир ти и спасење од Господа.

ПИТАЊЕ 25

Треба ли жене и девојке да носе мараме када су у цркви?

ОДГОВОР:

Овако постављено питање јесте непотпуно и површно. Оно је истргнуто из једног ширег контекста проблема о владању и одевању хришћанских жена (наравно, и мушкараца), и то не само у цркви и за време молитве него свуда, у свако време и на сваком месту. А детаљно и исцрпно разрешење тога проблема захтевало би повећ у студију, што превазилази оквир ове наше рубрике. Ипак, и овако постављено питање може добити адекватан одговор, што ћ емо и покушати да учинимо.

Горње питање, нема сумње, засновано је на речима светог апостола Павла који, поучавајућ и коринтске хришћане, пише измеђ у осталог: "Свака жена која се гологлава моли Богу или пророкује, срамоти главу своју; јер је једно исто као да је ошишана. Јер ако се жена не покрива, нека се и шиша; ако ли је стидно жени шишати се или бријати се, нека се покрива" (I

Кор. 11,5-6), да би после дужег разматрања тога питања, апелујући и на свест самих хришћана свога доба, додао: "Сами у себи судите: је ли лијепо да се жена гологлава моли Богу?" (I Кор. 11, 13). Из ове задње реченице, више је него очигледно да, по апостолу Павлу, "није лепо да се жена гологлава моли Богу". А зашто? покажиће анализа горе наведених стихова.

Већ у 3-ем стиху ове 11 главе, апостол Павле говори о божанском реду и поретку у Цркви

Христовој, где се јасно види где је чије место. "Хоћу да знате да је сваком мужу глава Христос; а муж је

глава жени; а Бог је глава Христу". Зато, по тумачењу светог Никодима Агиорита, када свети Апостол каже да "свака жена која се гологлава (тј. непокривене главе) моли Богу или пророкује, срамоти главу своју", значи да она тиме нарушава богоустановљени поредак и срамоти мужа свога. Јер тиме показује да се њена глава, тј. њен муж, одрекао своје власти над њом, власти која му је поверена од Бога. Откривањем своје главе на молитви и у цркви жена показује да није више под влашћу свога мужа, него да она влада њиме.

По професору П. Трембели, поред тога преносног значења, које се односи на њеног мужа, жена која се моли гологлава, и буквално срамоти главу своју, јер према њој показује такву "недоличност". Она практикује нешто што је, по мерилима онога времена, значило да поку-

шава да приграби себи ону улогу која припада њеноме мужу. Међу тим, Апостол хоће да свако остане на оном месту и оној улози коју му је Творац наменио и одредио. Поредак у који је божанска Мудост поставила лица и ствари свакако је најбољи и најприличнији и. Сваки покушај да преступимо и нарушимо тај установљени поредак, раван је покушају стварања нереда и хаоса.

Свети Никодим Агиорит говори још да свети Апостол Павле забрањује женама да се појављују гологлаве не само у цркви и на молитви него увек и свуда, у свако време и на сваком месту, поготову на јавним скуповима. То Апостол показује речима: "Јер је једно исто као и ошишана", што је за жене онога времена, нема сумње, била велика срамота. "Код Грка и незнабожацау оно време шишане су робиње, а

код Јевреја - жене осуђене за прељубу" (Трембела). И као што је ошишана или обријана лсена свагда и свуда изложена руглу и срамоти, исто тако је срамотно и ружно за њу свагда и свуда да се појављује гологлава.

Речи пак 6-га стиха: "Јер ако се жена не покрива, нека се и пшша; ако ли је стидно жени шишати се или бријати се, нека се покрива", никако не значи давање права на избор: или марама, или шишање, како би многи хтели данас да схвате, када је увелико ушла и међу хришћане мода да се жене шишају и секу косу своју. Овим пак речима, свети Павле, нема сумње жели само да још јаче нагласи оно што је рекао у претходном стиху. Овде се више него очигледно пројављује негодовање светог Апостола, као да каже: Ако ви, жене, имате толику бестидност да дозволите себи први корак, тј. да се показујете гологлаве на скуповима као и мужевима, онда учините и други корак - долазите ошишане, као и они. То никако не значи савет и благослов да жене могу да се шишају и секу косу своју, него управо одвраћање од тога, као од нечега што је "веома срамотно". Самим тим, свети Апостол још једном потврђује своје гледиште да се жене "покривене главе" моле Богу и долазе на јавне скупове.

Све што је овде речено, нема сумње односи се на "жене" као женски пол, а не само на "оне које имају мужеве", те све ово важи и за девојке, као што је и у вашем питању постављено.

На крају бих само још нешто рекао. Питање мараме у храму на молитви не треба схва-

тити формалистички и фарисејски, него суштински. А то значи да целокупно одевање женског света треба да је у складу са хришћанским учењем о скромности и чедности у одевању, о унутрашњем украшавању (врлинама) а не спољашњим накитима. Ништа неће е вредети марама на глави, ако је остали део одеће неприличан. То може само још више показати женску бестидност, и још већ у саблазан изазивати код људи, што управо апостол Павле наведеним својим саветима и речима жели да спречи.

Наше време је оптерећено многим изумима моде, па се начином одевања жели постићи и потпуно супротно ономе чему је одећа намењена. Уместо да одело буде "покривало наше срамоте", данашњи начин одевања служи управо истицању онога што би требало да покрива. Као да смо заборавили на опомену дату још у Старом Завету: "Жена да не носи мушкога одела нити човек да се облачи у женске хаљине, јер је ГАД пред Господом Богом твојим ко год тако чини" (УМојс. 22,5).

Нека би овај кратки одговор послужио христољубивим мајкама и сестрама као повод да свој живот у целини, па и начин одевања ускладе са целокупним моралним законом Православне Цркве, који нам је предат од самога Господа Исуса Христа, а посведочен светим Апостолима

и вековном праксом живота Цркве. Не треба зазирати од погледа и мишљења "других" како ће и шта о нама мислити ако будемо у животу и одевању следовали учењу Цркве, а не моди савременога света. Не идимо оним путем којим "сви иду", јер много је оних који иду широким путем који води у пропаст. Нека за нас буде најважније шта Бог о нама мисли, и како Он о нашим поступцима суди.

Мир ти и радост од Господа.

ПИТАЊЕ 26

Шта је парастос? Када се даје? Коме? Шта треба да се припреми за тај обред? (У потпитању: Може ли да се даје у недељу?).

ОДГОВОР:

Православни хришћанин својом природном смрћу не престаје бити члан Цркве. Он тада кроз смрт само прелази из једног њеног дела у други. Одлази из земаљске Цркве (воинствујуће) у небеску (торжествујућу). А и земаљска и небеска Црква јесте једна и јединствена Црква Христова, Тело Његово, стуб и тврђава Истине.

Отуда, као што је Црква о својим чедима бринула у току овоземаљског њиховог живота, дајући им, као нежна мајка, пуноћу у благодати и благослова својих кроз свете Тајне и Молитвословља, тако их она не напушта и не заборавља ни у часу смрти, као ни после ње. За Цркву, као и за самога Господа, "нема мртвих", јер је Бог наш "Бог живих а не мртвих".

У предсмртним часовима Црква се стара да молитвама, исповешћу и причешћем што

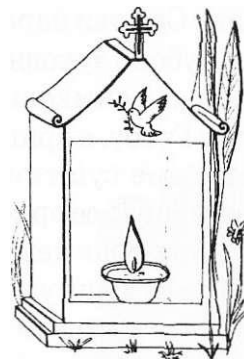
боље припреми децу своју за излазак пред лице Божије и прелазак у живот вечни, а после смрти не прекида везу љубави према њима, него је наставља кроз посмртне молитве: опела, парастоса и помена.

Ваше питање се односи само на ПАРАСТОС, па ће и наш одговор остати у границама Вашег интересовања.

Дакле, шта је Парастос? То је један од заупокојених чинова Цркве Православне, који се у одређене дане и времена служи за упокојење душа наших уснулих сродника. Парастос је реч грчког порекла (Параатаац), и значи: дати подршку (некоме), стати уз некога, заузимати се и посредовати за некога, јер се у овој служби Црква молитвама заузима и посредује пред Богом за своје умрле чланове.

Парастос, као и остали заупокојени обреди, јесу уствари посебни чиновни установљени од стране Цркве у спомен мртвих, као и посебне молитве за њих. Та пракса Цркве да брине о својим уснулим члановима, заснива се, с једне стране, на догматским разлозима, а с друге стране, на наследству из ранијих прехришћанских религија. Пре свега, сам појам Цркве као заједнице светих, која се састоји не само од живих (по људском поимању) него и од уснулих њених чланова, као и вера у загробни, будући и живот, у опште васкрсење и суд, имали су као нужну последицу приношење молитава за "блажени покој и упокојење душа" оних који су у Христу уснули.

Но исто тако, код старих Јевреја, као и код незнабожаца, постојали су у време појаве хришћанства посебни обреди и чиновни у част и спомен мртвих, који су, нема сумње, бар спољашње, утицали на стварање сличних литургијских манифестација и код хришћана, или су, пак, допринели наставку (продужетку трајања) најстаријих обичаја у вези са мртвима, будући и да исти не само што нису били противни правој вери, него су у хришћанству добили и нови смисао.

Та блискост у посмртним обичајима сусреће се нарочито у књигама Старог Завета (Тов. 4, 17; П. Мак. 12, 43 - 45), где се наводи да је Јуда Макавеј, доследан учењу о васкрсењу, послао у Јерусалим оно што је потребно за приношење жртава за

оне који су у рату погинули. А код незнабожаца је био обичај изношење јела на гробове покојника, јер су веровали да са пријатељима тамо једе и умрли. Даће, пак, код хришћана, иако по спољашности личе на овај незнабожачки обичај, добиле су сасвим други смисао. Јер код хришћана брига за упокојење душа умрлих, показивала се нарочито у милостињама и делима љубави, а посебно у молитвама. О вредности таквих дела и молитава за умрле говори још Апостолске Установе, као и многи свети Оци

(Златоуст, Кирило Јерусалимски, бл. Јероним, Августин, а нарочито св.Симеон Солунски).

Када се деси, дакле, да неко од наших сродника отиде ка Господу, онда му следују парастоси у 3, 9 и 40-и дан после смрти, као и на пола године и годину. Парастоси општег карактера, који се врше за све "од памтивека уснуле Оце, Праоце, и сроднике наше", обављају се на ЗАДУШНИЦЕ - дане посвећене мртвима, нарочито у суботу месопусну и суботу уочи Свете Педесетнице. Сви ови парастоси у хришћанству добили су дубоко духовно значење. Тако, парастос у трећ и дан симболизује тродневни боравак Христа у Гробу, а врши се и у част Свете Тројице, као саме суштине наше хришћанске вере. Деветине - опет се врше у знак свештеног броја (3 x 3) или због девет чинова анђелских, са молитвом да се душа умрлог приброји њиховим чиновима. Четрдесетница се врши у част Вознесења Господњег у 40-и дан по Васкрсењу. Годишњи парастос не врши се на телесни рођендан, као код незнабожаца, него на дан истинског рођења за вечни живот, тј. на сами дан упокојења.

Овде треба нагласити да се живи чланови породице и сродници често греше о своје покојнике. Парастос је пре свега, молитва за умрлога, и треба га вршити онда када му припада, а не онда када више одговара нама живима. То нарочито важи за 40-дневни парастос, којег треба вршити тачно у четрдесети дан од смрти,

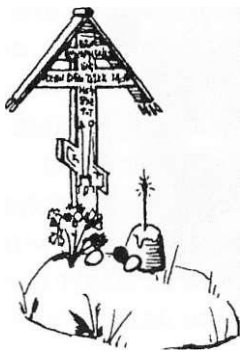

рачунајућ и дан смрти као први дан. У народу, пак, врло често померају тај Парастос те на уторак, те на суботу, рачунајућ и више како ће лакше доћ и удаљени (или запослени) сродници, те испада да је парастос (тачније - гозба) њих ради, а не умрлога ради. Нажалост, и свештенство ту често повлађује и попушта (идућ и лицијом мањег отпора и незамерања). Истина, полугодишњи, годишњи и други парастоси, могу се померити неки дан раније или касније, али 40-дневни никако, јер је он од посебно великог значаја за душу умрлога.

За парастос се припрема кувана пшеница, заслађена медом или шећером, воштаница и чаша вина којим се прелива кољиво (и гроб, ако се парастос врши на гробљу). Кољиво нас подсећа на васкрсење умрлога, јер по речима Христовим, као што пшенично зрно да би изникло и дало клас и плод, треба прво бацити у земљу да тамо иструне, тако се и тело умрлога предаје земљи на истљеније, да би потом васкрсло за будућ и живот (Види: I Кор. 15, 36 - 38). Мед (или шећер) у кољиву симболизује сладост добара будућег живота, а упаљена свећа означава да је умрли прешао из мрачног земаљског живота у вечни живот светлости и истине где сија светлост лица Божијега.

По позитивним прописима Цркве парастоси (и помени) не врше се од Божић до Богојављења, у дане Прве седмице Великог Поста, од Лазареве Суботе до Томине недеље закључно, као и у недељне и празничне дане. Та забрана једино не важи за 40-дневни парастос, будућ и да

се исти не може и не сме померати, те се врши ма у који дан да падне.

Овде би требало додати, иако је само по себи разумљиво, да Црква врши парастосе и помене само за оне верне који су умрли у заједници са Њом, забрањујући и вршење парастоса (као и уопште помињање на заједничким молитвама) за нехришћане, јеретике, одлучене од Цркве и самоубице. Изузетак чини само према оним самоубицама који су дигли руку на себе као душевни болесници, те према томе, били несвесни штацине.

Мир ти и радост у Васкрелом и васкрсвајућем нас Господу нашем Исусу Христу.

Шта је Побусани понедељак?

ОДГОВОР:

Побусани понедељак је први дан после Томине недеље, или девети дан од васкрсења Христовог. Он спада у ред оних дана које је света Црква одредила за помињање и молитве за умрле наше сроднике, а који су у нашем народу познати као ЗАДУШНИЦЕ, тј. дани када се врше посебне молитве за упокојење душа наших умрлих (уснулих) сродика. О тим молитвама (парастосима и поменима) за умрле, о начину и времену када се то обавља, било је довољно речи у одговору на 17. питање "Практичне веронауке".

Овде бисмо, више као допуну тамо реченога, додали коју реч искључиво о овом дану који се у нашем народу назива **ПОБУСАНИ ПОНЕДЕЉАК**. Треба одмах рећи и да се тај дан држи као дан мртвих чисто по народном предању, јер црквене књиге и прописи о томе не

говоре. Чак и у самом народу постоје велике разлике по питању Побусаног понедељника. У неким крајевима се држи и поштује, а у неким не. Овај обичај најпре је настао у крилу руске цркве, одакле је, вероватно, дошао и к нама.

Иначе, мољење за умрле наше сроднике на тај дан врши се тако што се тога дана после Литургије иде на гробље, где се над гробовима врши литија (мали помен) за умрле и преливају гробови, као и на задушнице. У неким крајевима за прекаду гробова тога дана позивају свештеника, а у другим - то обављају сами сродници, јер у Типику и Цветном Триоду нема помена ни прописа да тога, па ни идућ их дана, бивају молитве и помени за умрле.

Па ипак, иако то у књигама не пише, постоје озбиљни разлози који оправдавају ово народно предање и традицију мољења за умрле на Побусани понедељак. Ти разлози су следећ и: 1) У служби Томине недеље поред главне теме како се апостол Тома уверио у васкрсење Христово, спомиње се и славни силазак Исуса Христа у ад (величаније), где је умрлима објавио своју победу над грехом и смрћ у и своје вечно прослављење (I Петр, 3, 18 - 19); 2) да би се радост васкрсења објавила и поделила са умрлима; 3) мољењима за умрле нема места у Великој и Светлој седмици (тачније: од Лазареве суботе до Томине недеље, сем ако падне 40-тодневни парастос), која иза

тога опет почињу од понедељника Томине недеље сагласно прописима Типика.

Вук Карацић у своме речнику каже да се код Срба овај понедељак зове "Ружичало" или "Побусани понедељак" и да људи тога дана иду пре подне на гробље, врше обнову - уређујење (=побусавање) гробова, на које засађују нове цвеће (=руже, отуда - ружичало), деле за душгу, а свештеници читају молитве за мртве. Обично се, поред остале хране, за "делење за душу" износе и фарбана (црвена) ускршња јаја, која се туцају о споменик а умрли поздрављају са: Христос васкрсе!

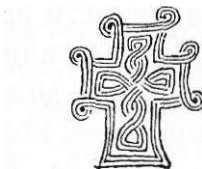
Овим предивним црквено-народним обичајем, који је освештан вековним предањем, ми пре свега исказујемо своју љубав, поштовање и пијетет према својим умрлим сродницима (родитељима), са којима желимо да поделимо

радост васкрсења Христовог, радост победе над смрћу. Исто тако исповедамо своју православу веру у вечни живот и у наше опште васкрсење, јер верујемо свему ономе што су божанска уста Христова о томе изговорила, а Бванђ елисти записали. Тако, Христос је рекао једном приликом: "Ко држи реч моју, неће видети смрти до века", што значи када тело умре, душа право хришћанина остаје нетакнута смрћу. Или опет: "Ко верује у мене ако и умре (читај: телесно) живеће". Па онда реч коју је Господ упутио Јеврејима, а која у

њихову главу није могла да се смести: "Авраам, отац ваш, био је рад да види дан мој; и виде и обрадова се" (Јн. 8,56). Може ли мртвац видети? Наравно да не може. Само жив човек може видети и радовати се. Јер Бог наш није Бог мртвих него Бог живих. Значи праотац Авраам жив је, иако је умро на хиљаде година пре Христа. А ако је Авраам жив, живи су и сви остали праоци, пророци и праведници. Живи су и апостоли и еванђелисти, светитељи и мученици; жива је Пресвета Мајка Божија и свети Јован Крститељ. Живи су и сви они који су крштени у име Оца и Сина и Светога Духа и који се по том трудише да живе по вери отаца наших. Живи су и сви наши умрли сродници који у Бога вероваше, часним Крстом се крстише, и животом својим своју веру сведочише. Свима њима ми на Побусани понедељак довикујемо сверадосни поздрав: "Христос Васкрсе" и чини нам се да из гробова до наших срца (ако не до ушију) допире потврдни отпоздрав: "Ваистину Васкрсе".

Останите у васкрсној радости.

ПИТАЊЕ 28

Да ли хришћани треба да носе црнину када се неко од њихових ближњих упокоји, јер би то требало да буде дан радости за хришћане?

ОДГОВОР:

Живот човека на земљи је оивичен са два датума. Даном рођења и даном смрти. Првим даном улазимо у битисање овог видљивог живота, а даном смрти излазимо из њега и прелазимо у други начин постојања, који се назива загробни живот.

У ова два најважнија момента у животу сваког човека учествују и његови ближи и даљи сродници, које у тим моментима прожимају различита осећања. Часу рођења претходе болови мајке, најближег и највољенијег бића, али када се дете роди она се више не сећа болова од радости, "јер се роди човек на свет" (Јн. 16,21). У радости мајке учествују и сви остали сродници, сем новорођенога, који свој овоземаљски живот редовно почиње плачем.

У оном другом моменту и часу, када се наш овоземаљски живот завршава, када из њега

излазимо, или када прелазимо из овог живота У други, онда је и умирућ и, а и његови сродници су испуњени осећањем туге и жалости, јер се одвајамо од својих милих и драгих, као и они од нас.

Оба ова осећања - и радост у часу рођења и доласка детета у овај свет, и жалост у часу изласка човека из овога света, јесу, по Светом Писму, и природна и нормална. Оно што Свето Писмо и православна вера уопште забрањује, то су крајности која та осећања могу имати. "Не тугујте као они који немају наде" (I Сол. 4, 13), саветује св. апостол Павле солунске хришћане у са вези њиховим умрлим сродницима. Он не забрањује туговати, јер је то природно (и Христос је заплакао за Лазарем), него забрањује крајност, туговање безнадежно, као што је било код незнабожаца, који нити су знали за васкрсење мртвих, нити су у њега веровали. За њих је смрт била коначни губитак, растанак за увек. За хришћане - то није, јер знамо да је Христос васкрсао, и да ћемо и ми васкрснути у "последњи дан", дан свеопштег васкрсења, при другом доласку Христовом, да бисмо били "узнесени на облацима у сретање Господу у ваздуху, и тако свагда с Господом били" (I Сол. 4, 17).

Хришћани, верујући да је по Светом Писму "наше тело храм Духа Светога" (II Кор. 6, 19), и да је по смрти наше тело одређено да васкрсне прослављено и нетљено, и да се сједини са бесмртном душом за време II доласка Христовог,

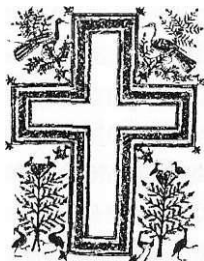
одувек су своје мртве сахрањивали са чешћу. Пре упокоја су их купали и облачили у стајаће (свечано) рухо, полагали у сандук и покривали белим покровом. Овај бели покров подсећа нас на белу ризу крштења, за коју смо примили обавезу да је очувамо неупрљаном у своме животу. Још у дому над покојником су вршене заупокојене молитве. Одатле је ношен у храм, а за време преношења певане су исходне песме, које су у старој Цркви углавном биле састављене од одговарајућих стихова псалма, о чему говоре Апостолске Установе и други старохришћански списи.

Данас за време изношења мртваца и одношења у храм пева се успут Трисвета песма (Свјатих Боже...), можда ради исповедања вере умрлога у Свету Тројицу, или, по некима, да се истакне вера да се уснули у Господу већ налази са Анђелима и да са њима пева Трисвету песму Животворној Тројици. У храму се мртавац полаже лицем ка истоку, јер отуда је дошао Спаситељ у свет, а на истоку је био и Едемски врт. У храму се над покојником врши потпуно опело, а све молитве су усмерене на то да Бог опрости грехе умрломе и да га смести "у место одакле одбеже бол, туга и уздисање". Апостол и Еванђеље на опелу пуни су утешних речи о васкрсењу мртвих и будућем животу. На крају опела певају се хвалитне стихире, којима се позивају сродници и пријатељи да

даду последњи целив умрломе, који опет, по Симеону Солунском, изражава уверење да се живи и "умирући не раздвајају једни од других".

После опела односи се мртавац ка гробу, такође уз Трисвету песму, где се сахрањује опет лицем ка истоку, ради очекивања "Востока с висине" - Господа Христа, када ће доћи и да суди живима и мртвима.

Пре спуштања у гроб свештеник га прелива јелејем крстовидно, што нас подсећа на јелеј којим је помазан у светом крштењу, сведочећи и да је борба и подвиг који су тада отпочели, завршени. Најзад, када мртавац спусте у гроб, свештеник баца земљу говорећи и: "Господња је земља и све што је на њој, васељена и сви који живе у њој", означавајући и предстојеће распадање тела и таштину нашег земаљског битисања.

Сва ова брига Цркве, као нежне мајке за своја уснула чеда, назива се сахрана или погреб, а састоји се, као што смо видели, из три дела: кратког помена у кући и преноса у храм, опела у храму, и завршних радњи и молитава на самом гробу.

Смрт и погреб наших сродника, поред овога што Црква прописује, окружени су мноштвом разних народних обичаја, како хришћанским тако и оним наслеђеним из старе многобожачке традиције. Ови последњи нарочито су раширени у појединим крајевима (као рецимо

Тимочкој крајини), на чијем искорењивању ваља много и истрајно радити. Оно што Црква прихвата и благосиља, то су разне милостиње, даће и добра дела у спомен умрлога, који су познати још из најранијих времена хришћанства. Тако, Апостолске Установе одређују: "Дайте од иметка његовог (умрлог) сиромашнима у спомен његов" (8,42). А нарочито о томе говори свети Јован Златоуст: "Ако хоћеш да поштујеш престављенога, поштуј га чинећи и милостиње, добротинства".

Улогу милостиње имају код хришћана и "даће" (заупокојене вечере), које се дају у дане парастоса, за присутне сроднике, познанике и пријатеље умрлога, као и сиротињу, којима се помолити за "бла- даће у обедују у нај- жени спомен ње- бољем реду са стра- гов". "Позвани на хом Божјим као они који могу да посредују (моливом) за престављенога" (Ап. Уст. 8,44). Дакле, препоручује се умереност у јелу и пићу да би се молили за умрлога (а не, као што данас често бива, уз опијање, пушење, псовке и непристојне речи).

Вероватно је постављач горњег питања помислио да сам "промашио тему", јер до сада ни речи нисам рекао која би се односила директно на постављено питање. Но, то је само први ути- сак. Јер све што смо до сада рекли показује уствари тесни однос живих сродника са умрлим својим чланом. Та стална брига и мисао на умрлога, традиционално се изражава и начином одевања (црнином), којом изражавамо

жалост и тугу због, макар и привременог, растанка. Још у почетку нашег одговора рекли смо да су жалост и туга својствене нашој природи, која смрт осећ а као нешто неприродно, као неког уљеза, којег се плаши, те отуда и жалост када она отргне некога од наших милих и драгих.

У вези са црним (=коротом) постоје разни обичаји који се разликују од места до места и од народа до народа. Но, смисао је увек исти: тиме се изражава с једне стране љубав и привезаност за драгу нам особу, а с друге стране жалост због растанка с њом. Поред црнине, у неким крајевима жене секу косу (о томе говоре и наше народне песме), а мушкарци се не брижу (особито на селу).

Овај начин изражавања жалости (црнина и остало), нимало не противуречи хришћанском учењу и вери у свеопште васкрсење, у вечни блажени живот. Тако су то поимали и многи Светитељи Цркве Православне. При самрти највећ их Светитеља њихова духовна чеда (монаси), често су безутешно плакали због растанка. А свети Јован Лествичник у својој чувеној Лествици пише: "Сви који оплакују мртве облаче се у црно" (Сл. 7, стр. 75).

Мир ти и радост од Господа кроз наду на васкрсење.

ПИТАЊЕ 29

Како православни хришћанин (монах или мирјанин) треба да гледа на неправославног човека (јеврејина, муслимана, римокатолика, протестанта...)? Сме ли православац само да уђ е у неправославну богомољу? Сме ли да присуствује неправославном молитвеном обреду и скупу, а сме ли и да молитвено учествује у њему?

ОДГОВОР:

У једном питању многа питања. А у свима њима - једно питање. Питање које намећ е наше време, време обременењено теоријским и практичним екуменизмом, време када су многе вредности, и моралне и духовне доведене у питање. Некада су људи замислили да граде Вавилонску Кулу, па је по Божјој вољи настала пометња језика и расејање народа. Данас, пак, многи желе да граде Кулу уједињеног хришћанства, но не на Христу - Истини него на компромису измеђ у истине и лажи, светлости и таме, Христа и Велијара и довели су до пометње, како међ у православним верницима тако

и међу вечним вредностима моралним и духовним.

А Екуменизам! Шта је то? То је измишљотина исте оне исконске Змије (која је "ђаво и сатана", Откр. 12, 9)) која је нашим Прародитељима у Рају предложила да постану богови, али не помоћу Бога, него на супрот Бога, а помоћу његовог. Тако и данашњи екуменисти желе да остваре јединство хришћана, за које се Христос молио у својој првосвештеничкој молитви (пред страдање) (Види: Јн. 17,21), али не на Истини и у Истини, него на компромису, лажи, лицемерју. Не на вери у све што је Христос открио и људима за спасење оставио у Цркви својој, него на релативизацији свега, па и саме Цркве. Тај пројекат су изумели Протестанти, а прихватили сви остали, па најчешће, и многи "православни" пастири (Епископи и свештеници), који су са теоријског екуменизма (разговора и дијалога са неправославнима) увелико прешли на практични екуменизам изражаван и пројављиван у заједничким молитвама и богослужењима, па чак негде и у заједничком причешћу ивању (Inlegkottshioп - у).

Но то није довело до постављеног циља - уједињења "свих цркава", него до небивале саблазни, смутњи и деоба у Једној и Јединој Цркви Христовој, Цркви Православној. И у наше време (као много пута у историји Цркве) испу-

њују се речи Христове да Цркву Његову ни врата пакла неће надвладати (Мт. 16,18). И заиста, у свакој помесној Православној Цркви има оних (међу клиром и народом) који не пристају и не прихватају отров екуменизма, ма у каквим се обландима нудио и сервирао. Они и јесу и остају "Црква Бога Живога, стуб и тврђава истине" (I Тим. 5,). Ту Цркву заиста никада врата пакла неће надвладати, јер је Истинит Онај који је то обећао онима који Га љубе.

Ваше питање је како ти православни хришћани (монаси или мирјани) треба да гледају на неправославног човека? Као на свога тешко болесног брата по телу (сви смо од једног Адама), са болом, самилошћу и љубављу. Што је брат болеснији, све већу љубав треба према њему показивати. Што се тиче људских односа, и овоземаљских потреба, понашати се према свим људима на исти начин. Свима указивати дужно поштовање, помоћ у било чему овоземаљском, спремност да се за ближњег (=сваког човека), без обзира на веру или било које друге разлике својствене људима, ако треба и живот положи. То је наука еванђелска, то је наука светоотачка, то је наука Цркве Православне (Види причу о Милостивом Самарјанину, Лк. 10,25 -37). Тада, и само тако, православни хришћанин поступа као истински слуга Божји, који заповеда сунцу своме да греје и зле и добре, и киши својој да пада и праведнима и неправеднима (Мт. 5,45).

Тако све док остајемо на пољу чисто биолошком, оностраном, на пољу биолошких потреба. Међ утим, када је у питању однос православца као верника, члана Цркве Христове, према некоме ко то није (па био он јеврејин, незнабожац - атеиста, муслиман, римокатолик, протестант или било шта друго у верском погледу), ствари се мењају из темеља. Ту православца (уколико жели да то и остане) не сме преступити границе вере своје, померити међ е које поставише Оци наши, и мешати своју веру са туђ ом, правити и прихватити компромисе, тражити неке додирне тачке (минимум) са инославнима ради неког лажног (пролазног, овоземаљског) циља. То значи да православни са неправославнима не може имати никакве верске, обредне или молитвене заједнице. Он се, дакле, не може молити са њима. О томе говоре многи свети Канони Цркве Православне (Види: "Свети Кнез Лазар", Бр. 2 и 3, 1995). Али се може и треба молити за њих. Молити се да их Господ просвети, умудри и упути на пут спасења, на пут повратка и присаједињења Једној, Светој, Саборној и Апостолској Цркви, изван које и мимо које нема спасења. На ту молитву за "неправославне" православца покрећ е и треба да покрећ е истинска љубав према њима. Јер по светом оцу Јустину Ђелијском, само је она љубав права и истинска која ближњему осигурава живот вечни (= спасење). Ту љубав показује Света Црква Православна молећ и се непрекидно у својим светим

молитвама "за све и за сва": "Заблуделе од православне вере, јеретике и отпаднике, призиви познању истине; нехришћ ане просвети да би Те познали; грешнике приведи покајању..." (Акатист Исусу Сладчајшем, Молитва I, Молитвеник - Каноник, превео о. Јустин Поповић . Београд 1982, стр. 65. Види: и Литург. св. Вас. Вел. молитва за време док се пева: 0 Тебје радујетсја...). Но Црква нема никакву силу ни власт да некога примора на јединство у вери са Њом, да постане њен члан. Чак и кад би могла, не би то чинила, јер би то била тиранија а не љубав.

Најзад, крај Вашег питања показује извесну градацију. "Сме ли православца само да уђ е у неправославну богомољу"? Начелно: сме! Али се одмах поставља питање побуде и намере: ради чега? Да ли је у питању пука радозналост, научни приступ и проучавање таквог објекта, поштовање и пијетет, да би се унутра помолио (па макар и сам). Од намере, дакле, и циља његов улазак добија и своју моралну квалификацију. И свети апостол Павле каже: "Све ми је слободно (дозвољено), али ми није све на корист". Тако и "само" улазак у неправославну богомољу, само по себи није грех ни зло, али то може да буде зависно од наше намере. Свети Василије Велики изричито говори: "Не доприноси слављењу Имена Божијега онај ко се диви учењу инославних". Дакле, ни дивљење њиховим "богомољама", а још мање молитвено општење са њима.

"Сме ли да присуствује неправославном обреду и скупу"? Све што смо рекли за претходно питање, важи и за ово. Ништа се нема ни додати ни одузети.

"А сме ли и да молитвено учествује у њему"? Е, то не сме. Ни под каквим условима или околностима. Принудом или силом. Јер би тиме погазио све позитивне Каноне и прописе своје Цркве Православне, и престао би бити њен члан.

Нека овај кратки одговор на ово судбоносно питање буде макар једна стрелица крај пута "који води у живот вечни", да савремени православци не би са њега скренули и залутали на многобројним стазама и путељцима који су трасирали људи својим умом, а који сви воде - у пропаст вечну.

Мир ти и благослов од Господа.

ПИТАЊЕ 30

Шта је "Српска нова година?" Зашто она није истога датума када и грађанска? Како она треба да се обележи?

ОДГОВОР:

Постављено питање је само део једног великог питања које стотинама година заокупља свет. То је питање рачунања времена или, народски речено, питање календара. Хришћанство је настало у времену када се у целом, тада познатом свету, време рачунало према Јулијанском календару (по римском Јулију Цезару, из I века пре Христа). По том календару су устављени и сви хришћански празници, одна догађаји из живота Господа Исуса Христа и историје Његове Цркве. У првим вековима хришћанства посебна пажња била је посвећена питању празновања Васкрса - хришћанске Пасхе, и осталих "покретних" празника.

У XVI веку после Христа папа Григорије УШ извршио је реформу до тада важећег Јулијанског календара, тако што је из њега избацио 11. дана који су се накупили због неподудар-

ности календарске и астрономске године. Тај нови календар се по папи Григорију назвао Григоријански календар. А како је он настао под утицајем римскога папе, и углавном одмах био прихваћен од стране римокатоличког Запада, православни Исток је остао према њему резервисан и неповерљив (не без разлога), те је тако настала разлика у празновању оних хришћанских празника који су везани за одређене датуме, као Божић, Никољдан и тд.

За обичан свет то је постала "главна", јер свима јасна и видљива, разлика између римокатолика и православних. Временом (за око 300. година) разлика од 11 дана нарастала је на 13 дана која и до данас постоји између старог (Јулијанског = православног) и новог (Григоријанског = католичког) календара.

Стотинама година то углавном није никоме сметало. Свако је живео у својим областима, држао се свога календара и по њему славио своје празнике. Но, када је почело кретање народа, политичке и економске миграције, и померања с једног места на друго, а нарочито стварањем нових држава после I светског рата, разлика у календару постала је озбиљна сметња за политичке, дипломатске, а нарочито економске односе међу народима и државама.

Како је почетком овога века Запад био, људски гледано, културнији и напреднији, то је прихватање новог, Григоријанског календара, био видљив знак укључивања у напредне

светске токове. Ту је дошло до раскорака између младих новостворених држава (каква је била и Краљевина СХС, касније Краљевина Југославија) и Православне Цркве у тим државама, која је из оправданих разлога настојала да остане при старом рачунању времена. Преласком и неких помесних цркава на нови календар почетком двадесетих година овога века (Као Васељ. Патријаршија, Грчка, Румунска и неке друге православне цркве) доводило је до великог хаоса у богослужбеном црквеном кругу године.

Тако, и када је новостворена држава Јужних Словена, настала после I светског рата, прихватила Нови календар за своју администрацију, Српска Православна Црква задржала је за своју унутрашњу употребу стари - Јулијански календар, као што су чиниле и неке друге помесне православне цркве (Руска, Бугарска, Јерусалимска).

Тако је дошло да у једној држави, један део становника - римокатолици - Хрвати Божић славе 13. дана пре од православних - Срба. Што важи за Божић (који се слави 25. децембра), важи и за све остале празнике, па и за Нову Годину. И тада је код Срба настала пометња у глави. Цео грађански њихов живот (од рођења до смрти), и сви пословни односи грађанског карактера, рачунати су и одређивани по новом - сада названом: државном календару, док је

њихов верски живот и сви црквени празници остали по старом - црквеном календару. И тако се десило да су Срби почели говорити да светог Николу славе 19. (уместо: 6.) децембра, Божић - 7. јануара (уместо: 25. децембра) и тд, што је скроз погрешно.

Па како смо поводљиви и неотпорни на туђ инске утицаје, иако православни Божић славимо по старом календару, многи (данас скоро сви) Срби свечано славе и државну (римо-католичку) Нову Годину, која пада на седам дана пре православног Божића. А како смо ипак остали православни народ, ми после нашег Божића слави-мо и Православну Нову Годину. Како су ову Нову Годину у Југославији (оној

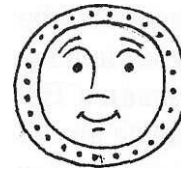
старој) славили искључиво само Срби, она се у народу почела називати и СРПСКАНОВАГОДИНА, што је такође веома погрешно, јер њу славе и сви они православни народи који су у цркви задржали употребу старог Јулијанског Календара, као и ми Срби.

Тако смо, надамо се, укратко, одговорили на питање зашто се "Српска Нова Година" не слави истога датума као и државна. Уствари, она се слави истога датума, а то је УВЕК 1. јануара, али не и истога дана, пошто по Новом календару 1. јануар долази 13 дана раније.

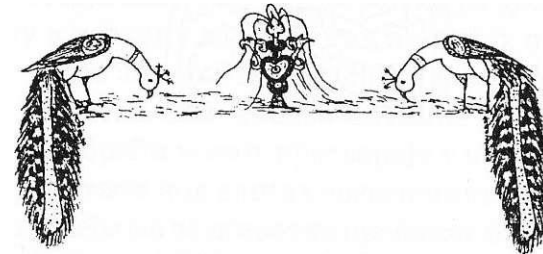
И још остаје питање: Како ту нашу (српску) Нову Годину обележити или прославити?

Истински православном Србину (који није то само по имену и крштеници) одговор је јасан

и без нашега одговора. Он зна да Божић у претходи ПОСТ од шест недеља, да увек долази Бо-

жић, па Нова Година. И онај који то зна неће прослављати НИ НА КО ЈИ начин римо-католичку (или државну) Нову Годину (сем неодласком на посао ако је запослен у неком предузећу), него ће то за њега бити обичан дан као и сви остали, пре свега дан поста и припреме за велики празник Божића а када славимо рођење на земљи Сина Божијега. А своју православну (или ако хоће СРПСКУ) Нову Годину, прославиће молитвено и свечано као и сваки велики хришћански празник. Не у преједању и опијању, не у греху и лудовању, него побожно и молитвено, како у навечерје Нове Године тако и на сам дан, када се слави и свети Василије Велики.

Тога дана ће отићи и у цркву, присуствовати Служби Божјој и посебним молитвама које су одређене да се на тај дан читају, а у којима се света Црква моли да нам Нова Година буде Богом благословена, да нас у њој Господ сачува

од сваке напасти, земљотреса, поплаве, пожара, покоља, мача, најезде туђ инаца и међ усобног рата и тд. и да нам буде плодносна и берић етна. Ако до сада нисмо осетили сладост и лепоту оваквог начина дочека и прослављања Нове Године, пробајмо, и уверић емо се да ћ е нам Нова Година заиста бити и нова и боља него све досада.

Мир Божји! Христос се роди! - Срећ на и Богом благословена Нова Година.

ПИТАЊЕ 31

Има ли некогау Српској Православној Цркви ко нама обичним верницима, који при црквама радимо, може објаснити непријатности које често доживљавамо од наших претпостављених. Да ли смо и ми људи?

ОДГОВОР:

У животу Србске Православне Цркве постоје, нажалост, многе аномалије, које су у директној супротности са конкретним еванђелским ставовима. Овај одговор нема за циљ свеопшту и стручну анализу тих немилих појава (то је посао за озбиљну студију), него само да укаже на неке свакодневне "ситнице" које многој нашој браћи и живот претварају у пакао. Чиме? Одсуством код наших свештеника елементарног осећања за животне проблеме ближњег, а о појму љубави да и не говоримо.

То што рекосмо илустроваћ емо примером из писма једног београдског црквењака, а који, сигурни смо, нити је једини, нити је у најтежој ситуацији. Што важи за тај "сталеж" људи у Београду, односи се нема сумње и на сву њихо-

ву "сабраћу" и "колеге" и у осталим местима у Србији. Дакле, ево тих чињеница:

"... У послу којег се никада нисам постидео, доживљавам после десет година рада најдубља понижења, која (па ако је и субјективно) нисам ничим заслужио. Никада ме нико није питао: "болестан ли си... можеш ли?" Углавном све је засновано на релацији: "Ако нећеш да радиш... молим!" По правилу, та реченица никада не буде завршена до краја, али само онај ко је потпуно лишен реалности не може да је разуме. И тако, посао који је у почетку хришћанске историје био доживљаван као висок друштвен положај (еклесијарх), данас дефинише лик "неког ко је лењ за све друго па зато хоће у цркви да ради" (?). Скоро дословно - ово је био мој опис код свештеника у ранијој цркви; ...и ја сам у чуду! Иако ваља у процентима бити опрезан, стекао сам утисак да овдашњи (београдски) свештеници за црквене службенике траже искључиво (а то доказују и огласи у црквеној штампи) пензионисане бабе и деде... јер њима не морају ништа да плаћају! (!?)".

"Како само болно и жалосно изгледа када су овде крштења, и када после завршеног обреда свештеник, добивши свој хонорар, једноставно ћутке изађе напоље... а ја као просјак чекам, ту негде око улаза у храм, и као затежем неке крпе!? И тако - свако следеће крштење! Обично су суботом и недељом, и буде их дневно од 3 - 7, али скоро без изузетка никада

ништа не добијемо. Тек понекад, неко од људи сети се и мене, па каже: "ево и вама - за пиво!" - а то је без претеривања једанпут од петнаест до двадесет крштења. Ако то помножимо са елементарним минимумом од 10 динара - није тешко направити цифру с којом сам неправедно оштећен. Ја овај посао ипак радим професионално... од тога живим! Стављао сам у пар наврата примедбе... молио их (свештенике) да укажу странкама и на помоћ ника, али одговор је: "Не тражим ни за себе, па не могу ни за тебе!" (?) Тачно, али и најмање упућен човек зна да свештенику мора нешто дати... док сам ја ту, уствари, ваздух".

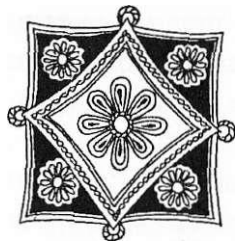

"Много боли тај прећутни али опипљиви став (или дух) који овде влада, а који се може дефинисати скоро врло прецизним речима: шта ме се тичете ви! Имате плату 500 динара... свугде је иначе беспослица... ако вам се не свиђа, молим...!"

"Колега и ја радимо по два дана. Ради неког увида, пазар је недељом (за цркву), када је ударни дан, тек нешто око 150 динара, што на свој начин говори о посећености храма. Међутим, прота инсистира - заклоњен иза реченице "монашко послушање" и "ако нећеш да радиш... молим..." - дакле инсистира да обојица радимо и суботу... и недељу... и празнике. Наравно, не помиње повећање новца (плате), јер и ја стањујем на три превоза одавде, а шта тек да ка-

жем за колегу који живи као избеглица у Старој Пазови, па колико му кошта карта да не говорим! Жена му не ради, има троје деце, и она два дана када је слободан вуче цемент и колица на градилиштима. Но ниједну уљудну примедбу прота не прихвата. На све каже: "Послушаније паче поста и молитве!" Отворим ли уста да прозборим нешто супротно, следи: "Ако нећ еш да радиш... молим...!"

"У задњу суботу нисам дошао, и због тога се извикао на мог колегу са оном претњом: "Ако нећ ете... молим...!" У недељу ујутру, каже ми: "Зар нисам рекао да морате бити ту" (а седимо испред празне Цркве - најчешће), на шта ја... и болестан и нервозан... одговорим: "Најбоље да дођемо сваки дан!" - "Да, од сада сваки дан!" - завршава прота остављајући ме у нервној грозници, спремног да бацам кључеве на сто...

Сит сам нељубазности, очигледних гледишта да смо ту зато што то тако мора, а имамо ли шта у кућама за јело - апсолутно није битно. Неподношљива је та неосетљивост. Збуњује, са примесом горчине, одсуство неопходног разумевања да, ако је Црква тело,... тј. ако смо ми који ту улажемо "труд" удови тог тела, онда се односи не могу заснивати на принципу "баш ме брига"! Како другачије разумети чињеницу да ови свештеници ни на једном од обреда не кажу странкама да се мало почасте и помоћници;... па за такав

став имају чак и оправдање. О томе да су се некада сами машили за цеп - нема ни говора! Шта више, када су венчања и парастоси који подлежу некаквим скромним црквеним таксама које иду у буџет храма, они неће да наплате те таксе; ...неће е чак ни да кажу странкама да се обрате мени или колеги, већ су нама ставили на терет да, после свих плаћања која имају, ми прилазимо... (или јуримо по цркви)... за странкама и ту таксу тражимо од њих. Више пута гледају ме с презрењем... некад чак и не дају, а тада таксу ја дугујем буџету. Мислим да то није у реду!"

"Кап превише, која је заталасала духове у последњих месец дана, је наређење да морамо обојица радити суботом, недељом, сваким црквеним словом и дан пре тога!! Када се погледа у календар одмах се види знатно увећан број радног времена, а плату нико и не помиње. Она је и сада 500 динара... и ту и тамо ако капне нешто "за пиво", а само стан у мом случају кошта 210 динара. У њега се не рачуна струја, телефон,... храна! О мом колеги са троје деце да и не говорим! Ми од новца живимо, ...за новац, професионално дакле, долазимо и радимо у цркви, те нам је дакле та финансијска стабилност једна од највећих мотивација да смо ту. Не спорим побожност, али саможртвовање

монашког типа никако овде није основа посла..."

И тако, тамо где треба један другога терет да носимо и тако да испуњавамо заповест Христову, царује нетрпељивост, неосетљивост, неправда. И то од надлежних нико не примећује, да те понижене и увређене узме у заштиту, и бар у Цркви онемогућ и изабљивање човека од човека. Нека ово сведочанство буде звоно на пробуђене хришћанских савести и код наших црквених пастира.

ПИТАЊЕ 32

Како да заштитим освећени стан и другу имовину од демона, нарочито ако су у кућ и честе свађе? Независно што неко од породице (сродника) иде редовно (према могућностима) у Цркву да се моли, док остали неће; што свештеник редовно долази да обавља своје дужности, што је кућа освећена, - неслога и раздор и даље трају.

ОДГОВОР:

Ево питања на које је тешко дати одговор. Из простог разлога што је питање крајње нејасно и непотпуно. Пре одговора на њега било би неопходно поставити више потпитања и на њих добити одговор од самог "питача". То ћу и покушати.

Пре свега, потпуно је нејасно како то демон напада "кућу и другу имовину"? Да ли непосредно, или посредно? Колико је нама познато, он нема интерес за материјалне ствари да би их нападао. Наравно, он може преко некога нама нанети материјалну штету, угрозити наш стан или имовину, али само са

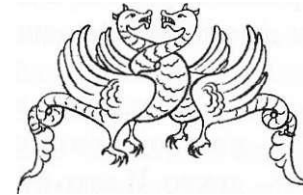

циљем да нас преко тога доведе у искушење да се разгневимо, посвађамо, потучемо или чак, не дај Боже, и убијемо некога због учињене нам штете. Ако ништа од свега тога и не буде (јер често нам је непознат починилац те штете), онда макар да нас због претрпљене штете баци у тугу, жалост, па често и у очајање. У оба случаја, демон је постигао свој циљ. Не зато што је "нападом на неку нашу материјалну имовину" упропастио, него што је преко тога нашу душу оптеретио грехом и заробио је.

Из питања се да закључити да се и у овом конкретном случају тако нешто догађа, јер, како се види, "у кући и су честе свађе". Ипак, остаје нам нејасно да ли су те "честе свађе" последице напада демона на "стан и другу имовину", или узрок и повод за те нападе? Било да је једно или друго у питању, јасно је да постављач питања нема ни основног знања о својој вери православној. То се види из даљег следа мисли у питању.

Чуди се наш саговорник како је то све могуће када "неко од породице иде редовно (према могућностима) у Цркву да се моли, док остали неће". Пре свега, речи "редовно" и "према могућностима" никако не значе једно те исто, нити једна другу појашњавају. Пре би се рекло да се оне међусобно искључују и потиру. Но, рецимо, да "редовно" управо значи сваке недеље и празника, и да тај члан породице који иде у цркву, да се он тамо најискреније и најпобожније моли и да он у кући није ни зачетник свађе

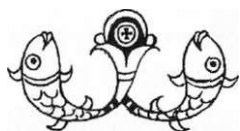
ни учесник у њој (што би био доказ да је заиста Бог у њему и он у Богу), ипак је нереално очекивати да нам због његових молитава и побожности све у кући и цвета и напредује и да влада мир и љубав. Јер, како сами кажете, "остали неће" ни у Цркву ни на молитву.

Управо то и јесте главни разлог да су Вам "у кући и честе свађе". Не може бити мира измеђ Бога и Сатане, измеђ у присталица Божјих и присталица сатаниних. У Светом Писму се често говори о миру Божјем. "Мир вам остављам, мир свој дајем вам" (Јн. 13, 27) вели Господ. Апостол Павле за Бога каже да је Он "мир наш". Отуда, где је Бог, тамо је и мир. Мир најпре у душама нашим, мир са Богом и са самим собом, па тек онда мир са онима око нас, било у породици, на послу, у друштву. Не може бити мира измеђ у оних који у срцу имају Бога и оних чије је срце испуњено грешним мислима, страстним жељама, привезаношћу за ствари овога света. Јер то све изазива немир како у самом човеку, тако и у друштву, у породици.

На једном месту у Светом Писму Христос је рекао, на први поглед, чудне речи: "Не мислите да сам дошао да донесем мир на земљу, нисам дошао да донесем мир него мач" (Мт. 10,

34). Или: "Дошао сам да раставим човека од оца његова и мајке од матери њезине и снаху од свекре њезине" (Мт.10,35). То значи исто, као да је Господ рекао: "Нисам дошао да измирим веру и неверовање, истину и лаж, мудрост и глупост, добро и зло, правду и насиље, невиност и разврат, мир и немир, Бога и демона,... него сам донео мач да расечем и одвојим једно од другога".

А у вашој кући постоји, по свој прилици, и једно и друго. И зато су "честе свађе". Ту, као што сами кажете, не помаже ни то "што свештеник редовно долази да обавља своје дужности, што је кућа осветљена..." Сигурно! Свештеник је осветио кућу, и долази редовно да обавља своје дужности. То је добро и у реду. А да ли смо се икада упитали имамо ли и ми неке своје дужности које треба да обавимо да бисмо од Бога могли очекивати помоћ и заштиту од злих демона? Има, казахте, икона у кући, има и кандило. Чак га

понекад и палимо. Хвала Богу! Али, има ли у срцима нашим вере, има ли у животу нашем дела која веру потврђују? Знамо ли ми за пост, за исповест и причешће светим Тајнама Христовим? Да ли је наш брак Богом благословен (тј. да ли смо црквено венчани) или живимо у дивљем браку? Да ли су нам деца крштена и да ли их учимо страху Божјем да буду сутра добри хришћани? Сва та, и многа друга питања захтевају одговор да би се могло конкретно рећи и шта треба чинити да бисмо сачували, не "стан и другу имовину" него душе своје, и душе деце своје, ту најскупљу имовину, "од демона".

За један исцрпан разговор о свему томе, ради успостављања правилне дијагнозе, и проналажења правог решења за Ваш случај, наш је савет да се обратите Вашем свештенику, или неком добром духовнику у неком манастиру, и да са њим решите све своје духовне проблеме.

Мир ти и благослов од Господа.

ПИТАЊЕ 33

Како Црква гледа на обраћање својих "верника" погађачима судбине и разним врачарама?

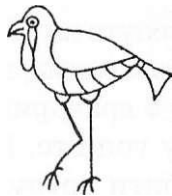
ОДГОВОР:

Из само једног визуелног погледа на горње питање, где је реч "верника" стављена под знаке навода, дакле њихова верност Цркви се доводи у питање, већ је јасан одговор сам по себи. Али, да би наш коначни одговор на поменуто питање био потпуно основан начврстим разлозима, неопходно је најпре изнети истину о врачарима и гатарима, о магији и сујеверју уопште, јер само тада ће нам и став Цркве бити потпуно јасан и прихватљив.

Сви облици гатања, врачања, бајања и сличних појава, као и магија и сујеверје у целини, оснивају се на вери, како код старих народа тако и данас, да се на тај начин може вршити контрола над природним силама, усмеравајући и их ка испуњењу неког жељног циља. Та (не)дела врше људи (више жене) са личним способностима да се наметну (чаробњак, врачар, маг

и тд), који познају неке магијске формуле и призивања, а које прате извесним покретима или магијским радњама. Садржај тих магијских фраза и радњи био је строго одређен и предавао се с нараштаја на нараштај онима који су имали склоности да се баве тим њаволијама.

У сваком случају, феномен магије је стар колико и историја човечанства. Та појава налази се у свим ранијим заједницама иако под разним видовима. Не треба сматрати да магија има везу (или сличност) само са религијом, јер се она сусреће и у позитивним наукама, као и у свакој другој пројави живота. Магија, као што је речено, има најдубље корене, измишљена је и коришћена за позитивне и негативне потребе људи, насупрот религији, која увек изражава слободну људску жељу за поштовањем Бога.

Магија је људска измишљотина, док религија има карактер откровења. Поред тога, циљеви и методи им се потпуно разликују. Код магије циљеви и методи не могу да имају, као код религије, добротворну улогу за целу заједницу, него само лични, користољубиви циљ. Магија је једна развијена вештина, која се предаје и учи, као нека "пра наука", те је она претеча не религије, већ, пре би се рекло, природних наука. У основи сваке магије присутна је апсолутна приврженост строгим законима.

Истраживати почетке магије није лако, јер се њени трагови губе у дубинама историје и

ширинама географије. Психологија и схватање старих народа било је друкчије од нашег данас. Код провобитних људи на пр. преовладава углавном несвесни елемент у организовању живота. На основу неких пројава и појава можемо да опишемо магију, али то не значи да можемо и да је разумемо.

Познате су две врсте магија: бела и црна. Методи и извориште њихово су потпуно исти (савез са њаволом), али им се циљеви разликују. Помоћ у беле магије настоји се постићи и нешто што се жели, а помоћ у црне - нешто штетно и пагубно (за другога). У циљеве магије спада и наметање човекове воље природи, исправљање видљивих ствари као несавршених, спречавање погоршања разних појава и потчињавање свега онога што је противно жељи појединца или групе. Неретко магија има и осветнички карактер.

Истинска вера не трпи и не толерише никакве облике магије, гатања, сујеверја. Отуда, уколико слаби вера, утолико јача магија. Што се тиче хришћанства, искључује се свака његова веза са магијом, због његовог богооткривеног карактера и учења о љубави. Хришћанска чуда или разни празници и празнични обичаји, не могу се повезивати са магијом, јер су то верске а не магијске радње.

Магија има везе са идолопоклоничким схватањима. Због тога су се Пророци у Старом Завету огорчено борили против ње. Једнобо-

штво је сачувало Израилјски народ од магијске катаклизме, јер је магија била веома развијена и прихваћена од околних народа. Магија претпоставља знање неких одређених вештина (мешање карата, гледање у длан, шољу, гашење угљевља и тд). Ко се тиме бави, он је у служби одређених тајних природних и натприродних знања. Тежи испуњењу неких одређених потреба, које су у вези више са ђаволом него са Богом, иако при том они често користе и неке свештене предмете (Крст, иконе, свету воду и тд). У суштини, Бог у магији није присутан.

Опште кризе појединих народа, како економске тако и политичке, веома погодују развоју појединих врста магије, поја-

ви у великој мери разних видова, погађача који читају судбине, лажних "спаситеља" и чега ли све не, који веома вешто

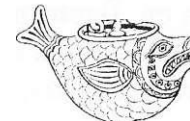
користе прости и лаковерни свет и његову невољу да му се наметну. То видимо особито у српском народу данас у свеопштој кризи, када су са свих страна никли, као печурке после кише, разне мутиводе, исцелитељи, биоенергичари... А наш народ неупућен довољно (или никако) у познавање своје вере, постаје лак плен таквих варалица. У народу је присутна још једна чудна особина: што је једна ствар тајанственија, замагљенија и нејаснија, то је прихватљивија. Стога прост свет много више верује, и много лакше прихвата што лансира неки врачар (рецимо: Љубо из Мајдева) или нека

бака на селу, него што каже света Црква преко свога свештеника, владике, патријарха. Нажалост, своју лаковерност многи скупо плате (не само новцем), не само неком материјалном штетом, него углавном, и најчешће, непоправивом штетом за своју душу.

Неко би могао приговорити да се и у религији често налази нешто што би, бар споља гледано, могло да личи на елементе магије. То може да буде тачно, али само на први поглед, јер све оно што се у Цркви користи и што вера дозвољава има сасвим други смисао. Тако рецимо, насупрот разним амаџијама које су у магији увек присутне, у хришћанству имамо Часни Крст и остале свештене предмете, који имају чисто духовни смисао, јер њихово благодатно дејство не зависи од личних вештина и способности свештеника, нити се икада користе за негативне циљеве.

Отуда је Црква осудила и осуђује било какав вид магије, или тајанствене вештине, предсказања и сујеверје. Такве појаве се сматрају нехришћанским и лишенима благодати. Магијска пројављивања немају никакве везе са безграничном љубављу и промислом Божјим, која се пројављује без разлике према свима и није изнуђена ни од кога. Магија значи ропство, док виши степен религије или вере означава слободу.

Магијске радње извршавају се и пројављивају изван Цркве, Црква је увек осуђивала

од времена Симона Мага (Види: Д. А. 8, 8-22) па све до данас. Чак и у Старом Завету постоје оштре осуде и забране таквих појава, а ако би се нашли људи који се баве тим недозвољеним радњама, осуда је била веома оштра - кажњавани су смрћу: "вјештици не дај да живи" (II Мојс. 22,18).

Света Црква не само да забрањује бављење магијским радњама, гатањима и врачањима било које врсте, него и прописује оштре канонске казне за оне који се баве тим недозвољеним занатима. Исто тако Црква је веома строга и према онима који врачарима одлазе и од таквих "помоћ" траже. Они који одлазе и траже помоћ од врачака, видовњака, мага и тд. за задовољење неке своје жеље или страсти, или их примају у кућу своје ради таквих радњи, Црква, према 83. правилу св. Василија Великог, осуђује на шест година одлучења (од Причешћа). Док према 65. правилу истога Светитеља, врачари, гатари и сви који им одлазе, потпадају под епитимију предвиђену за убице, тј. 20 година одлучења, зато што ови, као и убица, кроз призивање демона и магијске радње настоје да нанесу штету здрављу и животу другог. И други канони (61. канон Трулског Сабора, 36. к. Лаодикијског сабора и низ других) предвиђају углавном сличне казне. Међу њима је најстрожији 3-ћ и канон светог Григорија Ниског, брата св. Василија Великог, који све оне који се баве разним магијским радњама, или се користе њима, изравњава са онима који не верују у

Бога, и на њих налаже епитимију предвиђену за оне који су се драговољно одрекли вере Христове (апостате), тј. потпуно одлучење од Цркве, кајање целог живота, а причешће им дозвољава само пред смрт.

То је став Цркве кроз векове. Ако је данас негде друкчије, па се много што-шта толерише, то је знак или недовољног познавања ствари од стране нашег свештенства, или мањкавости ревности у очувању чистоте наше свете вере православне. Овај кратки поглед на проблем врачања и гатања у нашем народу нека буде опомена свима онима којима је истински стало до спасења своје душе, како пастирима тако и верницима.

Мир Ти и благослов од Господа.

САДРЖАЈ

ЕПАРХИЈСКИ АРХИЈЕРЕЈ

Његово Преосвештенство Епископ рашко-
призренски АРТЕМИЈЕ

Његово Преосвештенство Епископ Артемије (Радосављевић) рођен је 15. јануара 1935. године у селу Лелић код Ваљева, родном селу Св. Владике Николаја жичког и охридског. У току својих раних година упознао се са познатим духовником и исповедником о. Јустином Поповићем који је у то време живео у манастиру Ђелије, код Ваљева. Отац Јустин га је и замонашио након завршетка богословије, 20. новембра 1960. године у манастиру Ђелије.

По завршетку Теолошког факултета у Београду његов духовник му убрзо даје благослов да упише постдипломске студије у Атини где је одбранио са успехом докторску дисертацију са темом: „Тајна спасења по Светом Максиму Исповеднику“. Након годину дана, са благословом о. Јустина и владике Павла, повлачи се у мали и запустели, планински манастир Црна Река у Ибарском Колашину, недалеко од Новог Пазара где је провео 13 година. Отац Артемије је у Црној Реци дочекао и вести о свом избору за Епископа рашкопризренског у мају 1991. године.

Веома је активан на пољу пастирског и богословског рада, а бави се и превођењем светоотачке литературе.

1. Зашто, како и када православни хришћани стављају на себе знак крста?.....	7
2. 0 избору духовног оца	13
3. Значај поста. Како се правилно пости? Да ли су сви постови једнако важни?.....	21
4. Да ли деца посте као и одрасли хришћани?.....	27
5. 0 светој Тајни исповести	33
6. 0 Светом Причешћу	41
7. Како и када треба да се причешћујемо Светом Тајном Тела и Крви Христове?.....	47
8. 0 понашању приликом приступања Светом Причешћу	55
9. 0 светој Тајни миропомазања	61
10.0 браку који је благословила Црква и "браку" који са Црквом нема везе	67
11. Још о светој Тајни брака: а) Како се припремити за брак? б) Од чега зависи срећан брак и да ли је данас могућ? в) Какав треба да буде православни брак? Шта још треба знати о светој Тајни брака?	75
12.0 Божић у и Божићним обичајима код Срба....	81
13.0 Васкрсењу Христовом	89
14.Шта је крсна слава? Шта добијамо ако је славимо? Како треба славити?.....	95
15.Зашто се свети водица?.....	103
16.Још о светој водици: колико се дуго може чувати и шта чинити са старом када стигне нова?.....	109
17.0 значају свећана и кандила у живству православних хришћана. Када и коме треба да се пале?.....	113

18.0	томе да ли хришћани треба да каде своје домове тамјаном; зашто и када то треба да чине? Шта симболише тамјан и кађ ење?	119
19.0	узимању благослова	125
20.0	О клечању, чињењу поклона (метанија) и уздицању руку за време молитве	131
21.0	Богослужбеним одежама	135
22.0	Ко су монаси? Зашто и како се постаје монахом? На који начин монаси, одвојивши се од овог света, ипак му доприносе и чине да он буде бољи?	141
23.0	подвигу јуродства, о томе шта значи бити јуродиви ("луд Христа ради")	153
24.0	епитимији	159
25.0	Треба ли жене и девојке да носе мараме када су у Цркви?	165
26.0	Шта је парастос? Када се и коме даје? Шта треба припремити за парастос?	171
27.0	Шта је Побусани понедељак?	179
28.0	ношењу црнине	183
29.0	Како православни да гледа на неправославне? Сме ли да уђу у неправославну богомољу, да присуствује неправославном молитвеном обреду и да молитвено учествује у њему?	189
30.0	О Српској Новој Години и томе како је обележити. 0 проблему календара уопште...	195
31.0	проблемима световњака који раде при црквама	201
32.0	Како кућу заштити од демона? 0 свађама, неслози и раздору у кући и	207
33.0	Како Црква гледа на обраћање својих "верника" погађачима судбине и разним врачарама?	213

**CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд**

271.2-4
271.2-282.4
271.2-75

**АРТЕМИЈЕ, рашко-призренски и
косовско-метохијски спископ**

Практична веронаука/ [епископ рашко-призренски
Артемије]. - [4. изд.] - Бањска : Манастир Бањска, 2007
(Земун : Флеш). - 222 стр.: илустр.; 21 ст

Податак о аутору преузет из колофона. - Тираж 1.000.
- Епархијски архијереј Његово Преосвештенство Епископ
рашко-призренски Артемије: стр. 220.

15E^ 978-86-86835-02-4

а) Православна веронаука
С0В155.5К-ГО 139172108